

”Man känner sig kanske ännu mer som en
kvinna efter att man har fått amma två barn”

Makt, materialitet och performativ kvinnlighet i intervjuer om offentlig
amning

Lina Metsämäki, 31555

Avhandling pro gradu i Nordisk folkloristik

Handledare: Blanka Henriksson

Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi

Åbo Akademi

2018

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR HUMANIORA, PSYKOLOGI OCH TEOLOGI

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Nordisk folkloristik	
Författare: Lina Metsämäki	
Arbetets titel: "Man känner sig kanske ännu mer som en kvinna efter att man har fått amma två barn": makt, materialitet och performativ kvinnlighet i intervjuer om offentlig amning	
Handledare: Blanka Henriksson	Handledare:
<p>Offentlig amning är omgärdad av diskurser, normer och föreställningar kring moderskap, kvinnlighet, kropp och plats. Det offentliga är något som traditionellt förknippats med manlighet medan amning är en syssla starkt förknippad med kvinnlighet och moderskap, vilket gör att offentlig amning blir ett spännande ämne för att studera hur kvinnlighet och moderskap görs. Syftet med avhandlingen är att studera hur kvinnlighet och moderskap görs i kontexten offentlig amning i Finland på 2010-talet. Vilka diskurser, normer och föreställningar blir centrala i sammanhanget och hur förhåller sig informanterna till dessa? Materialet har bestått av fem intervjuer med kvinnor som ammat offentligt de senaste två åren samt ett kontextualiserande material bestående av 92 kommentarer på en artikel om offentlig amning på Svenska Yle. Som analysmetod har kulturanalys, närläsning och feministisk kritisk diskursanalys använts. Det teoretiska ramverket har bestått av disciplinär makt, posthumanistisk performativitet samt plats och rum.</p> <p>Kvinnlighet och moderskap visade sig vara intimt sammanlänkat via diskurs-materialiteter om bland annat amning, naturlighet och bröst. Självupppoffring och osjälviskhet var centrala delar av konstruktionen av moderskap och kvinnlighet. Amningen blev ett sätt att göra moderskap och kvinnlighet, samtidigt som de genom den offentliga amningen riskerade bli betraktade som dåliga kvinnor eller dåliga mödrar som inte uppvisar de egenskaper som förknippas med en god kvinnlighet eller en god mor, som att visa hänsyn eller vara anständig. Att göra moderskap handlade också om att upprätthålla en gräns mellan det erotiska bröstet och det ammande bröstet, någon som genomfördes via diskretion. Genom en internaliserad manlig blick disciplinerade de sig själva. Offentligheten konstruerades på växlande sätt i intervjuerna och platser sågs som mer eller mindre offentliga. Kvinnorna anpassade sina kroppar enligt vilken plats de befann sig på, men också platsen transformerades beroende på vilka kroppar som fanns där.</p>	
Nyckelord: amning, moderskap, kvinnlighet, makt, posthumanism, offentlig amning	
Datum: 17.05.2018	Sidoantal: 85

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Avhandlingens upplägg	3
2 Bakgrund och tidigare forskning	5
2.1 Amning i historien	5
2.2 Amning i Finland	10
2.3 Offentlig amning i västvärlden	12
3 Teoretiska perspektiv	17
3.1 Disciplinär makt	17
3.2 Performativa normer	20
3.3 Det materiella och det diskursiva	22
3.4 Plats och rum	24
4 Material och metod	26
4.1 Materialbeskrivning	26
4.2 Reflexivitet och etiska reflektioner	29
4.3 Kulturanalys och närläsning	32
4.4 Diskursanalys	34
5 Amning och den goda modern	38
5.1 Bröst är bäst	38
5.2 Den goda modern	41
5.3 Amningens naturlighet	44
5.4 Bröstets olika roller	46
6 Att amma diskret	50
6.1 Att synas, att bli sedd	50
6.2 Visa hänsyn (eller inte)	55
7 Olika barn, olika kroppar, olika platser	60
7.1 Att amma äldre barn	60
7.2 Amning som inte fungerar och läckande kroppar	64
7.3 Det offentliga rummet	67
8 Sammanfattande slutdiskussion	71
Referenser	77

1 Inledning

Amning är en företeelse som är både kroppslig och kulturell. Hur man ammar, vem som ammar, hur länge man ammar och var man ammar är alla saker som påverkas av den kulturella och sociala miljön. Denna avhandling handlar om kvinnors erfarenheter av offentlig amning och de normer, diskurser och föreställningar som formar och ger mening åt denna erfarenhet. Jag är speciellt intresserad av kön och makt och på vilket sätt dessa tar sig uttryck i berättelser om offentlig amning.

Jag skriver om kön även om jag i detta avseende talar om ett socialt konstruerat kön, något som vissa ibland väljer att kalla genus. Judith Butler kritiserar dock indelningen i kön och genus, där kön får stå för det biologiska medan genus är det sociala. Hon menar att detta leder till att kön ses som någonting oföränderligt och givet, medan också könet bör ses som socialt och diskursivt konstruerat. Det materiella, såsom kroppen, står inte utanför det konstruerade (Butler 2007). Därför har jag valt att i denna avhandling också använda begreppet kön istället för genus.

Att studera just konstruktionen av kön i offentlig amning är intressant av den orsaken att amning är något som starkt förknippas med kvinnlighet, samtidigt som det offentliga utrymmet traditionellt förknippats med män och manlighet (Nätkin 2003: 18). Vilken plats har en sådan kvinnligt kodad handling som amning i det offentliga och på vilket sätt påverkar våra normer och föreställningar om offentlig amning kvinnors frihet?

Offentlig amning är ett begrepp som är värt att gå in lite närmare på. Offentlig amning kan definieras på olika sätt. En offentlig plats kan beskrivas som en plats som är tillgänglig för alla. I Finlands ordningslag beskrivs allmän plats som bland annat vägar, torg, parker, köpcentra, kollektivtrafikmedel, affärslokaler och restauranger (Ordningslagen 2003/612, §2). I denna avhandling har jag dock valt att använda mig av en vidare definition av offentlighet, där jag inkluderar alla former av amning som sker utanför hemmet eller med andra människor än den närmaste familjen närvarande. Med amning avser jag dels akten att ge ett barn eller spädbarn mjölk ur bröstet. I och med att jag är intresserad av de kulturella aspekterna av amning, har jag dock valt att inkludera även barnets handling i begreppet amning, något som vanligen brukar benämnas att dia. Detta för att undvika de biologiska konnotationer som begreppet dia för med sig, samt för att understryka att amning är något som innefattar flera parter – barnets närvaro är inte en slump och barnet är något som i högsta grad påverkar

upplevelsen av amningssituationen. Amning kan förstås som en växelverkan snarare än något som enbart modern gör.

Detta är också en avhandling i folkloristik. Folklore kan beskrivas som informell traditionell kultur (McNeill 2013: 14), och kan ses som meningsbärande aktiviteter. Normer och föreställningar om offentlig amning kan i högsta grad beskrivas som folklore. Offentlig amning är inte en neutral handling, utan meningsbärande, och vårt sätt att förstå och beskriva denna erfarenhet säger något om samhället och våra kulturella värderingar.

Det huvudsakliga materialet i denna avhandling är intervjuer och jag utgår således från kvinnors egna erfarenheter och berättelser om sin tillvaro. Detta har ibland setts som problematiskt. Man inte kan tala om en särskild "kvinnlig erfarenhet" utan att det blir exkluderande (Scott 1986: 1065). Alla kvinnor delar inte erfarenheter och man riskerar att utgå från en vit medelklasskvinna som får stå för en universell "kvinnlighet", även om t.ex. en mörkhyad invandrarkvinnas upplevelser eller en arbetarklasskvinnas erfarenhet kan skilja sig väsentligt från den "kvinnliga" tillvaro mina informanter berättar om. Informanternas erfarenhet och berättelser om offentlig amning ska alltså inte anses representera alla kvinnor, eller förstås som definierande för kvinnor.

Kvinnokroppen har ofta använts som startpunkt just för att få fram en sådan gemensam kvinnlighet (Oksala 2014: 391, jfr Grosz 1995: 45f), men det är inte syftet med denna avhandling. Jag menar ändå att kroppen är essentiell för att förstå hur kvinnors positioner formas. Även om alla kvinnor inte har bröst eller kan föda barn, och alla som föder barn eller har bröst inte nödvändigtvis är kvinnor, är dessa egenskaper (bröst, barnafödande) ändå kulturellt och socialt förknippade med kvinnlighet och blir således ett intressant område att utforska då man vill studera kvinnors kulturella villkor. När jag talar om kvinnokroppen i denna avhandling syftar jag alltså inte på en biologiskt bestämd kropp, utan på kvinnokroppen som socialt, kulturellt och materiellt konstruerad. Kroppen bör ändå inte ses som passiv, utan som delaktig i konstruktionen kring kvinnokroppen. Kroppen bör inte heller förstås som neutral eller något som bara existerar genom diskurser. Kroppen och hur den ser ut, låter, luktar, rör sig och vad som kommer ut ur den påverkar hur kroppen kan förstås och hur den upplevs. Alla kroppar är inte lika, och hur kropparna rör sig genom världen och vilka kulturella föreställningar som omger kroppen varierar beroende på vilken kropp det är fråga om.

Genom att studera kvinnokroppen kan man få inblick i det samhälle vi lever i. "Kroppen – hur den beskrivs, levs, behandlas, förstås, disciplineras och upplevs – berättar något väsentligt,

rentav det centrala om ett samhälle” (Oinas & Ahlbeck-Rehn 2007: 12, med hänvisning till Douglas 1997). Genom att forska om sociala och kulturella praktiker kring kroppen kan vi också förstå makt. Berättelser om den könade kroppen innehåller samtidigt berättelser om makt.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur moderskap och kvinnlighet görs i kontexten offentlig amning i Finland på 2010-talet genom att se på hur diskurser, materialiteter, normer och föreställningar kring moderskap och kvinnlighet tar sig uttryck i intervjuer om offentlig amning och i kommentarer på en artikel om offentlig amning på Svenska Yle (Häggman 2017). Jag fokuserar på disciplinär makt och performativitet i en posthumanistisk förståelse (se Foucault 1998, Butler 1993, Barad 2008). Jag vill se vilka normer det finns kring offentlig amning och på vilket sätt informanterna anpassar sig till eller gör motstånd mot normerna. Hur görs moderskapet i förhållande till offentlig amning och vilka diskurs-materialiteter omger erfarenheten och berättelserna om offentlig amning och på vilket sätt bidrar de till eller utmanar maktförhållanden? I analysen koncentrerar jag mig på hur det offentliga konstrueras som tillgängligt för vissa sorters kroppar och hur kroppen kräver olika sorters disciplinering beroende på vem som är närvarande. Vilka betydelser ges bröstet och hur förhåller sig informanterna till den manliga blicken och diskurser om att visa hänsyn? Vilken kulturell betydelse ges amningen och vilken del har amningen i konstruktionen av moderskapet?

1.2 Avhandlingens upplägg

Avhandlingen är indelad i sex kapitel. I detta inledningskapitel har jag försökt klargöra syftet med avhandlingen, samt klargöra vissa grundläggande begrepp. I följande kapitel, Bakgrund och tidigare forskning, presenteras amning från 1700-talet framåt, amning i Finland idag samt tidigare forskning om offentlig amning i västvärlden. Det tredje kapitlet presenterar det teoretiska ramverk jag använder mig av. Där går jag närmare in på det posthumanistiska perspektivet, disciplinär makt, performativa normer och plats. I kapitel fyra presenteras materialet som består av fem intervjuer och 92 kommentarer på en artikel om offentlig amning publicerad på Svenska Yle. Jag strävar också efter att beskriva hur jag gått tillväga för att samla in samt analysera det.

Sedan följer tre analyskapitel, varav det första kallas *Amning och den goda modern*. I detta kapitel analyserar jag diskurser kring amning och moderskap och hur informanterna förhåller

sig till dessa. Centralt är bröst är bäst-diskursen, föreställningar om den goda modern, naturlighet och bröstets olika roller.

Det andra analyskapitlet, kapitel sex, heter *Att amma diskret* och handlar om hur informanterna disciplinerar sig själva och gör motstånd mot internaliserade normer. Jag fokuserar dels på synlighet och hur informanterna förhåller sig till den manliga blicken, samt diskurser om att visa hänsyn.

Det tredje och sista analyskapitlet kallas för *Olika barn, olika kroppar, olika platser*, och där nyanserar jag bilden ytterligare. I fokus hamnar kropp och plats och jag behandlar teman som att amma äldre barn, amning som inte fungerar samt det offentliga rummet.

I kapitel åtta försöker jag presentera de viktigaste resultaten från analysen och diskuterar vad det innebär i en större samhällskontext. Jag strävar till att "knyta ihop säcken" och klargöra vad resultaten innebär.

2 Bakgrund och tidigare forskning

I detta kapitel kommer jag att behandla amning i Norden från 1700-talet framåt. Sedan går jag närmare in på hur amningssituationen ser ut i Finland idag samt tar upp det man vet om människors attityder till offentlig amning i Finland idag. Till sist ger jag en kort översikt av forskningsfältet offentlig amning i västvärlden.

2.1 Amning i historien

Syftet med detta kapitel är inte att ge en heltäckande bild av amning och synen på spädbarnsvård i Norden från 1700-talet framåt, utan snarare att visa på hur detta är något som är föränderligt över tid och rum. Det är heller inte så enkelt som att man sett på dessa saker på ett bestämt sett under en bestämd tid, utan flera olika synsätt förekommer samtidigt och denna förändringsprocess bör förstås som dynamisk.

Jag går i detta kapitel inte in på hur normerna kring specifikt att amma offentligt varit, vilket till största delen beror på bristen av källmaterial. Åtskiljandet mellan den offentliga livskretsen och den privata livskretsen är också något som uppkommit först under 1920–1930-talet i Finland, där det offentliga hörde till männen och kvinnor och barn hölls till det privata (Nätkin 2003: 18). Detta innebär att det offentliga som konstruktion sett annorlunda ut genom tiderna, vilket gör det svårt att hitta material kring just detta. Liksom spädbarnsskötsel och amning i övrigt är detta ändå något som är kulturellt specifikt och beroende av tid, plats och social ställning. I kapitlet tidigare forskning ger jag sedan en närmare beskrivning över forskningsläget i västvärlden kring just offentlig amning.

Amning är i hög grad en kulturellt präglad företeelse och föreställningar och normer kring amning varierar beroende på plats och tid. Också faktorer som utbildning och klass påverkar på vilket sätt och i vilken utsträckning kvinnor ammar (Ekenstam 1993, Uusitalo et al. 2012).

På 1700-talet i Finland och Sverige var det vanligt att kvinnor ammade i två till fyra år, och ibland ännu längre om inga syskon kom. Dessa långa amningstider levde kvar ända in till början av 1900-talet (Ekenstam 1993: 33, Lithell 1981: 20). Det fanns dock stora regionala skillnader och på vissa ställen i Finland och Sverige ammade barnen inte alls, något som oroad myndigheterna på 1700 och 1800-talet. Kvinnorna bland den lägsta klassen arbetade ofta hårt och långa dagar, vilket gjorde det svårt att ta hand om spädbarn (Lithell 1981: 21). I Österbotten fanns under 1800-talet en sed att hänga upp kohorn med mjölk som barnen själva kunde dricka från medan mammorna var borta. En trasa eller bit läder fick fungera som

bröstvårta. Under dagen blev mjölken ofta sur och barnets kläder blev våta av droppande mjölk (Lithell 1981: 22).

Bland den högre samhällsklassen på 1700-talet såg det annorlunda ut. Där anställde man istället en amma, eftersom kvinnorna inte ansågs klara av att amma på grund av deras svaga fysik. Det hänvisades också till att bröstet blev slappa och kvinnorna förlorade sin skönhet (Ekenstam 1993: 31). Man trodde också att barnet kunde störas av att modern hade sex under amningsperioden och adelskvinnorna hade sexuella plikter gentemot sina män (Lithell 1981: 20, Zwedberg 2010: 27). Att anställa en amma kunde också vara ett sätt att visa att man tillhörde societeten. Adeln kritiserades dock för sitt sätt att ta hand om spädbarn och senare under 1700-talet ansågs inte längre en hög ställning vara en ursäkt för att undvika sin moderliga plikt att amma sitt barn (Ekenstam 1993: 31).

Under 1700-talet var det ändå inte ovanligt att amma andras barn, och närheten mellan spädbarn och vårdgivare sågs som självklar. Barns skrik sågs som en signal till vårdgivaren och ett behov som skulle fyllas. Om barnet var olyckligt söktes orsaken utanför barnet, oftast hos mamman. Mammans känslor sågs som farliga för barnet och alltför starka känslor skulle undvikas. Det var ändå främst omgivningen som skulle akta sig för att förarga mamman, även om också självkontroll förespråkades. Efterhand blev det dock mer betoning på självkontroll, för att bli ett ledord i slutet av 1800-talet (Ekenstam 1993: 39–42).

Också synen på fysisk kontakt med både människor och djur var annorlunda på 1700-talet. En trögmjölkad mor kunde uppmanas ta hjälp av en tandlös gumma eller en hundvalp. En kvinna hade också uppmanats att amma sin svårt sjuke man i medicinskt syfte. Barn kunde också dia något djur om mamman av någon anledning inte kunde amma, oftast en get (Ekenstam 1993: 37–39, 45). Under 1800-talet började dock denna kroppsliga närhet och närhet till djur att ses som alltmer problematisk (Ekenstam 1993: 47).

I slutet av 1800-talet slog en förändring i synen på spädbarnsvård igenom. Det nya förhållningssättet förespråkade strikt reglering av spädbarnets behov och kroppsliga funktioner. Ett par decennier in på 1900-talet kom detta synsätt att bli nästan helt allenarådande. Det är nu man börjar förespråka amning enligt klockan. Spädbarn ska inte längre ammas på natten. Omtanke om modern börjar sättas före barnets behov (Ekenstam: 49–50). Mammor uppmuntrades inte heller till att ta upp barnen mellan skötstunderna. Amningslängden förkortades, nu skulle barnen bara ammas i åtta till nio månader. Enligt Ekenstam (1993) skapade denna form av fostran individer som passade för ett industrisamhälle, som lätt kunde flyttas på och inte hade starka band till sin ursprungsmiljö.

Jämfört med 1700-talet då man inte såg modern och barnet som klart avgränsade entiteter börjar man nu alltmer skilja på modern och barnet. De ses som olika individer och moderns känsloläge påverkar inte längre barnet. Orsaken till barnets skrik börjar också sökas hos barnet själv, till skillnad från på 1700-talet då orsaken söktes i omgivningen (Ekenstam 1993: 59). Kropparna har fått tydligare gränser mot varandra och utvecklingen mellan 1750 och 1950-talet har gått alltmer mot individualism (Zwedberg 2010: 33).

Också i början av 1900-talet fanns det klasskillnader gällande amningen. Bland den lägre klassen var det allt vanligare att barn inte ammade utan fick någon form av ersättning (Ekenstam 1993: 33–34). Också idag ser man att det finns skillnader beroende på mammas sociala ställning. Kvinnor med hög utbildning och stabil ekonomi och sociala förhållanden ammar i högre utsträckning och längre än andra (Uusitalo et al. 2012, Socialstyrelsen 2014).

År 1946 utkom barnläkaren Benjamin Spocks bok *The common sense book of baby and child care* i Amerika, och den kom ut i sin första svenska översättning¹ år 1957. Det var en av sin tids stora bästsäljare och utkom i 30 upplagor på tio år. Den hade stort inflytande under 1950- och 60-talet, och doktor Spock utnämndes på 60-talet till världens mest lästa professor (Bjöl 1980: 93ff). Spock betonar föräldrarnas egna instinkter och förespråkar en större flexibilitet vid matningen. Han menar fortfarande att man bör följa ett matschema, men tillåter större variationer och frångår på så sätt de strikta riktlinjer som rådde innan. Han menar att man kan följa barnet och mata det om det är väldigt hungrigt också om det inte är mattid, samt att man kan göra avvikelser från 4-timmarschemat så att man matar på andra tider eller följer ett 3-timmarschema (Spock 1970: 42–43). Han menar att barn över en månad och fyra kilo inte längre behöver äta på natten, och rekommenderar att man börjar avvänjningen från bröstet vid sex månader och att barnet ska ha slutat amma innan det blir nio månader (Spock 1970: 62).

Spock framhåller regelbundenhet, men argumenterar för detta med moderns välbefinnande snarare än att barnet skulle ta skada av oregelbundna mattider (Spock 1970: 42). Doktor Spock varnar dock för att skämma bort barnet, och spädbarn behöver enligt Spock inte plockas upp bara för att de skriker. Han menar ändå att barn inte ska skrika alltför länge av hunger, så om de skriker i 15 minuter kan man prova ge det mat även om det inte gått tillräckligt lång tid. Han menar dock att man inte är lika rädd för att skämma bort barn som

¹ I den svenska utgåvan hette den *Sunt förnuft i barnavård och barnuppfostran*

man var förr, men att om det inte hjälper att lyfta upp barnet när det skriker är det ”bäst att inte vänja det vid att tas upp alltför ofta” (Spock 1970: 101).

I Finland var barnläkaren Arvo Ylppö en ledande gestalt inom barnomsorgskampanjer från 1920-talet framåt (Wrede 2001: 94), och förde fram liknande idéer som Spock. Han menade bland annat att det var bra för barnens utveckling att umgås med barnen, men detta skulle gärna ske på fasta tider (Tähtinen 1992: 171). Barnläkare hade med början från 1920- och 30-talet stor auktoritet, eller som Helena Hörnfeldt skriver: ”efter gud kom barnläkaren” (Hörnfeldt 2009: 157), vilket bör förstås på två sätt. Dels att barnläkaren under denna tidsperiod hade stor auktoritet, men också att det innan detta var präster som ansågs sitta inne med sanningen om spädbarn. Under samma tidsperiod började också ett psykologiskt perspektiv på barn slå igenom, där de tidiga barnåren ses som viktiga för barns utveckling och psyke (Hörnfeldt 2009: 162f).

Under mitten av 1900-talet fanns det nya, alternativa sätt att se på spädbarnsvård. Den psykoanalytiskt inspirerade Ribbles bok *Spädbarnets rättigheter* som utkom 1943 förespråkade ett annat synsätt än det som då var allmänt rådande. Hon betonade barnets behov av kärlek och kroppslig kontakt, och tyckte att barn skulle ammas ofta, regelbundet och så länge de ville. Till skillnad från det rådande synsättet som såg på amning som enbart föda, menade Ribble att amningen var en väsentlig del av utvecklingen av jagkänslan och sociala känslor och hade en psykologisk funktion utöver att bara vara föda (Ekenstam 1993: 81–85). Detta synsätt vann senare mer mark, men hennes idéer var långt ifrån allmänt accepterade under den tid hon presenterade sin kritik (Ekenstam 1993: 81).

Psykoanalysen kom att bli alltmer framträdande i synen på spädbarnsvård i och med anknytningsteorin som formades av John Bowlby och Mary Ainsworth under mitten av 1900-talet (Broberg 2012). Anknytningsteorin går i korthet ut på att förklara den process som resulterar i ett band mellan barn och vårdgivare. Anknytningen har betydelse för människan under hela livet och inte bara under de första levnadsåren, i och med att anknytningen utvecklas till mentala representationer (Broberg 2012: 13). Under 1980-talet exploderade forskningen om anknytning i USA, men inflytandet på den kliniska psykiatrin var låg fram till 1990-talet (Broberg 2012: 64). Det finns en föreställning om att amning skulle vara bra för anknytningen, något som framhålls av förespråkare för *attachment parenting* (på svenska anknytningsföräldraskap eller nära föräldraskap). I de fall man är tvungen att flaskmata menar de att flaskmatningen bör efterlikna amningen så mycket som möjligt för att främja anknytningen (Sears & Sears 2008: 60f). Amningen ges på detta vis större betydelse än enbart

föda. Diskursen kring vikten av en god tidig anknytning mellan mor och barn är idag en av de mest dominerande diskurserna kring spädbarn och inom barnpsykologin (Hörnfeldt 2009: 163)

År 1983 kom också Anna Wahlgrens bok *Barnaboken* ut i sin första upplaga, en bok som fått stort inflytande och sålts i över en miljon exemplar i Norden². Wahlgrens syn på amning är enligt henne själv ett mellanting mellan den strikta 4-timmarsmetoden som var rådande i mitten av århundradet och egen-rytm-metoden (som idag troligtvis skulle kallas fri amning). Hon förespråkar en standardmetod där spädbarnet matas var fjärde timme, men i varje mål ingår flera matningar och de varar i en och en halv timme. Därefter läggs barnet för att sova i två och en halv timme (Wahlgren 1986: 99). Hon menar att man ska utgå ifrån att en nyfödd som skriker behöver mat, och hon menar också att barn ska få mat ögonblickligen. Hon förespråkar flexibilitet och att det är barnet som bestämmer rytmen, fram tills barnet är ungefär två månader. På natten ska nyfödda enligt Wahlgren äta två mindre mål som tar kring 20 minuter, varav det ena tas bort då barnet är en månad gammalt och det andra en månad senare. Vid tre eller senast fyra månader förväntas barnet sova tolv timmar per natt (Wahlgren 1986: 105, 126). Barnet ska enligt Wahlgren sova med föräldrarna tills det är fem månader gammalt, sedan ska barnet innan det är sex månader börja sova själv. Avvänjningen påbörjas också då barnet är fem månader (Wahlgren 1986: 291).

Både Wahlgrens betoning på flexibilitet och Spocks betoning på föräldrarnas instinkter kan te sig lite konstig ur dagens synvinkel, då både doktor Spock och Anna Wahlgren ändå förespråkar scheman som är långt mycket striktare än vad som förespråkas idag. De bör ändå förstås i sin kontext och jämföras med de synsätt som rådde då deras böcker kom ut. De var trots sina ganska strikta riktlinjer, mer flexibla och lade mer betoning på olikheter bland barn än vad som var vanligt.

Sedan 1930-talet kan man också se att en förändring skett gällande pappans delaktighet i spädbarnsvården. I böcker om spädbarnsvård som utkom på 1930-talet är papporna så gott som osynliga, men redan 20 år senare uppmanas fäder att ta del av spädbarnsvården

² *Barnaboken* har sedan dess utkommit i ett antal upplagor och kom i en ny upplaga så sent som 2008, samt som e-bok år 2016. Anna Wahlgren har också ett forum på internet där människor samlas och kan diskutera saker rörande "Barnaboksfilosofin", vilket fortfarande är aktivt år 2018. Mest känd är hon idag för sin Sova hela natten-kur, som praktiseras av föräldrar men som hon också blivit kraftigt kritiserad för.

(Hagström 1998: 188–189). På 1980 och 90-talen kan man se ett flertal böcker skrivna av pappor som riktar sig till pappor (Hagström 1998: 189). På 2010-talet kan man se att möjligheten till ett mer jämställt föräldraskap där pappan tar del av matningen av spädbarn är något som är viktigt för många föräldrar (Laanterä et al. 2010).

Föreställningar om det naturliga som något gott och självklart förespråkas på alla möjliga håll på 1990-talet. Den "naturliga" inställningen börjar bli alltmer framträdande redan under 1970- och 80-talen och man börjar alltmer frånga strikta scheman som var så populära under den första halvan av 1900-talet (Hagström 1998: 191).

2.2 Amning i Finland

Amning anses idag ha många fördelar för barns hälsa såsom minskad risk för infektionssjukdomar, diarré, diabetes och leukemi (American Academy of Pediatrics 2012). I Finland rekommenderas idag helamning för barn upp till 4–6 månaders ålder (THL 2018 [www]). Därefter rekommenderas delamning vid sidan av introducerandet av fast föda upp till 12 månader. Med helamning avses att barnet äter enbart bröstmjolk, vitaminer och läkemedel. Utpumpad bröstmjolk som ges i flaska räknas också till helamning. Delamning syftar till att barnet utöver bröstmjolk också får annan föda såsom bröstmjölkersättning eller fast föda. Någon rekommendation om hur ofta barnet ska ammas finns inte längre, utan istället betonar man att detta är individuellt och att det lilla barnet ska amma ofta, 10–12 gånger per dygn, och speciellt på natten för att mjolkproduktionen ska komma igång ordentligt (THL 2016: 65).

Enligt en rapport från Institutet för hälsa och välfärd, THL, uppnås dessa amningsrekommendationer inte. År 2010 helammades nästan hälften av barnen vid en månads ålder och 92 procent ammandes i någon utsträckning. Vid fyra månader var det 68 procent som ammade men enbart 23 procent som helammades. Av de som närmade sig ett halvt år helammades 9 procent och två tredjedelar ammade i någon utsträckning. Efter sex månader helammades färre än en procent och 58 procent delammades. Vid ett år var det ca en tredjedel av barnen som ammade i någon utsträckning (Uusitalo et al. 2012). Dessa siffror är ändå en ökning jämfört med statistik från 2005 (Hasunen & Ryyänen 2006), och amningssiffrorna i Finland har stigit stadigt ända sedan 1970-talet då antalet ammade barn hade sjunkit från att ca hälften av barnen ammade vid sex månaders ålder år 1933 till att under 10 procent av barnen ammade vid sex månaders ålder i början på 70-talet (THL 2009: 36).

Denna utveckling är inte unik för Finland, utan detsamma hände i Sverige och många andra västeuropeiska länder (Zwedberg 2010: 35, med hänvisning till Coats 1999 och Socialstyrelsens statistik 2008). Detta anses ha berott på att rekommendationen att amma bara var tredje eller fjärde timme samt att mammorna och barnen hölls åtskilda på förlossningsavdelningarna gjorde det svårt för många mammor att amma. Barnen matades också med extra mjölk om de inte hade ätit det som barnläkarna räknat ut att de skulle äta, något som man idag vet att minskar amningen (Zwedberg 2010: 35). Att ha för lite mjölk blev en vanlig orsak till att sluta amma under 1970-talet, till vilket en bidragande orsak kan ha varit marknadsföringen av ersättning (Zwedberg 2010: 35, med hänvisning till van Esterik 1988).

Under 2000-talet har amningslängden blivit något längre i både Sverige och Finland, men till skillnad från i Finland så har helamningen bland de yngsta barnen sjunkit i Sverige från år 2004 (Socialstyrelsen 2017, Uusitalo et al. 2012, Hasunen & Ryyänen 2006). Amning är ändå vanligare i Sverige än i Finland. Jämfört med andra länder i västvärlden som USA och Storbritannien är amningsfrekvensen i Finland ändå högre (CDC 2010, McAndrew et al. 2012).

I Finland finns det dels regionala skillnader men också stora skillnader beroende på faktorer såsom utbildning, rökning och moderns ålder. Ju högre utbildning föräldrarna har desto längre ammas barnet. Yngre mammor ammar i mindre utsträckning än äldre och rökande mammor ammar betydligt kortare tid än icke-rökare. Det första barnet ammas ofta mindre än sina syskon. Bland ensamstående mammor är amning också ovanligare (Uusitalo et al. 2012). I Sverige kan man se liknande mönster, där utbildning och attityd till spädbarnsuppfödning visat sig vara de starkaste faktorerna för hur länge mamman ammar (Socialstyrelsen 2014).

Laanterä et al. har studerat finländska föräldrars attityder till amning och kommit fram till att finländska föräldrar generellt har en positiv inställning till amning, men att i synnerhet unga föräldrar och de som väntade sitt första barn kunde ha en oro kring amning eller negativa känslor (2010: 6). Även om amningen var viktig, var det också viktigt för föräldrarna att pappan också kunde delta i matningen av barnet. De konstaterar att det inte finns mycket information om offentlig amning i den finska kulturen, men i deras studie tyckte majoriteten att det var ok att amma både hemma och på offentliga platser. En tredjedel av de svarande ansåg ändå att det inte var passande att amma en ettåring på en hamburgerrestaurang (Laanterä et al. 2010: 4).

2.3 Offentlig amning i västvärlden

De kulturella och sociala aspekterna av amning har ibland ansetts vara ett försummat ämne inom forskningen (Stearns 1999). Ofta är ett uttalat mål inom amningsforskning att få upp amningsprocenten, men kvalitativ forskning som utgår från kvinnors erfarenheter och perspektiv har inte varit så vanlig. I detta kapitel kommer jag att fokusera på forskning om upplevelser och attityder kring offentlig amning i västvärlden. Jag tar också upp en svensk doktorsavhandling som inte handlat specifikt om offentlig amning, men som lyfter fram kvinnors erfarenhet av amning mer generellt. Detta är ett tvärvetenskapligt forskningsfält och forskningen kommer från vitt skilda discipliner såsom sociologi, geografi, antropologi, psykologi, pedagogik och kommunikationsforskning. Gemensamt är ändå ett fokus på kvinnornas levnadsvillkor. Tanken är att ge en överblick av forskningsfältet.

I USA har sociologen Cindy Stearns (1999) har intervjuat kvinnor i Sanoma County, Kalifornien, om deras erfarenheter av offentlig amning. Kvinnorna i hennes studie använde sig av flera olika beteenden för att kunna amma i en omgivning som uppfattades som fientligt inställd till amning. Detta handlade mycket om att konstruera vad Stearns kallar "the good maternal body" (Stearns 1999). Denna kropp är till sin natur inte sexuell, men eftersom bröstet så starkt associerades med just (erotisk) sexualitet krävdes det mycket arbete utav kvinnorna för att se till att deras offentliga amning inte uppfattades som sexuell, där kvinnorna hela tiden var medvetna om hur andra kunde uppfatta dem. Om de uppfattades som sexuella medan de ammade riskerade de att stämpas som dåliga mödrar (Stearns 1999: 321–322). Kvinnorna i studien gjorde dock motstånd mot uppfattningen att amning inte borde ske offentligt och använde sig av strategier som att omdefiniera sina bröst, använda kodord för amningen eller genom att göra anspråk på vissa platser där de menade att de kunde amma (Stearns 1999: 322).

Många kvinnor i USA ammar inte på grund av upplevda sociala sanktioner (Acker 2009: 476). Michelle Acker (2009) har gjort ett psykologiskt experiment gällande attityder till offentlig amning i USA, där närmare 200 personer blev visade bilder på ammande kvinnor varav vissa ammade offentligt medan andra ammade i en privat miljö. Den ammande kvinnan bedömdes mer positivt då hon ammade privat än då hon ammade offentligt. Hur stor skillnaden var påverkades av faktorer som hur bekanta de som svarade var med amning, könet på den som svarade samt sexistiska attityder. De som var mer bekanta med amning var generellt mer positivt inställda till amning, och äldre personer var mer accepterande när de kom till offentlig amning jämfört med yngre. Kön påverkade inte inställningen till amning i sig, men kvinnor var mer påverkade av platsen. Acker skiljer på välvillig sexism och fientlig sexism, och

män som var välvilliga sexister var väldigt känsliga för platsen, medan de som fientliga sexister var negativt inställda till amning överlag (Acker 2009: 484). Acker ger tre potentiella förklaringar till de negativa attityderna till offentlig amning. En är att människor inte är vana vid det eftersom det så sällan syns. Den andra är att det går emot ett förväntat beteende i enlighet med kvinnorollen där kvinnor ska vara hemma och ta hand om barnen, inte ute i offentligheten. Den tredje förklaringen som Acker lyfter fram är den amerikanska hypersexualiseringen av bröstet (Acker 2009: 485–487).

Kommunikationsforskarna Kristen Norwood och Paaige Turner (2013) har analyserat diskurserna kring omslagsbilden på TIME Magazine där en mamma ammade sin treåring. De har analyserat kommentarerna på en artikel om omslaget och identifierat olika diskurser. Den dominerande diskursen var enligt Norwood och Turner en diskurs om heterosexualitet som definierade bröstet som sexuellt och en därför såg en lång amningsperiod som pervers. Som motdiskurs identifierades en "breast-is-best"-diskurs, där amning definierades som naturligt och som det bästa för barnet. Också en diskurs om amning som personligt val syntes i materialet. Turner och Norwood menar att ammande kvinnor navigerar i ett diskursivt klimat där de för att ses som goda mödrar ska amma, men de tvingas också strikt reglera var och hur länge de gör det för att inte riskera att bli dömda som dåliga mödrar (Turner & Norwood 2013: 84).

Rebecca Lane (2014) diskuterar hur amning är en del i konstruktionen av gott moderskap och hur idealiseringen av moderskapet bidrar till att disciplinera den ammande kroppen så att den passar in i en offentlig miljö. Hon har analyserat mediebevakningen av fallet Holly Joyce, en amerikansk kvinna som ombads täcka sig då hon ammade sin sju månader gamla bebis på en Applebee's restaurang i Kentucky. Händelsen resulterade i protester och så kallade "nurse ins" där kvinnor samlades för att amma på allmänna platser, organiserade av organisationen La Leche League International, en stödgrupp för ammande mammor. Utöver mediebevakningen intervjuade hon femton kvinnor som hade ammat eller ammade, samt gjorde två observationer på La Leche League-möten. Hon argumenterar att det försvar som uppstod för Holly Joyce gjorde så att amning blev mer accepterat i offentligheten, samtidigt som det förstärkte bilden av hur en god mor ska vara. De argument som fördes fram byggde oftast på två saker: barnets hälsa och det faktum att mammor som ammar är diskreta. Detta menar Lane att är problematiskt, och bidrar till att upprätthålla myter kring moderskap som i sin tur mildrar det hot som den reproduktiva kroppen anses utgöra i offentligheten och därmed bidrar det inte till någon egentlig förändring (Lane 2014: 197).

En grupp amerikanska forskare har studerat afro-amerikanska kvinnors narrativ av offentlig amning ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv och kommit fram till att offentlig amning upplevdes som problematisk för kvinnorna baserat på andra människors reaktioner (Owens et al. 2016). Forskarna menar att det som kvinnorna använder för att skylla sig, som en själ eller litet skynke, kan tolkas som neutraliserande och skapar en symboliskt konstruerad privat plats i det offentliga utrymmet. Kvinnorna använder sig av olika definitioner av begreppet offentlig när de pratar om offentlig amning, något jag kommer att gå närmare in på i analysdelen som handlar om offentliga platser då jag funnit liknande resultat i mina intervjuer.

I Kanada har antropologerna Patricia Kelly Spurles och Jessica Babineau (2011) studerat attityder till offentlig amning bland unga kanadensiska män och kvinnor. De har använt sig av fokusgrupper där de diskuterat offentlig amning med hjälp av färdiga frågor eller bilder. De fann att deltagarna var mycket positivt inställda till amning i allmänhet men mer restriktiva då det kom till offentlig amning. Majoriteten ansåg att det var okej så länge mamman var diskret. Mamman förväntades ta hänsyn till andras känslor och sociala bekvämlighet, men flera ansåg också att det var upp till mamman själv att göra det hon kände sig bekväm med. Det var vanligare bland kvinnorna i studien att motivera diskretionen med att man ska ha respekt för andra, medan männen hade en större tendens att hänvisa till bröstets, och i synnerhet bröstvårtans, sexuella konnotationer.

I Storbritannien har den medicinska antropologen Patricia Mahon-Daly och hälsogeografen Gavin J. Andrews (2002) analyserat erfarenheter av både ammande och icke-ammande medelklasskvinnor och de ser på amningsperioden som en liminal period och på amningen som en liminal och marginaliserad handling. De försöker finna de mer subtila orsakerna till att kvinnor i Storbritannien väljer att inte amma sina barn, och kom fram till att medikaliseringen av amning bidrar till att göra amningen till ett liminalt och marginaliserat tillstånd. Trots medicinsk konsensus att amning är bäst för barnet, bidrar medicinska praktiker som att mäta, väga och kontrollera till att flaskan ses som tryggare (Mahon-Daly & Andrews 2002: 68). De identifierar också tre nivåer av liminalitet som den ammande mamman erfar, men som inte upplevs av de flaskmatande mammorna. Dessa tre berör tid, plats och kropp. Den första nivån beskrivs som att en ammande mammas kropp är annorlunda och kan sägas befinna sig i ett liminalt tillstånd, där kvinnans upplevelse av sin kropp är annorlunda vilket inverkar på bland annat uppfattningen av sexualiteten. Den andra nivån menar de är att erfarenheten av att amma är något som förändrar kvinnan. Hon får ny kunskap om att amma. Den tredje nivån är själva handlingen att amma som kan ses som en

liminal aktivitet. Kvinnor måste aktivt röra sig på och genom platser och navigera ammandet så att det är så lite stötande som möjligt. Kvinnorna söker sig därför till platser och tidpunkter specifika för ammandet (Mahon-Daly & Andrews 2002: 73).

Geografen Kate Boyer (2012) har undersökt brittiska kvinnors erfarenheter av offentlig amning. Hon har gjort en enkät bland nya mödrar i Southampton och intervjuat nio nya mödrar samt två laktationskonsulter. Hon ser erfarenheter och känslor kring offentlig amning som en faktor som avgör hur länge kvinnorna väljer att amma. Enligt Boyer existerar det förväntningar på kvinnorna att de ska upprätthålla omgivningens bekvämlighet och amning är något som disciplineras i det offentliga rummet. Boyer analyserar också amningsrummets betydelse, och argumenterar att det kan ses som ett sätt att upprätthålla allmänhetens bekvämlighet (public comfort), och istället för att göra amning till en del av det offentliga livet i staden bidrar de till att separera amningen ännu mer och gömma undan vissa sorters kroppar (Boyer 2012: 556–558).

Jane E.M. Callaghan och Lisa Lazard (2012) har i sin forskning analyserat diskurser kring ammandet inom vilka kvinnor gör sina amningsval baserat på diskussionstrådar från en brittisk föräldrasajt. De utforskar hur amning konstitueras i relation till kulturella representationer av moderskap, femininitet och kvinnligt förkroppsligande. De kommer fram till att amning å ena sidan förs fram som det bästa för barnet, det "val" en god moder gör, men å andra sidan problematiseras offentlig amning i Storbritannien. Amning ses som någonting privat, och diskretion är avgörande för mammor som ammar offentligt. Detta skapar en moralisk spänning för ammande kvinnor som bör amma men inte visa det (Callaghan & Lazard 2012: 953). Detta menar de inverkar på de "val" kvinnorna gör.

I Sverige har Lena Dahl (2004) skrivit en doktorsavhandling inom pedagogik om svenska kvinnors erfarenhet av och förväntningar på amning. Hon ser på amning som jämförbart med arbete och ifrågasätter uppfattningen att amning är naturlig och att amningspraktiken är biologiskt given. Hon undersöker vilka villkor som formar amningspraktiken. Hon har intervjuat mammor som väntat sitt första barn både före, under och efter amningsperioden. Förväntningarna på amningen innehöll mycket föreställningar om naturlighet där det naturliga kunde stå både för sådant som var en del av naturen, som en biologisk ordning som inte kan påverkas av människan eller som någonting självklart eller vanligt (Dahl 2004: 127–128). Då kvinnorna berättade om sina erfarenheter var det mer prat om amning som ett arbete som var begränsande och tidskrävande. Konsekvensen av detta är att kvinnorna blev besvikna på sig själva och sina kroppar när de inte gör det som de är menade att göra enligt

den rådande diskursen. Dahl menar att naturlighetsdiskursen osynliggör det arbete som krävs av kvinnor och döljer också det faktum att amning är något som kräver inläring. Jag kommer att återvända till Dahls tankar om naturlighet i analysdelen som handlar om naturlighetsdiskurserna i mitt material.

Med denna avhandling önskar jag tillföra kunskap om offentlig amning i Finland, samt bidra med ett kulturvetenskapligt perspektiv där jag går mer på djupet än vad mycket tidigare forskning gjort. Jag är inte bara intresserad av kvinnornas erfarenhet eller människors attityder till offentlig amning, utan också vilket sammanhang som gör just dessa erfarenheter och attityder möjliga och begripliga.

3 Teoretiska perspektiv

I detta kapitel presenteras det teoretiska ramverket. Jag är intresserad av makt och kommer först att gå in på Michel Foucaults maktteori med fokus på disciplinär makt. Jag tar i detta kapitel också upp begrepp som motstånd och den manliga blicken. Jag kommer sedan att gå mer in på normer och hur normer görs med avstamp i Judith Bulters performativetsbegrepp och Karen Barads utveckling av detta. Sedan går jag in på det diskursiva och det materiella och strävar till att förtydliga hur dessa intra-agerar, för att använda Barads ord (2008). Jag tar också kort upp Sara Ahmeds teori om platser som förlängning av vissa sorters kroppar.

3.1 Disciplinär makt

Makt förstås ofta som något vissa personer har mer av än andra och som man kan använda för att få andra att göra det man vill. Även om denna typ av makt säkerligen förekommer, kommer jag i denna avhandling att använda mig av en poststrukturalistisk förståelse av makt som produktiv, baserad på Foucault. Enligt Foucault bör den moderna makten förstås som ett nätverk av relationer snarare än någonting som någon har. Makten är dynamisk och produktiv och fungerar nästan omärkligt. Makten finns överallt, och kan enligt Foucault förstås som någonting som verkar nerifrån, snarare än uppifrån ner (Foucault 1990: 92–93). Med detta menas att den moderna makten inte är något som högt uppsatta personer har och kan använda för att trycka ner andra, utan att makten skapas och finns i alla relationer. Det kan vara fråga om ekonomiska, sociala eller politiska relationer, och kan förekomma mellan individer, grupper eller i relationen till en själv. Makten är interaktiv och föränderlig.

Den moderna makten består av maktrelationer, där makten är det som får oss att göra någonting. Den existerar oberoende av en agent, det vill säga utan att en enskild person utövar makt över en annan person. Detta innebär inte att makten alltid är utan agent³, men för den teoretiska förståelsen av makt kan man tänka på den som oberoende av någon eller något som skapar makten (Lynch 2014: 20). Makten existerar inte utanför dessa maktrelationer, utan är inbyggd i dem (Foucault 1990: 94). Dessa maktrelationer kännetecknas av multiplicitet, det finns många olika maktrelationer samtidigt. De är inneboende i sin sfär, det vill säga de existerar inom sin domän eller diskurs (Foucault 1990:

³ Man kan tänka på detta som biljardbollar. En boll kommer rullande och stöter till en annan boll som rullar iväg. Här är makten själva kraften som får den andra bollen i rullning, men den första bollen kunde lika gärna vara en biljardpinne eller en sko för all del. Samtidigt kan den första bollen ses som en agent (jfr Lynch 2014: 20).

92). De är immateriella och finns överallt. Makten har också ett mål, men ingen agent. Aktörer använder sig av taktiker och strategier för att nå ett mål. Detta kan låta paradoxalt, i och med att makt utövas av någon, samtidigt som Foucault insisterar på att makten är utan agent. Därmed skulle det bli som att individer inte väljer själva, utan "makten" väljer för en (Lynch 2014: 23). Detta kan förstås med hjälp av insikten att makten sträcker sig förbi en enda individs eller grupps kontroll. Små handlingar har effekter på större nivå, men är inte effekten av en enskild persons handlande. Subjektivitet skapas delvis av maktrelationer, men det innebär inte att subjekt saknar intentioner. Man kan välja sina handlingar, men alternativen är begränsade av den strategiska situationen (Foucault 1990: 94–95, Lynch 2014: 23).

För att beskriva den moderna makten använder sig Foucault av begreppen disciplinär makt och biomakt. Biomakt kan förstås som en makt som syftar till att kontrollera populationer, medan disciplinär makt syftar till att kontrollera individer. I denna avhandling kommer jag främst fokusera på disciplinär makt. Den disciplinära makten beskrivs av Foucault som blygsam och fungerar genom oansenliga metoder (Foucault 1998:199). Den disciplinära makten fungerar genom diskurser, normer och föreställningar (Lilja & Vinthagen 2009a: 34, med hänvisning till Foucault 1986). Individerna är på samma gång de som utövar makten och de som underkastas den (Foucault 1998: 199).

Enligt Foucault använder sig makten av medel såsom övervakning och ett normaliserande system av belöning och bestraffning (Foucault 1998: 200). Detta kan t.ex. handla om hur människor som följer disciplinära normer blir belönade med komplimanger och goda omdömen, medan de som inte disciplinerar sig enligt den rådande normen kan få nedlåtande omdömen och låg status till följd av detta, vilket fungerar som bestraffning (Lilja & Vinthagen 2009a: 35). Den disciplinära makten är osynlig, medan de som underkastas makten är synliga. Med hjälp av den disciplinära makten disciplinerar individerna sig själva, makten skapar så kallade "fogliga kroppar" (Foucault 1998: 162). I och med att individerna inte själva vet när de blir övervakade och kan riskera bestraffning, disciplinerar de sig själva.

Makten bör också förstås som produktiv, den skapar samtidigt de subjekt som den reglerar (Foucault 1998: 199). Detta innebär inte att människor är viljelösa offer utan intentioner som skulle styras helt av dominanta diskurser. Tvärtom är subjektformeringen en komplex process och flera motsägelsefulla diskurser kan förekomma samtidigt. Motstånd är också alltid en del av makten, och diskurser, normer och föreställningar om världen omformas

ständigt. Motstånd och agens är två begrepp som hänger nära ihop. Utan agens finns inget motstånd (Lilja & Vinthagen 2009b: 53).

Enligt Foucault är motstånd alltid en del av makten, utan motstånd existerar ingen makt. Om inte subjekten skulle vara fria skulle det inte finnas någon makt (Foucault 1990: 95, Lynch 2014: 24–25, med hänvisning till Foucault 1994: 12). Judith Butlers uppfattning om agens är att det sker genom performativa kroppsliga handlingar, genom vilka individer reproducerar maktrelationer men också gör motstånd mot dem (Butler 2007). Butler och Foucault har kritiserats för sin syn på subjektet och för en svag beskrivning av agens av bland andra Lois McNay som menar att deras förståelse av agens och skapandet av subjekt är deterministisk (McNay 2000: 3), men jag sällar mig till dem som inte tolkar varken Butler eller Foucault som deterministiska och hävdar att deras teorier ger utrymme för en förändring.

Mona Lilja och Stellan Vinthagen delar upp motståndet i organiserat motstånd och vardagligt motstånd. I denna avhandling är intresset främst kring det vardagliga, individuella motståndet, även om offentlig amning också förekommit som en strategi i ett organiserat motstånd (se Lane 2014, Boyer 2010). Vardagligt motstånd kan beskrivas som oorganiserat och individuellt och är ofta dolt eller maskerat (Lilja & Vinthagen 2009b: 74–75). Ofta är det en fråga om att försöka undvika konfrontation eller att omdefiniera motståndet på kreativa sätt. Det kan handla om motstånd mot diskurser som skapar underordnade positioner, som till exempel kvinna. Det kan ta sig många olika uttryck, men är ofta subtilt och rör motstånd mot konstruktionen av makt och diskurser.

Sandra Lee Bartky har kritiserat Foucault för att ignorera könsaspekten i sin maktanalys (1998). Han behandlar kroppen som om den vore en och densamma för alla, medan Bartky menar att den feminina kroppen är utsatt för en specifik sorts disciplinering. Hon skriver att "[w]oman lives her body as if seen by another, by an anonymous patriarchal Other" (Bartky 1998: 34). Denna patriarkala blick är något som kvinnor enligt Bartky har internaliserat. I och med att den disciplinära makten fungerar genom att den underkastade är synlig, blir detta en specifik sorts disciplinering av kvinnokroppen.

För att fånga detta maktuttryck har jag valt att använda mig av begreppet *den manliga blicken*. Detta begrepp är inspirerat av Foucault, som skriver om den medicinska blicken då han skriver om läkarvetenskapen och hur denna formar kroppen. Den medicinska institutionens blick internaliseras av individen och skapar fogliga kroppar. I feministiska tillämpningar av Foucault har man använt sig av begreppet "blicken" för att beskriva det

könsspecifika maktuttryck kvinnokroppen erfar i form av en patriarkal blick (Westlund 2007: 111).

Jag använder begreppet den manliga blicken då jag skriver om det speciella maktuttryck kvinnor erfar i egenskap av att ha feminina kroppar, då jag syftar till den internaliserade blick som de använder för att disciplinera sig själva. Blicken behöver inte förstås som specifikt manlig i den meningen att kvinnorna skulle anpassa sig efter just män, utan mera som en patriarkal blick som kvinnorna använder för att övervaka sig själva, men som är specifik för och hjälper till att skapa femininitet. Det handlar alltså om hur kvinnorna ser sig själva utifrån och anpassar sitt beteende enligt detta, eller alternativt vägrar anpassa sig. Att jag valt att använda begreppet den manliga blicken istället för att kalla det för en patriarkal blick handlar om att betona att denna blick är ur ett manligt perspektiv, även om detta manliga perspektiv förstås inte delas av alla män, utan snarast bör förstås som en kulturell föreställning om manlighet.

Den manliga blicken hänger ihop med en erotisering av kvinnokroppen (Mulvey 1975). En erotiserande blick kan potentiellt också vara objektifierande, vilket kan förstås som att en kroppsdel eller kroppen behandlas som om de var kvinnan och kvinnan reduceras till sin kropp och den funktion kroppen har för andra. Denna sexualiserande⁴ och objektifierande blick har effekter på kvinnors självbild och inom psykologin har man formulerat en teori som kallas objectification theory (Fredricksson 1997) som går ut på att kvinnor ofta antar ett utifrånperspektiv på sig själva där de ser sig själva mer som objekt än som handlande och erfارande subjekt. Psykologer har också funnit ett samband mellan självobjektifiering och en negativ inställning till offentlig amning, där kvinnor som hade en högre grad av självobjektifiering upplevde amning som mer pinsamt och som något som skadade deras sexualitet och kropp (Johnston-Robledo et al. 2007). Den internaliserade manliga blicken kan alltså påverka kvinnors erfarenheter av offentlig amning.

3.2 Performativa normer

Normer kan förstås som osynliga och etablerade föreställningar om hur relationer mellan olika aktörer ska gå till (Göransson 2012: 18). Det kan också ses som det som är "normalt"

⁴ Jag skriver i denna uppsats en hel del om "det sexuella", "sexualitet" och "sexualisering". Detta är begrepp som kan hänvisa till flera olika saker, men i denna avhandling bör detta förstås som en erotisk sexualitet.

och skapar samtidigt också det som faller utanför normer, något onormalt. Normer tas ofta för givet och ses som sanningar och bortom kritik. Normer är ändå specifika till sin kontext och varierar över tid och rum, och är beroende av att ständigt utföras. Normer är inte stabila, utan präglas av motsägelser och ständiga förskjutningar (Göransson 2012: 18).

Normer styr vårt beteende och säger åt människor vad de ska göra (Baier & Svensson 2009: 162). Internaliserade normer motsvaras av en attityd, som är en individuell emotionell inställning till det egna beteendet (Baier & Svensson 2009: 164). När man handlar mot den egna internaliserade normen kan man uppleva ett obehag i form av skuld känslor eller dåligt samvete. Normer fungerar också enande och spelar en stor roll för den sociala gruppen. Att följa normer innebär att höra till gruppen.

Judith Butler har teoretiserat normer kring kön och menar att kön hela tiden blir till genom ständiga upprepningar. Det finns ingen essentiell kvinna som skulle göra vissa saker, utan kvinnan blir till i görandet (Butler 1993). Talet och praktikerna kring kroppen upprätthåller en gemensam verklighet. Kroppen är inte utgångspunkten, utan formas och ges betydelse i en process där kroppen regleras, disciplineras och könas. Kroppen och hur den uppträder är formad av vår kultur och vårt samhälle (Oinas & Ahlbeck-Rehn 2007: 30-32).

Performativitet ska inte förstås som enskilda och medvetna handlingar, utan som upprepningar och "citational practice by which discourse produces the effects that it names" (Butler 1993: 2). Diskurserna formar och producerar alltså de fenomen de reglerar genom upprepning. Kön kan förstås som normativt och som något som producerar det som det reglerar (jfr Foucault 1998). Normerna kring kön konstituerar kroppens kön, och mer specifikt könets skillnad i enlighet med ett antagande om heterosexualitet. Könet är alltså inte bara en statisk beskrivning av något man har, utan en av de normer som gör att kroppen uppfattas som begriplig i det kulturella sammanhanget. Kroppens materialitet skapas genom makt, och det går inte att förstå genus som kulturella konstruktioner som sätts utanpå kroppen eller könet (Butler 1993: 2-3). Enligt Butler finns det inget subjekt som skulle ta på sig en norm, utan subjektet skapas av normen (såsom kön). Subjektet är alltså inte startpunkten, utan skapas performativt genom olika sociala kategorier eller normer som föregår individen. Dessa kategorier skapas enbart genom repetition, genom performativa handlingar som utförs igen och igen och skapar en social ordning.

Butler har ofta blivit kritiserad för att inte ta i beaktande det materiella i tillräckligt hög utsträckning (Alaimo & Hekman 2008: 3). Nina Lykke menar att Butler kunde placeras i ett mellanläge mellan socialkonstruktionism och kroppsmaterialism, men att hon till skillnad

från andra kroppsmaterialister inte tar i beaktande det materiellas agens (Lykke 2009: 101). Karen Barad är en av de som kritiserat Butler, och enligt Barad förklarar inte Butler hur materialitet materialiseras. Butler fångar hur normer kring tex feminitet eller heterosexualitet ingår i materialiseringsprocesser, men enligt Barad förblir det materiella ändå passivt. Det materiellas begränsningar tas inte upp av Butler, eller det faktum att materia "sparkar tillbaka" (Barad 1996: 116) och bjuder på motstånd. Enligt Barad finns det materiella inte före diskurser, men är inte heller slutprodukten av det diskursiva. Barads sätt att förstå förhållandet mellan materialitet och diskurs bygger på hennes begrepp agential realism (Barad 2008: 129). Diskursiva och materiella fenomen intra-agerar. Barads avsikt med att använda begreppet intra-aktion istället för det mer vanligt använda interaktion handlar om att betona att de inte står åtskilda från varandra, utan de skapar varandra (Barad 2008: 133f).

Om man lägger Barads förståelse av materians agens i förhållande till Bulters teori om performativt kön handlar det om att diskursers performativitet formar kroppens materia i enlighet med Butler, samtidigt som kroppsmateria betraktas som performativ och agerande i enlighet med Barads teori om agential realism. Barad föreslår att performativitet skulle förstås som upprepade intra-aktioner, istället för Bulters upprepade citeringar (Barad 2008: 146). Kön blir på detta sätt en växelverkan mellan normsättande och diskursiv-materiellt performativa citat och den materiella kroppens "sparkar" tillbaka (Lykke 2009: 102).

I denna avhandling ser jag kroppen och det kroppsliga som aktivt medverkande i enlighet med Barads förståelse av performativitet. Kroppen och den materiella världen ges alltså agens, den "sparkar tillbaka" och samverkar med diskurser. Översatt till denna avhandling handlar det till exempel om att bröstet ges innebörder via diskurser, men att diskurser om bröstet också påverkas av bröstet som materia. Bröstet kan också förändras, vilket förändrar förståelsen av bröstet, det ändrar storlek, det läcker mjölk och förändrar sin form. Detta leder i sin tur till att diskursen kring bröstet förändras. Detta är bara ett exempel på hur det materiella och det diskursiva ömsesidigt skapar varandra. Det ena går inte att förstå utan det andra, dvs diskursen går inte att förstå utan det materiella och det materiella görs begripligt via diskurser. Jag kommer i följande kapitel att gå närmare in på detta.

3.3 Det materiella och det diskursiva

När jag började arbetet med denna avhandling hade jag ett socialkonstruktionistiskt perspektiv och min tanke var att fokusera på diskurser och på vilket sätt dessa konstruerar

kroppar och reglerar dessa med fokus på disciplinär makt. Inom socialkonstruktivismen ser man språket som något som inte bara beskriver utan också konstituerar världen. Kunskapen ses som historiskt och kulturellt specifik. Detta innebär att vår världsbild och våra identiteter är formade av den tid och den plats vi lever i, och att vi kunde ha varit annorlunda. Detta är en antiessentialistisk syn vilket innebär att människor inte har några stabila och äkta kärnor som är oberoende av omvärlden (Winther Jørgensen et al. 2000: 12). Ju längre jag kom i mitt arbete, desto mer började jag inse att jag behövde en teori som tog i beaktande det materiella i en högre utsträckning, ett sätt att förstå det kroppsliga i berättelserna, vilket ledde mig till ett posthumanistiskt perspektiv. Detta innebär inte att jag lämnat de socialkonstruktionistiska insikterna bakom mig, utan det posthumanistiska bör snarare förstås som en vidareutveckling (Åsberg 2012: 8).

I en posthumanistisk förståelse av det materiella ses det materiella som en aktiv kraft. Posthumanism är en samling teoretiska inriktningar som har vuxit fram genom en kritik av socialkonstruktivismen, samtidigt som den kan sägas ha sina rötter just i densamma (Åsberg, Hultman & Lee 2012: 30f). Inom posthumanismen ses det diskursiva och det materiella inte som åtskilt, utan diskurs och materia konstituerar varandra. Posthumanism kan också sägas handla om att ifrågasätta kategorierna mänsklig och icke-mänsklig (Barad 2008: 126) och dekonstruera dikotomierna språk/verklighet och natur/kultur (Alaimo & Hekman 2008: 2).

Definitionen av diskurs skiljer sig åt mellan olika forskare och olika forskningsfält och därför är det av vikt att definiera begreppet. Allmänt brukar man tala om diskurs som ett bestämt sätt att tala om eller förstå världen (Winther Jørgensen et al. 2000: 7), men utöver detta finns det olika tolkningar och användningar av begreppet. I denna avhandling utgår jag ifrån ett diskursbegrepp inspirerat av Foucault och Stuart Hall. Enligt dem bör diskurs förstås som ett sätt att representera kunskap om någonting i en specifik historisk tid, och som någonting som är både konstituerad och konstituerande. Diskurser produceras genom språket, men också sociala handlingar bör ses som diskursiva eftersom de också bär på mening (Hall 2006: 165f). Med diskurs avser jag alltså inte nödvändigtvis det som just sägs, utan det som kan sägas, göras eller vetas i en given situation.

Det materiella i denna avhandling kan dels förstås som kroppen, den påverkar förståelsen av världen och de diskurser som formar den. Det kan också handla om materiella saker, som tex

amningsvårtskyddet⁵ som förändrar upplevelsen av amningen. En annan materiell aspekt är plats och rum, vilket jag kommer att gå närmare in på i följande kapitel. Informanterna rör sig genom olika rum och på olika platser.

Damsholt och Simonsen pratar om materialiseringar, och betonar det processuella, relationella och performativa (Damsholt & Simonsen 2009: 14). Materialisering ska enligt dem förstås som ett verb, det är något hela tiden pågående och som hela tiden görs. Det materiella har agens, men detta bör förstås som att det materiella agerar, men inte att ting innehar intentioner, eller ska förväxlas med subjekt (Damsholt & Simonsen 2009: 13–15). Däremot är det inte enbart subjekt som innehar agens utan också objekten. Det materiella görs, men det materiella gör också oss på det viset att vi alltid ingår i materiella och rumsliga relationer (Damsholt & Simonssen 2009: 25).

Det diskursiva och det materiella ska alltså förstås som att de intra-agerar (Barad 2008). Jag kommer att använda mig av begreppet samskapa, ett begrepp som Michell Göransson (2012) använder för att beskriva processen där kroppar, rum och ting verkar ömsesidigt transformerande på varandra (Göransson 2012: 31). Jag använder begreppet också för att beskriva hur diskurser och materialiteter som kroppar, rum och ting, intra-agerar.

3.4 Plats och rum

Centralt för denna avhandling är också plats och rum. Ehn och Löfgren skriver att samhällsordningen kan rumsliggöras i termer av högt och lågt, närhet och distans eller privat och offentligt. Makt och rum är kopplat till varandra (Ehn & Löfgren 2001: 96). Svensson menar att rådande maktstrukturer påverkar hur människor har rätt att ta plats i rummet. En plats är något mer än ett rum. Platser formas av de sociala relationer som äger rum där (Svensson 2011: 24, 28). Jag gör också en åtskillnad mellan plats och rum, där plats bör förstås som ett rum som innehåller symbolisk mening, och en plats är lokaliserad i rummet. Rum handlar alltså om den rumsliga dimensionen, medan en plats kan vara ett specifikt ställe som är laddat med innebörd.

Rummet är också länkat till människor och deras rörelser och till människors identitet (Ehn & Löfgren 2001, Svensson 2011). Göransson menar dock att etnologisk forskning ofta tagit

⁵ Ett amningsvårtskydd är ett tunt vårtformat skydd i plast eller silikon som läggs över bröstvårtan vid amning som ett hjälpmedel, oftast vid smärtfylld amning eller om barnet har svårt att få tag om bröstvårtan

uppdelningen mellan plats och människa för given, där människor varit aktiva och materia förblivit passiv (Göransson 2012: 27). Jag vill, i likhet med bland andra Göransson, tillskriva det materiella en större agens än vad som ofta är fallet i forskning om rum och plats. Det handlar inte bara om människor som rör sig genom olika rum eller på olika platser, utan platserna påverkar också vilka förståelser och upplevelser som är möjliga.

Också teoretikern Sara Ahmed intresserar sig för plats och rum. Enligt henne formas rummet efter vissa kroppar mer än andra, där vissa kroppar kan röra sig fritt i vissa rum. Platser är i Ahmeds sätt att tala en förlängning av vissa sorters kroppar (Ahmed 2006: 11). Kroppar könas av hur de sträcker sig ut i rummet. Orientering är ett centralt begrepp för Ahmed, där att vara orienterad står för att känna sig hemma, att vara bekväm. Kroppar blir orienterade genom hur de tar plats i tid och rum (Ahmed 2006: 5). Det är dock inte bara kroppar som sträcks ut i rummet, utan rummet sträcks också in i kroppen. Kroppar och rum kan förstås som att de konstrueras i växelverkan med varandra (Göransson 2011: 152). Kroppar är situerade i rum och tid och formas enligt hur de rör sig i världen och riktar sig mot eller ifrån andra kroppar och ting (Ahmed 2006).

Orientering handlar inte bara om att känna sig hemma, utan också om hur vi finner vår väg. Orientering handlar enligt Ahmed om att göra det okända bekant genom kropparnas förlängning i rummet, medan desorientering uppstår då denna förlängning inte lyckas. Ibland är vissa platser förlängningar av vissa kroppar vilket inte lämnar utrymme för andra kroppar (Ahmed 2006: 11). Då kroppar inte är en förlängning av rummet, kan de känna sig "out of place" (Ahmed 2006: 12).

4 Material och metod

Materialet består av fem intervjuer som utfördes år 2013 och år 2016. Utöver dessa intervjuer har jag samlat in ett kontextuellt material i form av kommentarer på en artikel som behandlar en debatt om offentlig amning som publicerades på Svenska Yles hemsida den 26.7 2017 (Häggman 2017). Analysen kommer att fokusera på innehållet i intervjuerna och det övriga materialet används för att sätta in intervjuerna i en större kontext. Jag kommer i detta kapitel först beskriva materialet närmare. Sedan går jag in på reflexivitet och etiska reflektioner för att sedan beskriva analysmetoderna: kulturanalys, närläsning och feministisk kritisk diskursanalys.

4.1 Materialbeskrivning

Materialet för denna avhandling består till största delen av inspelningar av fem intervjuer. En intervju kan enligt Eva Fägerborg beskrivas som "en kommunikationsform där någon berättar och besvarar frågor som ställs av en annan person och där det sagda registreras i någon form" (Fägerborg 1999: 57). Utöver detta menar hon att en intervju också är en definierad situation som har ett specifikt syfte och ofta ett specifikt tema och hon betonar intervjun som ett möte och en social situation (Fägerborg 1999: 57–59). Det är också detta jag avser med intervju i denna avhandling. Intervjuerna spelades in med hjälp av en diktafon.

Fyra av intervjuerna gjordes hösten 2016, och en intervju är gjord hösten 2013 i samband med min kandidatavhandling. Jag intervjuade själv informanterna. Intervjuerna är arkiverade i kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi. Intervjuerna är mellan 50 och 90 minuter långa. Intervjuerna kan beskrivas som semi-strukturerade (jfr Gerholm 1993: 41). Med detta menar jag att jag haft ett frågeschema i form av förberedda frågor jag velat ställa men låtit informanterna till stor del styra intervjun. Detta innebär att jag ibland kunnat ställa frågor jag inte hade tänkt på före intervjusituationen och att frågorna kunnat komma i en annan ordning än vad jag hade på mitt frågeschema. Frågeschemat har inte heller varit detsamma i alla intervjuer i och med att jag hade andra frågor då jag gjorde den första intervjun år 2013. Den första intervjun är också den kortaste och inför de senare intervjuerna har jag haft fördelen att jag redan gjort en analys av en intervju till min kandidatavhandling så jag visste bättre vad jag ville fråga. Då den första intervjun gjordes till min kandidatavhandling var frågeställningen inte klar och tanken var inte att den skulle användas till en avhandling pro gradu. Jag valde ändå att använda den eftersom temat är detsamma och både normer, makt och motstånd är framträdande även i denna intervju.

Informanterna är alla vita kvinnor bosatta i Åbotrakten som har en högre utbildning. Fyra av dem är kring 30 år gamla, och en av dem är kring 40. De bor alla i intervjustedet tillsammans med barnets andra förälder, varav fyra är män och en är en kvinna. Barnen är vid inspelningen av intervjun i åldrarna åtta månader till fyra år. Vissa har endast ett barn och vissa har två barn. De har alla ammat sina barn, men vissa har också gett modersmjölksersättning i flaska. Alla har ändå strävat efter en helamning.

Den första intervjun gjordes med en kvinna som var bekant från olika barnrelaterade sammanhang då jag har ett barn i samma ålder. Jag frågade henne personligen och hon ville gärna ställa upp på en intervju. Hon ammade ännu vid intervjutillfället men planerade att sluta. Intervjun gjordes hemma hos henne.

Till de fyra nya intervjuerna fick jag kontakt med informanterna via Facebook, där jag fått tillåtelse att publicera en förfrågan i två olika grupper, en grupp för Folkhälsans familjecafé⁶ i Åbo, och en grupp för föräldrar i Svenskfinland. Två av informanterna var bekanta från tidigare så att jag kände till dem vid namn och hade pratat med dem några gånger. De två andra var helt obekanta för mig. De tog kontakt via Facebook eller e-mail och vi träffades dagtid hemma hos dem eller på deras arbetsplats. Vid de två intervjuer som gjordes hemma hos informanterna var också deras barn med vid intervjutillfället.

I min förfrågan sökte jag efter svensktalande kvinnor i Åbotrakten som ammade just nu eller hade ammat i någon form de senaste två åren. Jag skrev också att de skulle användas till en avhandling pro gradu med temat offentlig amning samt att intervjuerna skulle arkiveras i kulturvetenskapliga arkivet Cultura, men att det var möjligt att vara anonym. Av de jag intervjuade ammade tre stycken fortfarande, och en hade slutat amma inom det senaste året.

Jag hade från början planerat att göra fem nya intervjuer, men efter fyra intervjuer ansåg jag att materialet var tillräckligt för mitt syfte och valde därför att inte göra en femte (sjätte) intervju. Syftet är inte att få en heltäckande bild av offentlig amning i Svenskfinland eller Åbo, utan att analysera hur moderskap och kvinnlighet görs inom kontexten offentlig amning.

⁶ Folkhälsans familjecafé är ett samlingsställe för föräldrar och barn som ordnas en gång i veckan av frivilliga ledare under Folkhälsans regi.

I transkriberingen har jag valt att inte fokusera på uttal utan använt mig av standardsvenska för att underlätta läsningen. Detta eftersom just dialekter eller hur ord uttalas inte varit av intresse för mig i denna avhandling. Jag har märkt ut skratt och särskild betoning eller om det funnits någon nyans som inte kommit fram bara i text, men valt att i de flesta fall lämna bort mina egna hummanden och "jo" och sådant som kan ses som indikation på att jag lyssnar. Jag har skrivit ut det ifall det har varit en del av dialogen mer än bara bekräftande av att jag lyssnar och på så sätt kanske påverkat informantens svar. Jag har också valt att inte transkribera sådana delar av inspelningen som inte varit en del av själva intervjun, till exempel då det varit korta konversationer med barn som varit närvarande.

För att underlätta läsningen har jag valt att nämna informanterna med fiktiva namn, vilka jag kommer att hänvisa till i analysdelen. Jag kommer nu kort att beskriva informanterna och deras amningserfarenhet. Med helamning avser jag här att informanterna inte gett specifikt ersättning, utan bara ammat eller pumpat bröstmjölk utöver den vanliga maten.

Lisa är en kvinna i 40-årsåldern som har ett barn som är ca åtta månader i intervjustudet. Hon har aldrig kunnat helamma utan har på grund av en för liten mjölkproduktion från början också gett modersmjölksersättning på flaska. Hon har ändå valt att amma offentligt för att hon velat amma så mycket hon bara kunnat. Vid intervjustillfället ammade hon fortfarande, men funderade på att sluta.

Anna har två barn och är kring 30 år gammal. Hennes barn är vid intervjustillfället tre och ett. Hon ammade vid intervjustillfället fortfarande sitt yngre barn och hade också ammat sitt äldre barn fram tills att hon blev gravid med sitt andra. Hon hade helammat båda sina barn.

Kajsa är i 30-årsåldern och hade vid intervjustudet ett 10 månader gammalt barn som hon fortfarande ammade. Hon hade helammat sitt barn men upplevt det som mycket kämpigt. Hon var obekvämt med att amma offentligt men gjorde det i alla fall.

Ines är också en kvinna i 30-årsåldern som hade ett barn vid intervjustillfället. Barnet var då ett och ett halvt år gammal och hon ammade fortfarande. Hon hade varit osäker på att amma offentligt i början, men sedan inte upplevt några problem. Nu upplevde hon dock att hon började bli mer medveten om att hon ammade offentligt när barnet började vara över ett.

Julia är kring 30 år gammal och hade vid intervjustillfället två barn som var tre och ett halvt och ett och ett halvt. Hon ammade inte längre men hade ammat båda sina barn tills de var åtta respektive sju månader. Hon hade efter att ha slutat amma också gett flaska.

Det övriga materialet består av kommentarerna på en artikel från Svenska Yle som publicerades 26.7 2017 vid namn *Amningsrum på Åborestaurang väcker starka känslor på sociala medier* (Häggman 2017). Artikeln behandlar en debatt som väckts då en restaurang i Åbo gått ut med att de ber ammande mammor att amma i en amningshörna på grund av klagomål från gästerna. Uttalandet väckte starka reaktioner på sociala medier, och också Yles artikel fick ett stort antal kommentarer både av sådana som tyckte restaurangen hade handlat riktigt och sådana som ville försvara kvinnors offentliga amning. Vid det tillfället som jag samlade in materialet, 18.8 2017, fanns det 92 kommentarer på artikeln. Materialet är sparad som pdf-filer, vilka är förvarade av författaren till denna avhandling.

4.2 Reflexivitet och etiska reflektioner

Reflexivitet kan beskrivas som att vända sig mot sig själv och hänvisar till hur forskaren påverkar sin forskning (Davies 2008: 4). Jag ser på reflexivitet som en hela tiden pågående process (Ehn & Klein 1994: 12) och ingenting som jag gör en gång och sedan är det färdigt, utan det är något som pågår under hela arbetet med avhandlingen. Jag kommer här att först reflektera över min närvaro i intervjusituationerna och hur jag förhåller mig till mitt forskningsfält och ta upp enligt mig relevanta erfarenheter. Till sist tar jag upp etiska aspekter.

En intervjusituation påverkas av många olika saker. Dels handlar det förstås om de frågor intervjuaren ställer, men också om forskarens närvaro. Forskaren har en viktig roll i hur materialet kommer till. Signe Bremer skriver om den kroppsliga närvaron i intervjusituationen och lyfter fram att själva kroppen påverkar hur intervjuaren upplevs och vilka svar hen kan få (Bremer 2011: 195–204). Men inte bara intervjuarens närvaro är av vikt. Oscar Pripp skriver om ”den tredje närvarande” som kan förstås som de osynliga samhälleliga sammanhang som informanten riktar sig till (Pripp 1999: 43–45).

I dessa intervjuer har min likhet med informanterna varit slående och mycket troligt bidragit till det material jag fått. Jag har varit i samma ålder som de flesta av informanterna, vit, finlandssvensk, kvinna och också rätt så nybliven mamma. Informanterna har också alla varit högt utbildade. Även om jag förstås i skrivande stund ännu inte har någon magisterexamen finns det en likhet där, något som också kom fram av att flera av informanterna motiverade sitt deltagande med att de ville hjälpa mig eftersom de själva haft behov av informanter till sina egna pro gradu-avhandlingar. Likhet är ändå ett tolkningsbart begrepp, och det är inte en självklarhet att likhet är en automatisk fördel eller leder till en upplevd känsla av gemenskap (Marander-Eklund 2004: 102). Likhet med informanterna kan ha både fördelar

och nackdelar. En nackdel är att vissa saker kanske inte uttalas och förblir underförstådda. En fördel kan vara att jag har en större förståelse för informantens situation vilket gör att jag lättare kan tolka vad de vill säga.

Jag har också känt en del av informanterna från tidigare, barnrelaterade, sammanhang. Vi har varit bekanta så att vi stannar och pratar om vi ser varandra men träffas inte regelbundet och i två fall vänner på Facebook. Två av informanterna var dock helt obekanta för mig. Tre av informanterna har alltså varit medvetna om att jag har barn i samma ålder som de, och de har också sett mig amma offentligt vilket förstås kan ha påverkat hur de svarat på mina frågor, eftersom de kanske inte velat såra mina känslor.

Själva intervjusituationerna har jag för det mesta upplevt som lediga. Vid den första intervjun år 2013 var jag ganska nervös och kände mig oförberedd och ovan vid att intervjua. Jag upplevde tystnaderna som problematiska i själva intervjusituationen, men kunde efteråt inse att de i själva verket låtit informanten fundera och utveckla sitt resonemang vidare. Vid de senare intervjuerna var jag inte lika spänd, och kände mig inte heller särskilt oförberedd. Däremot kunde jag emellanåt känna mig orolig över att intervjun tog för lång tid eftersom jag uppskattat att intervjuerna skulle vara ca en timme långa men de i vissa fall tog över en och halv timme. Detta kan ha gjort att jag omedvetet skyndat på intervjun mot slutet.

Informanterna är pratsamma i olika utsträckning och flera har svarat på mina frågor utan att jag behövt ställa dem. Andra svarar mer kortfattat, men inte för den skull mindre innehållsrikt. Ibland har jag upplevt att jag kanske borde ha styrt intervjusituationen lite mer, men fördelen är förstås att jag vet att de ämnen som informanterna själva tar upp kommer från dem och att de pratar om dem för att det är viktigt för dem själva och inte för att jag råkade fråga om just det. Här kan man dock också se denna "tredje närvarande" som Pripp (1999) talar om, istället för att svara på just mina frågor svarar de på dessa uttalade samhälleliga förväntningar.

Den första intervjun jag gjorde skiljde sig ganska mycket från de fyra senare intervjuerna. Detta beror förstås dels på att jag ställt andra frågor och kontexten varit annorlunda då den första intervjun gjordes inför min kandidatavhandling. Jag upplevde att den första informanten såg offentlig amning som betydligt mer oproblematiskt jämfört med de andra. Detta kan bero på hur jag gått tillväga när jag fått kontakt med informanterna. Den första informanten har tillfrågats personligen, medan de senare informanterna har tagit kontakt med mig på eget bevåg. Jag kan tänka mig att någon som inte över huvud taget funderat över offentlig amning inte tar kontakt för att delta i en intervju om ämnet. Detta är något som jag

tagit i beaktande och jag tänker mig inte att dessa informanter skulle representera någon allmän inställning till eller upplevelse av offentlig amning. Detta har heller aldrig varit syftet med avhandlingen.

Jag har själv erfarenhet av offentlig amning, både av att amma en bebis offentligt och av att amma ett enligt normen äldre barn, då jag ammat båda mina barn tills att de varit två år gamla. Med det äldre barnet besökte jag flitigt olika "barnsammanhang" såsom familjecaféer och andra aktiviteter och mötte och såg där flera andra ammande mammor. Även om jag själv valt bort många av de anpassningsätt som kvinnorna talar om i intervjuerna, som sjalar och speciella amningskläder, har jag varit väl medveten om normen och hur man "förväntas" amma offentligt. Jag har också läst flera blogginlägg och diskussioner om offentlig amning på sociala medier och nyhets sajter som inte ingått i någon systematisk insamling och inte är en del av materialet för denna avhandling⁷, men som utgör en sorts bakgrundsförståelse för hur man talar om offentlig amning på nätet i västvärlden idag. Min inställning till offentlig amning är också positiv och min egen åsikt är att mammor ska ha rätt att amma var de vill och på vilket sätt de vill, eller inte alls om de så önskar, men jag har vid insamlingen av materialet strävat efter att förhålla mig neutralt och varit öppen för alla åsikter, tankar och känslor kring offentlig amning och försökt att inte påverka informanterna med min inställning.

Enligt Davies (2008) finns det ofta personliga motiv bakom en forskningsfråga (Davies 2008: 30) och vilka frågor en forskare väljer att ställa till sitt material är inte ett neutralt val. I analysen har jag försökt synliggöra de normer och diskurser som begränsar ammande mödrar. Här kommer min egen inställning till offentlig amning och kvinnors frihet och rättigheter in på så sätt att detta har påverkat vilka frågor jag valt att ställa.

Inom kulturanalysen ses det som en fördel att använda sig av olika typer av källmaterial (Henriksson 2007: 40). Därför letade jag efter ett kontextualiserande material, men det var länge oklart vad detta skulle vara. Ungefär ett år efter att jag börjat arbetet dök diskussionen om restaurang Aunes uttalande upp, och jag beslöt mig för att detta var något som kunde inkluderas i avhandlingen. Inte bara var det en livlig finlandssvensk diskussion om offentlig amning, det berörde dessutom Åbo vilket är den plats där alla informanter var bosatta under

⁷ Två exempel är blogginlägget *Det här med att amma offentligt...* på bloggen *Hej hej vardag* (Winblad 2016) och debattartikeln *Bara för att bebisen är hungrig måste du inte hala fram bröstet offentligt* (Zytomierska 2015) publicerad på Metro debatt.

tiden för intervjun. Detta material tillkom alltså nästan av en slump, eftersom detta inte fanns då insamlingen började.

Etiska frågor som kommit upp under arbetet har handlat om anonymisering och samtycke. Jag har valt att inte använda informanternas riktiga namn för anonymiseringens skull och istället gett dem fingerade namn för att underlätta läsningen. Informanterna informerades också om att intervjuerna ska komma att arkiveras och de fick fylla i ett intervjuavtal där de fick samtycka till att intervjuerna arkiveras och används till min avhandling. Jag klargjorde också att de inte behövde svara på alla frågor jag ställde under intervjusituationen.

Det kontextualiserande materialet i form av kommentarer på artikeln på Svenska Yle krävde också särskilt etiskt övervägande, eftersom detta material fanns på internet och de som kommenterat artikeln inte varit medvetna om att deras kommentar skulle komma att användas i forskningssyfte. Samtycke har inte varit möjligt att få från de som kommenterat artikeln då kommentarerna är anonyma. Många etiska dilemman gällande om man kan använda material på internet utan uttryckligt samtycke hänger på om platsen ses som privat eller offentlig (Miller 2012: 220). Vissa menar att allt material på internet kan ses som offentligt och fritt fram för forskare, medan andra menar att man bör gå enligt hur det upplevs för dem som kommenterat (Miller 2012: 221).

I detta fall ser jag kommentarerna som offentliga i och med att de dels är skrivna som kommentarer till en nyhetsartikel till skillnad från till exempel en diskussion i ett diskussionsforum, och dels därför att kommentarerna inte kräver någon registrering. Kommentarererna går alltså inte att spåra varken till en online-identitet eller verkliga personer. Kommentarererna är heller inte särskilt personliga till sin natur, utan uttrycker åsikter. Jag har därför valt att i de flesta fall använda signaturerna som de som kommenterat använt. Enda undantaget har varit i de fall någon använt sitt förnamn och efternamn som signatur. I de fallen har jag förkortat signaturen till att bara vara förnamnet, i och med att de som kommenterat artikeln inte varit medvetna om att deras kommentar skulle komma att användas i forskningssyfte och jag inte velat att någon person skulle kunna gå att identifiera på basis av denna text.

4.3 Kulturanalys och närläsning

Med hjälp av kulturanalys kan man undersöka hur människor formar sin tankevärld och vilka kategorier och symboler människor använder för att ge mening åt sina erfarenheter. Man använder sig av människors föreställningar för att göra tolkningar om vilka värderingar vår kultur bygger på (Henriksson 2004: 173–174). Kulturanalys kan beskrivas som en kreativ

process, där det inte alltid är tydligt och enkelt att beskriva exakt hur forskaren gått tillväga (Ehn & Löfgren 2001: 145). Så kan det sägas vara även i detta fall. Varje undersökning behöver sitt alldeles egna tillvägagångssätt (Henriksson 2004: 174). I detta kapitel försöker jag beskriva hur jag har gått tillväga för att göra analysen.

Med närläsning menar jag i korthet att jag läst igenom materialet flera gånger och försökt hitta kulturella mönster i materialet. Närläsning är på så vis en materialnära metod. Jag har dock inte helt låtit mig styras utav materialet, utan har från början vetat att jag vill fokusera på makt. Det har gjort att jag hittat just detta, och har också inneburit att andra eventuella tolkningar av materialet har hamnat i skymundan. Till viss del har materialet ändå fått styra valet av teori, i och med att vissa centrala teman uppenbarade sig, såsom plats och det kroppsliga. I närläsning förlitar sig forskaren på sin egen erfarenhet och kunskap (Henriksson 2007: 35), och en helt "neutral" startpunkt är i min mening inte möjlig. Nya läsningar bygger också på gamla läsningar, och man kan aldrig komma tillbaka till den punkt man började (Henriksson 2007: 37).

Transkribering kan också sägas vara ett sätt att utföra närläsning. Transkribering kan ses som en analytisk akt (Klein 1990), där man dels distanserar sig från sitt material genom att skriva ner det, men också fördjupar sig i det. Transkribering innebär också att man gör en tolkning av materialet, man är tvungen att välja vad man behåller då man överför det kommunicerade från ett format till ett annat, och avgöra vilka tonfall och uttryck som är viktiga att få med i en utskrivna version.

Jag har utöver att transkribera mina intervjuer också läst igenom transkriptionerna ett antal gånger samt lyssnat igenom intervjuerna samtidigt som jag antecknat det jag uppfattat som viktigt och betydelsebärande för min tolkning. Transkriptionerna utgör också sökbara dokument, som jag har kunnat söka i med specifika sökord allt eftersom olika teman verkat väsentliga.

Närläsning innebär också att man gör en sorts tematisering av materialet (Henriksson 2007: 36). Med hjälp av sina egna erfarenheter sorterar man materialet i olika kategorier för att hitta grundläggande förhållningssätt och värderingar som styr människors tänkande (Ehn & Löfgren 2001: 28, 31f). Detta har jag också gjort i min analys, och kapitlen i analysdelen baserar sig på de kategorier jag hittat och som jag funnit extra betydelsefulla. Dessa har till exempel varit föreställningar om moderskap, naturlighet, bröstets betydelse och att amma äldre barn.

För att hitta dessa kategorier, eller teman, har jag också använt mig av den kulturanalytiska metoden kontrastering. Kontrastering innebär att man ställer saker mot varandra genom att till exempel använda sig av motsatspar (Ehn & Löfgren 2001: 157). Här har vissa begreppspar varit mer relevanta än andra, och jag har använt mig dels av kvinnligt och manligt, men också olika sorters kvinnligheter och olika sorters moderskap, som till exempel madonnan och horan eller den ammande mamman versus den flaskmatande mamman. Andra viktiga begreppspar i analysen har varit privat – offentlig och natur – kultur. Det är dock viktigt att komma ihåg att världen inte är svartvit, och även om motsatspar kan vara till hjälp då man gör analysen är världen oftast betydligt mer komplicerad och alla begreppspar är inte relevanta i alla sammanhang (Henriksson 2004: 178). Man måste också vara försiktig med att använda sig av dikotomier då man kan riskera att okritiskt reproducera föreställningar och maktrelationer som bygger på dessa dikotomier.

4.4 Diskursanalys

I kombination med kulturanalysen har jag använt mig av en diskursanalys inspirerad av feministisk kritisk diskursanalys. Diskursanalysen vilar på en socialkonstruktionistisk grund. Detta fält är skiftande och svårt att helt ringa in, men fyra nyckelpremisser kan nämnas som också denna avhandling bygger på (Winther Jørgensen et al. 2000: 11–12, med hänvisning till Burr 1995).

Den första premissen är att ha en kritisk inställning till självklar kunskap, och inte se kunskap som en objektiv sanning som beskriver ”verkligheten”. Den andra premissen är att kunskapen är historiskt och kulturellt specifik. Detta innebär att vår världsbild och våra identiteter är formade av den tid och plats vi lever på, och att vi kunde ha varit annorlunda. Detta är en antiessentialistisk syn vilket innebär att människor inte har några stabila och äkta kärnor som är oberoende av omvärlden. Detta betyder inte att kunskap eller identitet är helt och hållet flytande, något som socialkonstruktionismen ibland kritiserats för (Winther Jørgensen et al. 2000: 12). Tvärtom är både den kunskap och de identiteter som är möjliga i specifika situationer alltid begränsade. Den tredje premissen är att det finns ett samband mellan kunskap och sociala processer. I den sociala interaktionen skapas kunskap och sätt att uppfatta världen och gemensamma sanningar. Den fjärde premissen är att det finns ett samband mellan kunskap och social handling. Med detta menas att vissa handlingar blir naturliga enligt vissa världsbilder, medan andra handlingar blir otänkbara. Den sociala konstruktionen av kunskap har konkreta konsekvenser i vilka handlingar som är möjliga (Winther Jørgensen et al. 2000: 11–12).

Den kritiska diskursanalysen kännetecknas ytterligare av att man ser sociala och kulturella processer som delvis lingvistisk-diskursiva till sin karaktär. Detta innebär att diskursiva praktiker bidrar till att forma den sociala världen, sociala identiteter och sociala relationer. Diskurs ses som något som är både konstituerande och konstituerad, alltså att den både skapar och skapas av omvärlden. Språkbruket analyseras empiriskt i det sociala sammanhanget. Diskurser anses också fungera ideologiskt, vilket innebär att de bidrar till ojämlika maktförhållanden mellan olika sociala grupper. Inom kritisk diskursanalys strävar man efter att klarlägga hur den diskursiva praktiken bidrar till ojämlika maktförhållanden. Därför är den kritiska diskursanalysen inte heller politiskt neutral, utan strävar efter förändring (Winther Jørgensen et al. 2000: 67–70).

Den feministiska diskursanalys som jag låtit mig inspireras av skiljer sig från kritisk diskursanalys på det viset att man inom feministisk kritisk diskursanalys ser kön som en diskurs som genomsyrar alla andra diskurser, en ideologisk struktur (Lazar 2007: 146f). Ett centralt mål är att vända kritiken mot diskurser som upprätthåller en patriarkal samhällsstruktur. Inom feministisk kritisk diskursanalys ses köns- och maktrelationer som komplexa. Det innebär att det inte ser likadant ut för alla kvinnor (eller män) eftersom maktrelationer kring kön är sammanvävda med andra typer av maktrelationer (Lazar 2007: 145–149) och de förstås som intersektionella. Intersektionalitet handlar om samspelet mellan olika maktordningar, som kön, klass, etnicitet, sexualitet, funktionalitet, ålder etcetera. Nina Lykke har satt detta i samband med Barads begrepp intra-aktion (Barad 2008), i och med att intersektionalitet handlar om ömsesidiga transformationsprocesser, och inte bara kategorier som adderas till varandra (Lykke 2009: 107). Kön bör alltså förstås i samspel med andra identitetskategorier och maktordningar.

Socialkonstruktionismen har kritiserats för att ignorera det materiella och för att inte ifrågasätta dikotomin språk/verklighet (Alaimo & Hekman 2008: 2). I denna avhandling utgår jag från ett posthumanistiskt perspektiv, vilket inte står i motsättning till det socialkonstruktionistiska perspektivet, men innebär att jag ser på diskurser på ett något annorlunda sätt att vad som kanske är det vanliga inom diskursanalysen. Diskurs och materia konstrueras i en ömsesidig växelverkan med varandra, och det är inte bara diskurser som formar förståelsen av det materiella. Det materiella har agens och påverkar världen. Den diskursanalys jag gjort skiljer sig alltså till viss del från traditionell diskursanalys i och med att jag lägger en annan vikt vid det materiella.

För att komma fram till den analysen jag gjort har jag alltså använt mig av närläsning och kulturanalys som jag beskrev i kapitlet ovan, samt diskursanalys. Jag har med hjälp av detta

gjort en temaanalys, som också kan sägas vara ett första steg i diskursanalysen. För att hitta dessa teman har jag använt mig av kontrastering, där jag dels kontrasterat olika begrepp och föreställningar, men också olika diskurser. Ett exempel är olika diskurser kring bröstet, där jag kontrasterat diskursen om det moderliga bröstet mot det sexuella bröstet. Ett annat exempel är olika, ibland motsägelsefulla, diskurser om naturlighet.

Jag har också intresserat mig för vad diskurserna gör i sitt sammanhang, vad leder en viss diskurs till och vad får den för konsekvenser för kvinnorna i verkliga livet? Jag ser också handlingar som delar av diskurser (Hall 2006: 146f) och har kunnat utgå från ett visst beteende eller handlingar, som att vara diskret, och försökt förstå vilka diskurser denna norm baserar sig på. Jag har också försökt se vilka subjektpositioner som blir tillgängliga genom diskurserna och vilka kategorier som uppstår, till exempel den ammande mamman och den flaskmatande mamman. I och med att jag är inspirerad av den feministiskt kritiska diskursanalysen, ser jag också diskurser kring till synes "neutrala" saker som den offentliga eller det naturliga som genomsyrade av diskurser om kön.

Jag skriver "inspirerad" eftersom jag inte anser mig ha gjort en regelrätt diskursanalys av något visst slag, utan mer använt mig av ett eklektiskt tillvägagångssätt och strävat efter att använda mig av flera perspektiv, något som förespråkas både inom den kritiska diskursanalysen (Wodak 2007: 187–188), och kulturanalysen (Ehn & Löfgren 2001: 8, 14). Detta innebär att jag använt mig av de metoder och frågor som varit relevanta för mitt syfte, men också att jag prövat mig fram för att hitta oväntade vinklar och belysa saker jag kanske inte hade tänkt på innan. Det är detta som är den största fördelen med att kombinera kulturanalys och diskursanalys. Genom att göra detta kan jag växla mellan olika metodologiska verktyg och kombinera med olika teoretiska begrepp, vilket gör att olika saker hamnar i fokus och bidrar till en större förståelse för det jag vill studera.

Analysdelen av den här avhandlingen är indelad i tre huvudkapitel, som i stort sett baserar sig på de huvudsakliga teman jag hittat under närläsningen. Det första kapitlet handlar främst om moderskap, det andra om diskretion och det tredje om föränderligheten och komplexiteten kring offentlig amning. Dessa teman kan ses som övergripande teman, även om de förstås också går in i varandra. Dessa kapitel är sedan indelade i underkapitel baserade på mindre teman, där jag går närmare in på diskurser, materialiteter och föreställningar. Dessa ska inte förstås som tydligt avgränsade från varandra och diskurser som förekommer i intervjuerna är inte alltid entydiga. Ibland, för att inte säga alltid, förekommer flera motsägelsefulla diskurser eller föreställningar i samma intervju. De olika delarna av analysen har flutit in i varandra och det har inte varit helt lätt att få in det i tydliga kapitel. Vissa saker

återkommer eller kunde lika gärna finnas i ett annat kapitel. Moderskapet går inte att åtskilja från diskretionen och både moderskap och diskretion förekommer förstås också i det sista kapitlet.

5 Amning och den goda modern

I detta kapitel kommer jag först att gå in på diskurser kring amning, där diskursen *bröst är bäst* är väldigt framträdande, samt hur kvinnorna framhåller sitt val att amma eller inte amma som ett aktivt val. Jag går sedan in på föreställningar om den goda modern, diskurser om naturlighet och till sist bröstets olika roller och hur ett erotiskt bröst ställs emot ett moderligt bröst.

5.1 Bröst är bäst

Genomgående i intervjuerna fanns en diskurs om att amning är det bästa för barnet. I flera av intervjuerna framställdes amning som det bättre av två alternativ, där flaskmatning med modersmjölksersättning sågs som det sämre alternativet. Ofta hänvisade informanterna till en medicinsk diskurs gällande amning där amning ses som överlägsen flaskmatning och har hälsomässiga fördelar. De pratade om forskning, och genom att hänvisa till vetenskap gavs amningen en självklar ställning som det bästa.

Amning är jättebra [...] ... jag tycker att alla borde försöka så gott dom kan amma för att det just har som forskats så mycket om att det har sådana positiva sådär att det är jättebra för barnets immunförsvar och sådär att amma (Kajsa)

...han [barnets pappa] är ganska såhär vetenskapssjäl [...] han hade läst sådana här undersökningar om hur det ska vara väldigt positivt för barnets utveckling att man ammar (Ines)

Både amning och flaskmatning beskrivs i termer av val, som något som är upp till varje mamma att välja själv. Detta är lite i kontrast till tidigare forskning där amning oftare beskrivs som ett val medan flaskmatning är mer passivt (Callaghan & Lazard 2012). Jag ser dock inte detta som något konstigt i och med att jag specifikt intervjuat ammande kvinnor. De ser sitt eget val att amma som ett aktivt val, vilket gör att de också ser motsatsen, att inte amma, som andra sidan av detta aktiva val.

Fast jag själv tycker att det är jätteviktigt att amma om det bara går, så om någon annan gör det beslutet [att flaskmata] så tycker jag att det är som jätteviktigt att respektera det (Kajsa)

Samtidigt förstår jag absolut att man väljer att inte amma också (Anna)

Hade jag intervjuat flaskmatande kvinnor hade de troligtvis talat om detta i mer passiva termer, och den informant som hade gett ersättning uttryckte också sitt val i termer av att inte ha kunnat amma.

Att tyvärr har jag inte kunnat helamma honom, att jag har inte haft tillräckligt med mjölk för det (Lisa)

Här ser man också att informanten dels uttrycker det som ett passivt val, om hon hade haft möjlighet skulle hon ha helammat. Hon följer också genast upp med en förklaring, eller ursäkt för att hon inte helammat, det vill säga att hon inte haft mjölk. Här framträder tydligt att normen är att amma sitt barn om det bara går, och kvinnor som väljer annorlunda får svårigheter med att leva upp till rollen som den goda modern (jfr Murphy 1999). Valet beskrivs alltså som antingen passivt eller aktivt beroende på om informanten själv ammat eller gett ersättning.

Även om informanterna betonade att alla enskilda kvinnors val bör respekteras, framkom en bild av att flaskmatning som alternativ bara kunde ses som en del av ett gott moderskap om man av någon anledning inte kunde amma. I de fall då amningen beskrevs som ett val var det "ett naturligt val" (Ines), vilket gjorde innebörden av begreppet val lite annorlunda. "Det kändes aldrig som ett alternativ att inte amma" lade Ines till några sekunder senare. Amning sågs som ett självklart förstahandsval och först då en helamning av någon anledning inte kunde genomföras kunde man ta till flaskmatning. Även om förväntningarna på att man ska amma kunde beskrivas som en press, betonades ändå det egna valet och den egna viljan.

...nog sådana mer eller mindre medvetna tankar om det där att det är bra att amma och man borde amma, att någon sådan uppfattning kanske man har fått från sådana där yttre liksom i samhället man lever i och sådär, kanske en viss press nog ändå på att man borde göra det, tror jag. Men som sagt så ja, det kändes ändå såpass naturligt så det var nog inte det som gjorde att jag valde att amma, utan såklart så ville jag ju själv (Julia)

Den kvinna jag intervjuade som hade gett ersättning åt sitt barn uttryckte alltså sitt val i termer av att inte ha *kunnat* helamma. Också de kvinnor som själva hade helammat kunde uttrycka att ersättning hade varit ett alternativ om de inte hade kunnat amma.

Att jag förstår att man inte kan amma, det är klart alla måste som välja själv också (Kajsa)

Däremot fanns det inte alltid lika mycket förståelse för de kvinnor som (enligt informanterna) hade kunnat amma men valt att inte göra det. Att de själva hade kämpat sig igenom en svår amningsperiod kom att bli ett sorts tecken på att de är goda mödrar, som är självupppoffrande och sätter det bästa för barnet framom sitt eget lidande, medan bilden av flaskmatare

framträder som sådana som ger upp, som inte sätter sitt barns bästa framom sig själv, som själviska och lite vecka.

... jag förstår att man slutar om det tar så sjukt så länge som det har tagit för mig [skratt] att jag förstår att alla inte orkar, men... Men jag har en småkusin som slutade efter tre dagar för det tog så sjukt och då tycker jag att kanske man skulle ha kunnat gett det lite mera tid. (Kajsa)

...att jag märker med mig själv att jag tänker att kan det faktiskt ha varit så svårt och kämpigt att man behöver sluta (Julia)

...men som har flaskmatat sina barn så det var som inte en överraskning att dom, att det har som blivit så hos dem. Att deras personligheter har på något sätt just varit sådana att det var inte en överraskning. [...] Att sådana personer som absolut att finns det lindring att få så att jag inte behöver lida så då tar jag det, att liksom den sortens... Medan jag liksom har såhär uppoffrande intill dumhet [konstig röst] jag lider och det är jobbigt men det här är det bästa för barnet nu att jag kan göra det här och jag behöver inte desinficera flaskor [skratt]. (Anna)

Detta är i enlighet med västvärldens bild av mödrar som ger ersättning, vilka kan ses som dumma, oansvariga och själviska (Murphy 1999: 188f). Norwood & Turner (2013) nämner också några diskurser som setts som dominerande kring amning i USA, och de nämner både denna "bröst är bäst"-diskurs och en "personligt val"-diskurs (Norwood & Turner 2013: 80, med hänvisning till Murphy 1999 och Galtry 1997). De lyfter fram att diskursen kring personligt val ändå är sammanlänkad med en diskurs gällande "intensivt mödraskap" (Norwood & Turner 2013: 80, med hänvisning till Hays 1996). Även om amning kan ses som ett val, är det ett val en god moder gör (Murphy 1999). Om fördelarna med amning är så stora, måste en mamma som medvetet väljer att inte amma vara en sämre mamma helt enkelt, eftersom en god mor alltid sätter sitt barns behov främst.

Speciellt intressant med dessa uttalanden om flaskmatning är också att jag aldrig frågade specifikt om flaskmatning i intervjuerna, men det var något som kom upp i dem alla i någon grad. Flera menade att detta val var något som i mycket hög grad fördöms av omgivningen, oberoende hur kvinnan väljer att göra. Samtidigt finns det en tydlig uppfattning om att amning är det som är det bästa för barnet, och andra val behöver försvaras. Detta gäller som vi ska se i ett senare kapitel ändå bara spädbarn.

På detta vis görs också ett visst sorts moderskap (jfr Butler 1993), och här syns tydligt hur vissa kroppsliga och materiella faktorer inverkar på förståelsen av moderskapet. Diskurser

kring flaskmatning och amning samskapas (jfr Göransson 2012: 31) med det materiella, med flaskan, kroppen eller bröstet. Det är förmågan att amma som gör att flaskmatningen ses som det sämre alternativet, dvs närvaron av mjölkgångar i bröstet och en fungerande mjölkproduktion. Utan bröstet och mjölken saknar dessa diskurser mening. Samtidigt är bröstet starkt kopplat till kvinnlighet (Yalom 1998: 3). Att vara kvinna utan att ha bröst innebär en utmaning (jfr Westlund 2007), bröstet är en del av hur kvinnlighet görs. Förmågan att amma blir därmed också ett bevis på en kvinnlighet. En informant uttrycker sig såhär:

Man känner sig kanske ännu mer som en kvinna efter att man har fått amma två barn (Julia)

Citatet ovan belyser hur intimt länkat kvinnligheten, moderskapet och amningen är, och jag kommer senare att återkomma till detta citat, som jag anser att lägger fingret på något centralt. Bröstet, och flaskan, laddas med innebörder om vilken sorts mor man är. Genom dessa diskurser (och materialiteter) skapas också olika subjektspositioner, och informanterna kan positionera sig som ammande mammor i kontrast mot flaskmatande mammor, något som genom detta nätverk av diskurser blir laddat med innebörden av att man är en god mor.

5.2 Den goda modern

Amning sågs som ett "känsligt ämne" (Anna), och detta var något de kunde tänka på när de ammade inför andra. Att någon annan kvinna inte hade ammat kunde göra att informanten tvekade om det var lämpligt att amma inför dem eftersom hon inte ville verka som att hon "kritiserar" den andra kvinnans val att inte amma.

... jag vet inte att upplever hon det som problematiskt själv men det känns för mig som att hon på något sätt... att det är lite som kritik mot henne att hon inte har kunnat amma när jag ammar (Anna)

Amning kan ses som ett sätt att göra moderskap på (jfr Butler 1993). Amningen kopplas ihop med en näst intill hegemonisk diskurs kring den goda modern som är självupppoffrande och sätter sitt barn först. I sin doktorsavhandling om kvinnor med amningsproblem fann Sofia Zwedberg att amningen för kvinnorna i hennes studie var ett sätt för dem att bli till som mödrar och leva upp till rollen som den ideala modern. Amningen var också ett sätt att bevisa att man fungerade som en "riktig" kvinna (Zwedberg 2010: 105–106). Offentlig amning kunde med detta synsätt ses som ett sätt att göra ett gott moderskap i offentligheten. Det är dock inte riktigt så lätt, i och med att offentlig amning också omges av normer kring kön, uppmärksamhet och sexualitet, något som kvinnorna måste förhålla sig till och göra rätt för

att ses som goda mödrar och kvinnor. En god moder ska amma, men inte nödvändigtvis amma offentligt, i alla fall inte på vilket sätt som helst.

Samtidigt förekom en bild av de kvinnor som ammade offentligt som självsäkra och modiga. Julia uttryckte en förväntan om att "man ska vara tillräckligt stark och mogen för att kunna göra det", dvs amma offentligt. Detta kan tolkas mot bakgrund av att amning ses som det bästa för barnet, så en god mor förväntas lägga sina eventuella obekväma känslor åt sidan. Anna nämner ändå uttryckligen att det inte handlar om att visa sig som en god mor.

Att det [att amma] är inte liksom något som jag tycker att jag behöver skylta för hela världen, utan det är en sak som jag gör för barnet, inte liksom för att boosta min egen duktighet som mamma eller demonstrera åt världen att det här är viktigt att man gör det utan det är liksom barnet ska ha mat och då måste det göras (Anna)

Detta uttalande, även om det förnekar att hon medvetet gör något för att verka som en god mor, är ändå i enlighet med normerna kring hur en god mor förväntas agera och tänka. Den goda modern vill inte visa upp sig, utan hon gör det hon gör för barnets skull och är totalt osjälvisk och får ingenting tillbaka. Detta att den offentliga amningen är för barnets skull betonas i fler intervjuer, och jag tolkar det som ett upprätthållande av en bild av osjälviskhet. Kvinnorna ammar sina barn offentligt trots eventuell obekvämheter, eftersom de är goda mödrar som ser efter sina barns behov. Att amma offentligt är ingenting de själva egentligen vill göra, men de ser det som ett måste, som en del i moderskapet. Samtidigt beskrivs den offentliga amningen också i positiva termer för mamman, den kan vara "befriande" (Lisa) eller ses som en "trygghet" (Ines). Friheten består för informanten av att kunna vara rörlig och inte behöva vara hemma hela tiden, medan tryggheten är att känna att hon alltid kan trösta sitt barn om det skulle behövas.

Valet att amma var ofta ett moraliskt val, där de gjorde det som de ansåg vara rätt. Även om många också nämner att amningen varit mysig och trevlig, var det inte så för alla. En informant som helammat sitt barn sammanfattar sin amning såhär:

Men det har nog varit som hemskt [skratt]. Inte alls roligt, så det är nu lite [skratt] lite mina erfarenheter. (Kajsa)

Informanten skrattar när hon berättar om detta hemska, amning som gjort fruktansvärt ont och varit problemfylld. Skratt kan betona en humoristisk poäng, men också signalera någonting svårt och tungt i berättelser (Marander-Eklund 2000: 151). Det har ändå aldrig

varit ett alternativ för henne att sluta amma, eftersom hon ansåg att fördelarna för barnet var viktigare för henne.

I kommentarsfältet på Yles artikel syns också föreställningar om den goda modern. Bland de som förespråkar offentlig amning handlar det om att barns behov kommer först och att en god mor bör ge sitt barn mat när det är hungrigt, oberoende var man är. Bland de som var emot offentlig amning handlade det istället om att respektera barnets behov av lugn och ro, och att de ifrågasatte också lämpligheten i att barnet över huvud taget var med ute på restaurang och varför dagens mödrar ansåg det nödvändigt att vara borta hemifrån under spädbarnstiden.

Någon undra om man ska måsta stanna hemma under spädbarnstiden. Varför inte? Tids nog hinner ni ut på krog. (Yle artikel, signatur Mommo o fammo, 26.07.2017 – 21:50)

I kommentarsfältet ställs ett förr gentemot ett nu, där flera kommentarer anspelar på att det var bättre förr då människor tog mer hänsyn till varandra och inte skulle komma på tanken att amma i offentligheten och kvinnorna accepterade sin roll att vara hemma med barnen utan att kräva att få delta i det offentliga umgänget. Dagens föräldrar hänvisas till som "en lättkränkt sk snöflinge-generation" (Yle-kommentar, signatur Rätt beslut 30.07.2017 – 15:20) eller "JAG-generation" (Yle-kommentar, signatur Suck 31.07.2017 – 08:17). Självskhet är som bekant inte något drag som är förenligt med den goda modern. Detta kan också tolkas som att kvinnors frigörelse står i motsättning till ett gott mödraskap.

Usch för folk som måste sätta sig mitt bland folk (som kanske äter) och amma helt synligt. Ett sådant här rum är kundservice i högsta grad. Jag förstår inte varför så små barn måste släpas till sådana ställen. Eller vad för slags mammor som går till sådana ställen med barn som ännu diar (Martina 26.07.2017 – 19:46)

Här ifrågasätts varför ammande barn över huvud taget ska befinna sig på platser som är tänkta för vuxna, som restaurangen Aune, och kommentaren ifrågasätter mammor som inte upprätthåller denna gräns. Detta är inte den enda kommentaren som uttryckte denna åsikt, utan flera kommentarer menade att mammor med små barn kunde hållas borta från sådana platser, eller att småbarn kunde hållas borta. Här ses en uppdelning mellan barn och vuxna, där vissa rum och vissa platser inte anses passande för barn. Platsen är inte en förlängning av barnets kropp, och inte heller moderns kropp i sällskap med barnet (jfr Ahmed 2006), vilket märks genom hur barn eller ammande mödrar sticker ut.

Denna uppdelning inverkar förstås på mödrars liv i sig, eftersom det ofta förutsätts vara mamman som stannar hemma med barnet. Samtidigt är det inte enbart barnen som anses vara på fel ställe, utan också mammorna. "Hålle sig mödrarna hemma", skriver Nisse 26.07.2017 – 23:10, och kan ses som ett exempel på hur det är mödrarna som ses som problemet, och inte barnen. Att amma i offentligheten kan alltså innebära att riskera att stämplas som dålig mor, även om amning i sig ses som en del av ett gott mödraskap.

5.3 Amningens naturlighet

En annan framträdande diskurs i materialet som på flera sätt kan knytas ihop med föreställningen om den goda modern är en diskurs om amning som naturligt. Naturligheten ses som någonting självklart bra och används som argument för varför man ska kunna amma på offentliga platser.

Det är som det naturligaste som finns att amma sitt barn, så. Jag tycker att man ska amma var det behövs. (Kajsa)

Naturligheten hade dels att göra med naturen, som något djur också gör och som handlar om biologi snarare än kultur. Men informanterna kunde också hänvisa till naturlighet som något som är en självklarhet, som inte behöver ifrågasättas. Naturligheten implicerar också att det är något som bara sker som ett uttryck för ett gott moderskap (jfr Callaghan & Lazard 2012: 940), samt knyter föreställningar om den ammande modern till det naturliga, någonting ofrånkomligt. Lena Dahl (2004) skriver också om en naturlighetsdiskurs kring amning som hon menar bidrar till att osynliggöra det arbete som amning innebär. Hon nämner tre sätt hennes informanter använder sig av begreppet naturlighet på. Det står dels för något självklart, dels som någonting som är en del av naturen, och dels som något oföränderligt.

Dessa diskurser framkommer också i mitt material. Informanterna lyfter dels fram naturligheten som ett sätt att legitimera sitt offentliga ammande, offentlig amning ses som "naturlig och helt okej" (Lisa). Det handlar också om kopplingen till naturen, "eftersom det är ju det som djur också gör" (Lisa). Som en fortsättning på detta uttalande kommer hon in på en koppling mellan det naturliga och det goda. Modersmjölken beskrivs som naturlig därför att den är "den hälsosammaste mjölken för en bebis" (Lisa).

Jag menar att en sådan diskurs inte bara osynliggör arbetet det innebär att amma och att lära sig amma (Dahl 2004), utan befäster också en viss sorts moderskap som mer naturlig än andra och bidrar till att göra den ammande modern till den rätta sortens moder. Det bidrar också till att binda egenskaper som förknippas med den ammande modern, såsom omvårdnad,

närhet och osjälviskhet, till kvinnlighet och placerar dessa i naturlighetens domän, vilket gör att de ses som oföränderliga och en del av kvinnans natur. Genom att hänvisa till amningens naturlighet för att legitimera dess plats i offentligheten, görs samtidigt alternativet att inte amma sitt barn till något onaturligt. Naturlighetens självklara ställning som någonting gott bidrar ytterligare till att göra det som uppfattas som naturligt till det som är eftersträvansvärt.

Även om alla informanter var väldigt positivt inställda till amning överlag, tog dock inte alla informanter helt och hållet ställning för offentlig amning. Alla tyckte att det skulle vara okej, men både Anna och Julia kritiserade debatten om offentlig amning och tyckte att det ibland kunde gå för långt, och hänvisade till både de som försvarade offentlig amning och de som var emot det.

...det känns lite provokativt också det där att man behöver framhäva någonting till någon sådan grad att det börjar kännas som, varför ska man framhäva det? Om det är naturligt, så varför ska det behövas bli en uppståndelse kring det?
(Julia)

I kommentarerna på Yles artikel om restaurang Aune syntes också denna samma naturlighetsdiskurs. De som försvarade offentlig amning gjorde det ofta med argumentet att amning är naturligt. Begreppet naturlighet är ofta laddat med värderingar, och ofta får det naturliga stå för det goda (Hagström 1998: 192), vilket var tydligt bland mina informanter. I Yle-kommentarerna fanns dock också en annan tolkning av det naturliga. Naturlighetsargumentet kontrades ofta med jämförelser mellan att amma och att kissa, bajsa, ha sex, fisa, rapa eller vara naken, med motiveringen att man inte heller bör göra någon av dessa saker offentligt. Här kan anses två olika föreställningar om naturligheten, där det å ena sidan kopplas ihop med någonting positivt, idealiserat och en ordning som bör följas, medan det å andra sidan kopplas ihop med det djuriska, ociviliserade och smutsiga. Jag menar båda dessa föreställningar på olika sätt bidrar till att disciplinera kvinnor. Både de som är för offentlig amning och de som är emot den instämmer i att det är någonting naturligt, skillnaden ligger i vad de lägger in i begreppet. Den positiva föreställningen om naturligheten bidrar, som jag skrev ovan, till att naturalisera ett visst sorts moderskap samt osynliggöra kvinnors arbete. Den negativa föreställningen om naturlighet bidrar i sin tur till att göra amningen till någonting bör gömmas för allmänheten, och gör också amningen, någonting som kopplas ihop väldigt mycket med den kulturella föreställningen av den kvinnliga kroppen, till något smutsigt och ohygieniskt.

5.4 Bröstets olika roller

Redan innan jag gjorde intervjuerna var jag speciellt intresserad av bröstet eftersom jag ser föreställningar kring bröstet som centrala för den problematik som uppstår hos informanterna kring att amma offentligt. I denna del av analysen kommer jag att gå in på diskurser, föreställningar och normer kring bröstet i intervjuerna och hur dessa intra-agerar med andra diskurser och materialiteter kring moderskap, sexualitet och kön för att skapa ett nätverk av disciplinerande maktrelationer.

Bröstet förknippas i den västerländska kulturen med (erotisk) sexualitet och femininitet, men detta är inte fallet i alla kulturer (Yalom 1998: 3). Marilyn Yalom har skrivit om bröstets historia med nedslag i olika tider och platser i västvärlden. Enligt Yalom har bröstet som en definierande del av kvinnokroppen fått stå för både det goda och det onda, där det onda bröstet förknippas med det sexuella och farliga, medan det goda bröstet är det moderliga bröstet som ger mat åt barn, och som symboliskt också fått föda hela nationer. Yalom poängterar dock att denna syn på bröstet är definierad av män, och att de innebörder bröstet fått stå för sällan handlat om vad kvinnorna själva känner inför sina bröst (Yalom 1998: 4, 275).

Informanterna talade ofta om sina bröst under amningsperioden som att de var i ett undantagstillstånd, där bröstet inte längre var deras egna (jfr Mahon-Daly & Andrews 2002). De kunde prata om att bröstet hade olika roller, och syftade då dels på den moderliga rollen där bröstet skänkte mat och trygghet till ett barn, och dels den sexuella rollen. Det sexuella bröstet framställdes som norm, medan det moderliga bröstet var ett tillfälligt stadium då bröstet var utlånade till barnet.

Det är mina bröst och så är det mina amningsbröst (Anna)

Men det ska bli skönt att få tillbaka dem sen när den här amningen är över. Jag ser nog, som fram emot att inte behöva dela dom på det sättet med honom.
(Kajsa)

Att bröstet inte kunde vara moderliga och sexuella samtidigt var en självklarhet för informanterna. Bröstets sexuella funktion tillskrevs också ett visst värde, i vissa fall för informantens själv och i vissa fall för män. Att bröstet inte var sexuella medan de ammade kunde då beskrivas som en förlust, men en förlust som komplementerades av fördelarna för barnet och att de gjorde det de enligt informanterna var menade att göra.

Men inte var det ju någon stor förlust jämfört med det att man kan ge någon föda ur dom (Julia)

...jag tycker inte att det är en förlust, eller vad man, jag vet inte vad man ska kalla det. Det är liksom, dom gör det som dom ska göra (Anna)

Även om funktionen att ge barn mat sågs som undantaget mot normen att bröstet var sexuella, tillskrevs den funktionen ett speciellt värde som kopplades ihop med naturlighet och kvinnlighet, och ansågs mer värd än det sexuella. Detta kunde ses som ett uttryck för den traditionella dikotomin madonna/hora, där dessa två kvinnoroller kontrasteras mot varandra. Madonnan symboliserar godhet och renhet, och har setts som en kvinnlig kraft, som enligt Iris Marion Young bundit kvinnor till en patriarkal ordning (Young, 2005: 84). Även om detta kvinnoideal inte är lika starkt idag som det varit tidigare i västerländsk kultur, har madonnan fortfarande ett inflytande över vilka tillgängliga positioner kvinnor kan identifiera sig med. Även om madonnan besitter en makt, sker detta på bekostnad av (den erotiska) sexualiteten. Madonnan är den ultimata modern som aldrig haft sex. Young menar att denna gräns mellan moderskap och (erotisk) sexualitet är ett uttryck för en patriarkal logik och att genuslogiken i den västerländska kulturen är beroende av upprätthållandet av denna gräns (Young 2005: 85). "Breasts are a scandal because they shatter the border between motherhood and sexuality" (Young 2005: 88).

Upprätthållande av en gräns mellan moderskap och sexualitet var mycket framträdande i mitt material och i samtliga intervjuer konstruerades det ammande bröstet diskursivt som asexuellt. Värt att notera var också att bröstet enbart var asexuellt under själva amningen, mellan amningssituationerna var bröstet sexuellt, och det fanns också en möjlighet att andra människor kunde uppfatta bröstet som sexuella även fast de ammade. Detta sågs av informanterna som perverst och som någonting avvikande. De upplevde dock bara tanken på detta som någonting obehagligt och kunde aktivt försöka förhindra detta genom att till exempel täcka över bröstet och barnet med en sjal medan de ammade.

... det har funnits fall där då en mansperson kan ha blivit såhär upphetsad av det här att det finns ett bröst framme som ammar ett barn, och jag vill inte ens ta en risk att man skulle behöva vara med om någonting sånt (Julia)

I Stearns forskning om offentlig amning i USA, var detta centralt för hennes informanter. Mycket av arbetet kring att amma offentligt gick för kvinnorna i hennes studie ut på att inte verka vara sexuella, och att aktivt skapa vad Stearns benämner "the good maternal body".

Misslyckades kvinnorna med detta sågs de som vulgära och i förlängningen som dåliga mödrar och kvinnor (Stearns 1999: 321–322).

Det intressanta med detta var också att informanterna själva inte ansåg sina bröst vara sexuella då de ammade. De antog alltså ett utomstående perspektiv på sig själva och sina bröst som de valde att anpassa sig efter, de visste att andra människor kunde se de ammande bröstet som sexuella även om de själva inte gjorde det.

I kommentarerna på Yle-artikeln förekommer kommentarer som anspelar på bröstens sexualitet både bland sådana som var för offentlig amning och bland de som var emot.

Jag har då ALDRIG träffat en man som klagat ifall han hade chansen att få en liten glimt av ett kvinnobröst (Hm.. 26.07.2017 - 22:99)

Hävdar ni att ni bestämmer över er kropp i detta sammanhang så betyder det att ni vill visa upp er. Samma argumentet brukar komma fram när tjejer blir kritiserade för att de är för lättklädda och blir antastade (Rätt beslut 30.07.2017 - 15:20)

Dessa kommentatorer är av motsatt åsikt, där den första tycker att kvinnor ska få amma var de vill, medan den andra anser att kvinnor inte ska få göra det. Dock finns det vissa likheter i antagandet om att män skulle bli upphetsade av att få se kvinnors ammande bröst. Det andra påståendet väver dock in föreställningar om mäns sexualitet där män inte anses kunna kontrollera sig och det därför är upp till kvinnan att se till att hon inte visar de kroppsdelar som antas kunna väcka mannens åtrå. Att detta framkommer i en diskussion om offentlig amning visar på hur starkt sammanvävt detta är med föreställningar kring kön, och hur samma föreställningar som råder kring offentlig amning också finns på områden om sexuella övergrepp.

Det första påståendet om kvinnobröst reproducerar däremot också föreställningar om manlig sexualitet. Dels förutsätts alla män vara heterosexuella och tända på kvinnor, samt förutsätts tycka om just specifikt bröstet. Här skyntas också föreställningen att män som tänder på kvinnor tänder på alla kvinnor, och att kvinnor i detta avseende är utbytbara, objekt. Så även om det är skrivet i försvar av offentlig amning, reproduceras sådana föreställningar som gör offentlig amning problematisk för informanterna.

De flesta informanterna hade också ett förhållande till sina bröst utseende, något som kan tolkas som ett uttryck för sammankopplingen mellan femininitet, bröst och skönhetsvård. Bröstet kunde beskrivas som stora och fylliga (Anna), något som krävde särskild nedtoning,

kanske för att en stor och fyllig byst traditionellt kopplats till en frigjord sexualitet. En annan informant jämförde bröstens utseende före amningsperioden med utseendet efter.

...man har känt sig som en kvinna fram till att man är 26 och har haft lite fastare bröst, så man känner sig kanske ännu mer som en kvinna efter att man har fått amma två barn. (Julia)

I detta citat framkommer dels en koppling mellan kvinnlighet och bröst, dels återfinns diskursen om fasta bröst som vackra bröst. Moderskapet ses dock kompensera för denna förlorade skönhet. Underliggande finns alltså diskursiva kopplingar mellan både kvinnlighet och skönhet samt kvinnlighet och moderskap. Samtidigt märks här hur det materiella och det diskursiva samskapar (jfr Göransson 2012: 31) en förståelse av bröstet, där förändringar i material, bröstet, gör att bröstet erfars på ett annat sätt och väcker andra diskursiva kopplingar.

6 Att amma diskret

Detta kapitel handlar om temat diskretion, något som var starkt framträdande både i intervjuerna och i kommentarsfältet. Diskretion var något som var viktigt för alla mina informanter, och motiverades dels med att man ville undvika att främmande män sexualiserade en när man ammade, men handlade också om att visa hänsyn till sina medmänniskor (jfr Spurles & Babineau 2011). Först går jag in på detta utifrån synlighetsaspekten utgående från begreppet den manliga blicken, för att sedan tackla diskretionen genom temat att visa hänsyn. Detta kapitel behandlar också hur informanterna disciplinerar sig själva och tar upp olika praktiker för att åstadkomma diskretion.

6.1 Att synas, att bli sedd

Informanterna använde sig alla av tekniker för att skyla sig, som att använda sig av speciella amningskläder, sjalar eller sätta sig på speciella platser. Det kunde handla om att placera sig i ett hörn där det fanns mer avskildhet, eller sitta med ryggen mot rummet. I vissa fall valde kvinnorna också att helt avlägsna sig från platsen. En orsak till detta kunde vara att väninnornas manliga sambor var på besök, eller att de snart skulle komma till en lugnare plats och därför väntade med att amma.

Men nog kan jag tänka också sådär att var är det som mest diskret kanske att sitta och amma, att kanske i så fall ett bord som står någonstans i hörnet eller längs med en vägg, att inte något bord på ett café som är mitt i hela det där hösslet (Kajsa)

Jag tror att jag valt att inte amma offentligt om jag har, om jag har, jag kan nog ha haft vänner runt omkring mig men också som vänners sambon eller partners eller fästmän eller äkta män så tror jag att jag har valt att gå till ett annat rum för att det känns inte helt bekvämt att [amma] framför dom männen (Julia)

I flera av intervjuerna exemplifieras den anonyma person som kunde vara emot att de ammade offentligt som en äldre man.

...om man skulle sitta i ett flygplan bredvid en sådan här äldre man så skulle det kännas ganska obekvämt egentligen, att nog är det förstås att om det är kvinnor så känns det naturligare, att man blir inte så, lika medveten om det på samma sätt (Ines)

Och det är inte bara liksom något sådana här fördomsfulla äldre män eller något sånt att dom skulle reagera på att det är ohyfsat utan där tycker jag nog att det är med liksom andra mammor också (Anna)

Denna föreställning om att det just är äldre män som kan ta illa upp var intressant på flera sätt. Dels verkar det inte i forskning finnas stöd för att detta skulle stämma, då äldre män dels varit mindre känsliga för var amningen sker, och män och äldre oftast varit mer positivt inställda till offentlig amning än kvinnor och yngre, även om skillnaderna är små (Acker 2009: 482–483). Detta resultat behöver förstås inte gälla i finländska förhållanden, men huruvida föreställningen överensstämmer med verkligheten är egentligen en parentes i sammanhanget. Med tanke på Bartkys teori om en internaliserad patriarkal blick (Bartky 1998), som jag har valt att kalla den manliga blicken, blir detta också värt att notera.

Den äldre mannen blev som en sorts symbol för amningsmotstånd, och det fanns en föreställning om att äldre människor och män var mer emot att de ammade offentligt. Detta resulterade i att informanterna kände sig mer obekväma med att amma runt vissa personer som de tänkte sig att kanske kunde ha något emot offentlig amning baserat på deras ålder eller kön. Detta ledde i vissa fall till att informanten valde att vara ännu mer diskret eller lämna rummet, eller så gjorde de ett aktivt val att inte bry sig om sin egen obekvämhets. Detta var dock något som skedde utan omgivningens inblandning, denna internaliserade manliga blick gjorde dem alltså till självdisciplinerande subjekt (jfr Foucault 1998). Denna disciplinering tog sig uttryck i att de använde sig av tekniker för att göra amningen mer diskret, som att använda sjalar eller amningskläder eller befinna sig på strategiska platser.

Informanterna kan sägas vara underkastade en makt som begränsar deras handlingsmöjligheter, men de utövar den själva. De är så att säga både föremål och verktyg för makten (Foucault 1998: 199) Den fungerar dels genom själva synligheten, och dels genom en rädsla för sociala sanktioner som kommentarer, blickar eller sexuell objektivering. Den sexuella objektiveringen fungerar på sätt och vis dubbelt i den bemärkelsen att den ses som något informanterna absolut vill undvika medan de ammar, samtidigt som en kvinnlig sexualitet till viss del konstrueras kring att bli sedd, att vara ett erotiskt objekt till för mannens begär. Att visa sitt bröst gör att man syns, och på grund av bröstets erotiska konnotationer syns man dessutom på fel sätt. En kommentar på artikeln på Yle visar på denna koppling mellan sexualitet och att väcka uppmärksamhet, även om skribenten förnekar att just amning skulle kunna vara sexuellt.

Nej det drar inte alls till sig uppmärksamhet. Amning är det mest avsexualiserade som finns (Rd 26.07.2017 – 18:35)

Då Foucault skriver om disciplinär makt tar han som exempel upp fängelsestrukturen Panoptikon (Foucault 1998: 233f). I denna finns fångvaktaren uppe i ett torn medan fångarna

finns i celler runt tornet. Fångarna vet att de kan övervakas varje sekund, men de vet inte när de blir sedda och när de inte blir det. Detta menar Foucault att leder till att fångarna börjar vakta sig själva. Detta sätt som den disciplinära makten fungerar på exemplifieras väl av en av informanterna då hon pratar om varför hon upplevt att det krävts mod av henne att amma offentligt.

man vet ju aldrig om det finns kameror i taket, överallt liksom och det är ju sådär
man vet aldrig var ens bröst syns när man tar fram dom (Julia)

Synlighet var i detta fall centralt, och också osäkerheten. Det fanns en osäkerhet kring var man syns, och en osäkerhet kring vad andra tycker och om andra skulle säga åt en att man gör fel. Detta är centrala delar i hur den disciplinära makten upprätthålls.

Mycket av att amma diskret handlade om att undvika andras blickar. I många fall var denna blick en uttalat manlig blick, och att någon "stirrade" på dem uppfattades som en social sanktion. Själva synligheten var problematisk för mina informanter, och detta handlade inte bara om att de inte ville ses som ett objekt för åtrå eller om att upprätthålla en gräns mellan sexualitet och moderskap som jag skrev om i förra kapitlet. Bara att synas i egenskap av att sticka ut och vara annorlunda kunde upplevas som besvärligt. De upplevde därför en styrka i att vara fler som ammade offentligt och platser där också andra ammade, som rådgivningen eller familjecaféer var platser där de kände att de inte behövde vara lika diskreta som på andra ställen. Flera var ändå positiva till att amning skulle synas, och kunde tänka på offentlig amning som en "sambhällsuppfostrande funktion" (Anna). Synligheten sågs alltså inte enbart som negativ, utan i vissa fall också som positiv. Denna positiva inställning rörde ändå mest just själva handlingen att amma, när det kom till kroppen användes ofta negativt laddade ord för att beskriva kroppens synlighet i samband med amningen, såsom att "blotta" sig (Lisa), "skylta" med amningen (Anna) eller vara "exhibitionistisk" (Anna).

Och jag tycker att man kan också göra det ganska diskret, att man liksom, man
behöver inte göra så att man liksom blottar halva kroppen medan man ammar,
utan jag tror att det går att göra det ganska diskret (Lisa)

Så även om det var okej att amma offentligt, var alla inte lika okej med att stora delar av kroppen syntes. Alla informanter valde personligen att själva täcka in sig i någon mån, men huruvida de tyckte att andra skulle göra detsamma varierade. Lisa tyckte det var "osnyggt" att visa för mycket av kroppen i allmänhet, medan Julia uttryckte en beundran över de som inte täckte sig.

jag kan se upp till det att man väljer att inte ha den här sjalen, har jag märkt med mig själv, när jag ser någon som använder, alltså som ammar helt öppet och liksom lyfter fram bröst och inte skymmer det på något sätt, så liksom jag lyfter på hatten till det (Julia)

Denna beundran handlade för henne om mod och att andra kvinnor hade modet att gå emot sociala förväntningar, och inte hade samma begränsningar som hon själv upplevde sig ha. Avvikaren har en normativ funktion och genom att identifiera avvikare stärks även det normala. Det kan handla både om "skurkar" och "hjältar" som i detta fall, någon man ser upp till (Åkesson 1991: 61).

Även om Julia pratade om begränsningar betonade Lisa friheten som den offentliga amningen gav henne. Friheten bestod i att kunna röra sig fritt i omvärlden. Men även om hon betonade friheten och det positiva, var denna frihet starkt villkorad (jfr Metsämäki 2015). Även om de andra informanterna inte använde sig av just ordet frihet togs det som en självklarhet att de skulle kunna röra sig ute tillsammans med sina barn, och vissa anpassningar sågs som orimliga, som att inte amma framför till exempel sin mans familj (Kajsa).

Både i kommentarsfältet på svenska Yle och bland mina informanter kunde kvinnors diskretion användas som ett argument för offentlig amning. Den ammande kvinnan kunde jämföras med lättklädda kvinnor på reklampelare eller djupa urringningar, och amningen försvarades med att det syns mindre bröst än hos dessa andra kvinnor.

Jag kan lova att jag visar mindre bröst när jag ammar mitt barn än vad en del kvinnor gör med sin urringning när de besöker restauranger (Sanna 26.07.2017 – 23:43)

Män antas finna bröstet sexuellt upphetsande, och orsaken till att ammande mammor inte skulle få amma offentligt ansågs ligga i att ett ammande bröst inte är sexuellt, utan är till för barnet istället för mannen. Samtidigt kan man hävda att om det ammande bröstet inte hade några sexuella konnotationer skulle det inte behöva döljas, och ammande mammors diskretion skulle inte behöva framhävas. I påståendet att ammande mammor är så diskreta ligger också ett accepterande av status quo, att bröst är laddade och bör döljas (jfr Lane 2014).

Diskretionen kan också ses som ett sätt att göra feminitet (jfr Butler 1993, Barad 2008). Kvinnor tar ofta mindre plats i offentliga utrymmen, de går med mindre steg än män i relation till kroppslängd, ler mera och viker oftare undan med blicken (Young 2005: 32, Bartky 1998:

29f). Då manskroppen förknippas med att vara stor och muskulös, förknippas kvinnokroppen med att vara liten och nätt. Lundgren och Kroon menar att kvinnor iscensätter sig själva som små och hjälplösa som en patriarkalisk kompromiss. Då kvinnors maktbefogenheter och rörelsefrihet ökar, stävjas detta med att kvinnor fysiskt tar mindre plats. En liten kropp är inte en kropp som förknippas med makt (Lundgren & Kroon 1996: 22). Kopplingen mellan kvinnlighet och litenhet enligt Meurling något som kvinnor internaliserat (Meurling 2006: 78), och inte något som kvinnor nödvändigtvis tänker på själva eller som görs medvetet.

Detta med att ta plats var något som informanterna till viss del uppmärksammande och som kunde upplevas som besvärligt. Anna kunde tycka det var jobbigt att "breda ut sig", och föredrog platser där hon kunde "svänga in" sig. Ines nämnde hur det inte var uppskattat att åka buss med barnvagn, vilket gjorde att hon inte till på köpet ville sätta sig och amma på bussen. Också här finns en viss uppfattning om att hon tar upp för mycket plats. Ögonkontakt var också något som nämndes av en av mina informanter.

...inte sitter jag ju och tar liksom ögonkontakt med det där några främmande människor (Lisa)

Ögonkontakt kan också ses som ett sätt att göra anspråk på utrymmet och att platsa. Att initiera kontakt med människor verkar inte vara något som de kände att de kunde göra, även om de inte heller ville att människor skulle avbryta kontakt genom att gå undan eller sluta prata med dem. De ville helst att allt skulle fortsätta som vanligt. Det var inte bara den plats de själva upptog som reflekterades över, utan också den plats barnet upptog kunde vara problematisk.

Jag kan som inte amma i den här fåtöljen för han ryms inte hit utan jag måste sitta i soffan för att hans ben liksom [hänger utanför fåtöljen]. Så det är kanske också därför som det sen liksom blir att folk är sådär, att det på något sätt blir sådär att man måste nog sluta amma sen (Kajsa)

Här ses själva den fysiska platsen som amningen tar som en orsak att sluta amma ett lite äldre barn. Kopplingen till just plats och att ta utrymme är dock intressant med tanke på relationen mellan kvinnlighet och att ta upp mindre plats (än män). I detta sammanhang förstås också barnet som en del av modern, de är en enhet som tar upp plats, jämfört med senare. En annan informant beskrev också äldre barn som att de "behöver en sittplats" (Ines) då hon spekulerade kring varför det inte var samma sak som att amma ett spädbarn. Hon beskriver upplevelsen av att barnet varit som en del av henne.

Men att tidigare så tänkte jag inte jag och barnet, utan det var jag, och barnet liksom ingick i mig så att säga. (Ines)

När barnet blir äldre blir gränsen mellan kropparna tydligare, och amning kan ses som ett sätt att upplösa den gränsen. Detta innebar att det inte upplevdes som samma sak att amma ett äldre barn som att amma ett spädbarn, och disciplineringen som upplevdes från omvärlden i samband med amningen blev starkare ju äldre barnet blev. I ett senare kapitel kommer jag att gå närmare in på betydelsen av barnet och barnets ålder och hur denna disciplinering tog sig uttryck.

Att bli fotograferad var också något som var speciellt för mina informanter. De flesta hade väldigt få bilder på sig själva när de ammade, och de bilder som fanns hade de ofta tagit själva.

jag har själv tagit något enstaka bilder bara som så här för minnes skull att hur såg dom ut... och den känslan för att man tillbringar ju ändå ganska mycket tid med att titta på barnet när dom ligger och äter och dom liksom slappnar av och dom är lugna och dom skriker inte och dom kräver inte, så dom är ganska söta när dom ligger där, så det på något sätt att den där känslan att man skulle vilja hålla kvar den så har jag nog liksom några foton själv, men att njaa, jag vet faktiskt inte om jag finns på några bilder (Anna)

Det var bara Kajsa utav mina informanter som uppgav att det fanns bilder på specifikt ammandet. Vad man väljer att fotografera säger förstås någonting om hur man värderar handlingen, och jag tolkade detta som att de för de flesta var något så trivialt och vardagligt att det inte var någonting värt att fotografera. De flesta var ändå villiga att ställa upp på bild som representation för ammande mödrar, men det var viktigt för dem att det såg rätt ut. De ville inte att deras bröst skulle synas på ett fotografi. De var också mer villiga att låta sig fotograferas eller filmas med ett ammande spädbarn än med ett äldre barn.

6.2 Visa hänsyn (eller inte)

Utöver rädslan för att uppfattas som sexuell var motivationen för att amma diskret att visa hänsyn till andra. Det finns en viss förväntan på kvinnor att de ska ta andra människor i beaktande, att de visar hänsyn till andra och ser till att människor i deras omgivning har det bra (jfr Holmberg 2009). Bland kommentarerna på Yles artikel var detta ett centralt tema och amning kunde ses som ohyfsat att göra bland folk.

Det finns saker som inte lämpar sig att göra bland folk, amning är en av dem. Det är oerhört ohyfsat att amma mitt bland folk... (Henri 26.07.2017 – 19:29)

...nu är det ju inte frågan att vara emot amning, utan det att göra det var som helst utan hänsyn till andra (Roland 26.07.2017 – 19:36)

Varför tror folk att de får göra vad de vill överallt, utan att ta hänsyn till andra?
(Bättre För 26.07.2017 – 20:17)

Amning konstrueras här dels som någonting privat och dels som någonting stötande, som inte bör visas för främlingar. Denna diskurs om att man ska visa hänsyn till andra ses som "sunt förnuft" (Rätt beslut 28.07.2017 – 17:59), det är en självklarhet att alla människor inte vill se andra amma och det finns en förväntan om att kvinnor bör ta dessa andra i beaktande.

Denna inställning är ändå något som alla informanter ifrågasätter starkt och gör motstånd mot. De ser inte amning som ohysat, eller anser att amning är något som bör göras "i gömman" (Kajsa). Samtidigt är de väl medvetna om en förväntan om att de ska ta andra människor i beaktande och de anpassade sig i viss mån enligt detta. Diskretion blev ett sätt att lösa denna konflikt och det var genom den som de stod fast vid sin övertygelse att de skulle få amma offentligt. Ett annat sätt för dem att hantera detta var att formulera om amningen till något som barnet gör, istället för något som de själva gör. "Det är ett barn som får mat" var ett påstående som återkom i någon form i så gott som varenda intervju. De betonade att det handlade om att ett barn skulle få i sig näring, och att det inte var något de gjorde för skojs skull.

Diskretion kunde uppnås på flera sätt. Amningskläder, sjalar, speciella sittplatser och snabb påklädning efteråt var några exempel mina informanter gav. En informant strävade ändå efter att göra motstånd mot normen att man ska vara diskret när man ammar.

...att jag försöker jobba med att strunta i sådant där, det är helt onödigt och det är bara i mitt huvud, så jag jobbar med att kanske, att inte behöva vara så diskret som det ibland känns att jag skulle vilja vara. Jag tycker inte att man ska behöva vara diskret. Fast jag själv är lite småobekvämt. (Kajsa)

Vad som *känns* bekvämt eller obekvämt för informanten var ett centralt tema som anknöt till detta med att vara diskret. De verkade ha en klar känsla i kroppen är obekvämheter då de uppfattade att de bröt mot sociala normer. Baier och Svensson nämner hur människor kan få ett obehag av att inte följa sociala normer (Baier & Svensson 2009: 159). Detta verkade gälla mina informanter, känslor av att vara obekväma uppstod i de fall som deras handlande hamnade utanför det som de uppfattade att var normen, till exempel om bröstet syntes för mycket, barnet var för gammalt eller amningen inte gick smidigt. Även om denna känsla av

att vara obekvämt styrde informanterna i viss mån, valde ändå flera av dem att aktivt bortse från den. De gjorde aktivt motstånd mot normen.

Samtidigt fanns en uppfattning om att de vidtog vissa åtgärder i onödan. Uttalandet "det är bara i mitt huvud" i citatet ovan exemplifierar detta. Också Julia placerade orsaken till sina känslor inne i henne själv.

men kanske är det för att jag är jag då, det krävs mod av mig men det kanske inte skulle krävas mod av någon annan (Julia)

Jag ser också detta som ett exempel på hur den disciplinära makten fungerar. Den finns inuti personen, och skapar individen. Makten är inte bara begränsande utan också produktiv, den skapar individerna som den styr (Foucault 1998: 199). Dessa känslor styr informanterna, men de skapar också dem som subjekt. De ser sig själva som hänsynstagande, pryda eller självupppoffrande, vilket leder till att vissa handlingar blir en logisk följd av vilka de är.

Även om informanterna uppfattade dessa som egenskaper hos dem själva, gjorde de motstånd mot dessa. Kajsa såg sig själv som "pryd" men ammade överallt och hanterade samtidigt ett amningsvårtskydd som gjorde att amningen kanske inte alltid följde normen gällande hur lite bröstet får synas. Dessa handlingar åtföljdes dock av starka känslor av obekvämheter, något hon pratade mycket om och tänkte att inte alltid uppfattades av omgivningen.

på något sätt tror jag att hon tror just det där att jag inte över huvud taget reflekterar kring eller tänker att nu ammar jag, att nu ska jag ta fram tissen att bara skulle göra det utan att över huvud taget liksom tänka på, hur ska jag nu göra det här smidigast liksom. (Kajsa)

Hon försvarar sig på sätt och vis emot en tanke om att mammor som ammar offentligt är vulgära eller själviska och inte tar andras åsikter i beaktande. Hon menar att hon tvärtom är väldigt medveten om omgivningen och anpassar sig till och med mer än vad hon känner att hon borde behöva.

Julia kände sig också osäker på att amma offentligt, på om det skulle "kännas helt okej att sitta och ha bröstet framme", men gjorde det i alla fall. De gjorde så att säga mest motstånd mot sig själva, mot sina egna känslor, snarare än motstånd mot några yttre samhällsnormer (även om jag menar att de ena inte kan skiljas från det andra).

Informanterna gjorde dock inte bara motstånd mot sig själva och sina känslor. De avfärdade människor som kunde ta illa upp med att det är deras problem och att de faktiskt inte

behöver titta om det stör dem (Kajsa). Detta kan ses som en motståndsdiskurs till diskursen om att ammande kvinnor ska ta hänsyn till andra, där det ofta finns en förväntan om att kvinnor ska gå undan eller värja sig för andras blickar. Denna motståndsdiskurs vänder på detta, och de som stör sig på amningen är de som ska flytta på sig eller titta bort. På så vis flyttas ansvaret från kvinnan till omgivningen. Informanterna är också beredda att försvara sig om de skulle stöta på någon som uttryckte en negativ inställning till att de ammade offentligt, och använder ammandet som ett sätt att uttrycka en ståndpunkt.

jag hoppas faktiskt att jag skulle kunna säga nånting emot att hej att det här är nog inget som du ska bry dig om eller [skratt] att jag tänker nog fortsätta att amma oberoende fast du tycker sådär eller nånting, att jag skulle liksom kunna sätta lite emot. Inte göra någon jätte stor sak av det, men ändå på något sätt markera, att hej att, vi har nog helt rätt att liksom, min bebis har rätt att dricka mjölk här och jag har rätt att amma här (Lisa)

fast jag nu inte upplever att jag liksom sådär är demonstrativ i mitt ammande, men mer liksom bara den där grundprincipen att visa att det ska vara okej att amma. Att jag ammar här för jag anser att det ska vara okej (Anna)

De såg också på amningen som en rättighet, det var någonting som skulle vara okej att göra var som helst. De ville gärna att det skulle normaliseras och att alla kvinnor skulle kunna känna sig bekväma att amma var de själva ville.

Detta med bekvämt och obekvämt verkade vara centralt för informanterna. Sara Ahmed menar att obekvämheter uppstår så rummet inte fungerar som en förlängning av kroppen, eller som Ahmed uttrycker det: "Discomfort is not simply a choice or decision [...] but an effect of bodies inhabiting spaces that do not take or 'extend' their shape" (Ahmed 2004: 152). Hos mina informanter kunde det dels handla om en känsla av obekvämheter, men också bekvämlighet rent konkret. En informants första kommentar om offentlig amning var:

Jag tänker på att det inte är lika bekvämt som hemma (Julia)

När jag bad henne förtydliga gick hon dels in på praktiska omständigheter, som hur stökigt det var omkring, men gick ganska snabbt över till en mer känslomässig definition av bekvämlighet och hänvisade till bröstets sexuella konnotationer. Orsaken till att det inte var lika bekvämt handlade inte bara om konkreta saker, utan också om betydelser som lades in i den offentliga amningen. I detta fall upplevde informanten det att visa bröstet som obekvämt. En annan informant talade också om att vara mer bekväm och avslappnad hemma, där hon talade om att använda vissa dynor för att förbättra bekvämligheten rent

konkret, för att i samma mening hänvisa till risken med att barnet släpper taget och det sprutar mjölk överallt, där bekvämlighetsaspekten inte längre hade något att göra med hur bekväm sittställningen är utan mera att göra med hur mycket arbete man måste lägga på att göra amningen passande i ett offentligt utrymme.

Denna känsla av att inte vara bekväm kan alltså tänkas handla om att de bryter mot normer, som att visa bröstet för mycket. Det handlar också om att de offentliga platserna inte är en förlängning av just den ammande kroppen. Amning är inte en aktivitet som offentliga utrymmen är planerade för och som förväntas ske på offentliga platser.

7 Olika barn, olika kroppar, olika platser

Detta kapitel kommer att handla om att amma äldre barn, amning som inte fungerar, den läckande kroppen samt olika offentliga platser. Som en röd tråd går insikten om att offentlig amning inte är enkelt, utan att bilden som framträder är komplex och att informanterna förhåller sig till många olika diskursiva fält och föreställningar kring amning, barn, kroppar och platser. Detta är något som förändras hela tiden beroende på var det är och också över tid. Att amma offentligt har många olika innebörder och upplevs olika beroende på hur, när och var man ammar. Det materiella intra-agerar med det diskursiva genom materialiteter som plats och kropp, och sociala kategorier som (barnets) ålder intra-agerar med sociala kategorier som kön.

7.1 Att amma äldre barn

Samtliga informanter var överens om att det inte var samma sak att amma ett äldre barn som att amma ett yngre barn. Den magiska gränsen verkade gå någonstans då barnet blev lite på ett år gammalt, när barnet "talar och går själv" (Ines). Vissa av informanterna hade slutat amma innan detta, eller planerade att sluta amma innan dess, men kunde ändå säga att det skulle kännas helt annorlunda att amma ett större barn offentligt. Andra informanter hade erfarenhet av att amma ett lite större barn offentligt.

plötsligt i den situationen [på tåget] blev jag liksom väldigt medveten om det där att, att jaja, det är ju inte alls alla som tycker att man ska amma mera när barnet faktiskt talar och går själv (Ines)

De talade om det i termer av att det kändes mer obekvämt, eller som i citatet ovan, de blev helt enkelt mer medvetna om sig själva och hur de såg ut i andras ögon. Vissa informanter ansåg att detta med att amma ett äldre barn var någonting helt väsensskilt, så annorlunda att det egentligen inte ens borde heta samma sak.

Tydligt var också att när de tänkte på amning var det någonting som starkt var kopplat till spädbarn. Också på kommentarerna till Yle-artikeln förutsätts det ammade barnet vara ett spädbarn, vilket syns på det sätt de argumenterar för eller emot offentlig amning. Det handlar om hur spädbarnstiden är så kort så därför kunde mammorna stanna hemma, eller att spädbarn behöver ammas länge och ofta och det därför inte är rimligt att kvinnor ska behöva gå undan eftersom maten då kallnar.

Cindy Stearns (2011) har studerat kvinnors erfarenhet av övervakning av amningslängden i Kalifornien, USA. Hon fann att kvinnorna hon intervjuade använde sig av historier om äldre

barn som ammat som ett slags avskräckande exempel (cautionary tales). Hon har analyserat dessa historier och funnit outtalade idéer om vilka beteenden som anses lämpliga för moder och barn och menar att dessa kan hjälpa till att förklara den korta amningslängden i USA (Stearns 2011: 541). Dessa beteenden är desamma som omnämns bland mina informanter då vi talar om att amma äldre barn. Det är när barnet kan gå, prata eller själv ta fram bröstet. Samma typ av historier förekommer i mitt material också.

en sån här sak som min mamma berättade om någon hennes bekants dotter som ammar ett barn som är ett och ett halvt år, och där kunde det här barnet liksom gå och banka [bankar i bordet] såhär på sängen, eller banka [bankar i bordet] såhär på soffan och då kom, då visste mamman att aha, nu vill det här barnet bli ammat, så då det där, då liksom tänker man så här att ja, det handlar inte kanske bara om mat sen mera på något sätt, att det, det här barnet kan redan liksom visa så tydligt vad den vill ha (Lisa)

...barnfamiljer från många olika länder där vi gick en gång i veckan på en sådan här musiktimme, så där, hon som drog den där timmen, så hon var brittisk, och hon hade sin tvååriga son med sig [...] han hade tydligen just då en sådan period att han ville liksom ha den där mjölken, och då blev jag helt sådär att ja, precis då när timmen skulle börja, att då gick han liksom helt till den där sin mamma, och sen om hon inte liksom gick med på det, så då satte han sig i hennes famn och så tog han fram det där hennes bröst, liksom grävde fram det ur hennes från hennes skjorta och liksom började bara dricka mjölk och där tyckte jag att hon tog det väldigt bra den där som, för att hon skulle hålla en sådan här musiklekstimme, men det där, men inte tycktes det liksom störa henne desto mera, att hon fortsatte som vanligt, och jag tror att det var liksom det som var bäst både för henne och för barnet... (Ines)

Dessa berättelser påminner mycket om de avskräckande exempel som Stearns analyserat, men med en avgörande skillnad. Då hennes informanter ofta avslutade med att berätta om hur de blivit chockade eller obekväma (Stearns 2011: 545), avslutar mina informanter med ett positivt omdöme, eller inget alls. Slutklämmen är annorlunda och jag tolkar detta som en kulturell skillnad mellan Finland och USA. Synen på nakenhet skiljer sig mycket och normerna kring offentlig amning är till viss del annorlunda. Samtidigt finns i mina informanternas berättelser ett erkännande av att det potentiellt hade kunnat vara en obekväm situation, något mamman i den senare historien hade förhindrat med sitt uppträdande. Det beskrivs genomgående i intervjuerna som något som väcker uppmärksamhet, men det behöver inte chocka eller äckla (jfr Stearns 2011), utan kan också inspirera och glädja.

Informanterna upplevde ändå mycket starkt en förväntan om att de borde sluta amma, och kunde redan efter att barnet blivit sex månader få kommentarer som "ammar du fortfarande?", något som tolkades som ett tecken på att det borde vara dags att sluta så småningom. Kvinnorna hade olika strategier för att handskas med detta. De kunde välja att inte alls prata om att de fortfarande ammade med sådana de trodde kunde vara emot det, som sina äldre släktingar, eller välja att avsluta dagsamningen så att de inte skulle behöva amma offentligt med ett äldre barn. De hade också färdiga svar på varför de fortfarande ammade ifall någon skulle fråga, som kunde handla om fördelarna för barnet med en längre amningsperiod.

Så har jag som lite försökt skratta bort det, att nåja, när det nu liksom löper utan några problem och just för vissa förklara det där att jag hade lite av en kris då när han fyllde ett men att sen när det fortsatte liksom utan problem så tänkte jag att när han nu har börjat på dagis, att vissa säger ju att det ska göra att barnet har lite mindre infektioner och sådant här att det ska ge stöd för det där immunförsvaret, att, att då är det väl lika bra att liksom försöka nu hålla på med det den här hösten så att det ska liksom bli lite lättare på den fronten, så då har alla nog köpt det svaret, så att säga [skratt]. (Ines)

Amningen har inte mera en självklar ställning då barnet fyllt ett år. Informanterna är väldigt medvetna om att även de som försvarar amning av spädbarn kan höja på ögonbrynen åt ett äldre barn som ammar. Själva berättade informanterna också om att de reagerat på äldre barn som ammat i de fall de hade sett det, men kunde beskriva det som något som "väcker mer uppmärksamhet" (Julia) eller "lite konstigt" (Lisa). De kunde också vara imponerade av mammor som "går sin egen väg" (Julia). För vissa hade det inte ens verkat som ett alternativ att amma väldigt mycket längre än ettårsdagen. Det fanns en väldigt stark föreställning om att det nog är då man borde sluta, även om vissa ändå valde att fortsätta.

Allmänna rekommendationen och rådgivningen nämndes som en stark bidragande orsak till detta, då rådgivningen hade en väldigt stark ställning som normupprätthållare för informanterna. Rådgivningens råd togs på mycket stort allvar av informanterna.

eftersom det [amning] rekommenderas till en viss ålder, så sen efter det så ska du ju som inte göra det längre, känns det lite som (Anna)

Det tror jag nog att det finns mycket förutfattade meningar kring just det där att hur gammalt får ett barn bli för att kunna ammas för att, ja, där finns så mycket, det är ju rekommendationerna som kommer från rådgivningen redan det att du ska börja med den där fasta födan gärna i ett visst skede och då tänker väl många

att hur kan man amma ett barn fortfarande när det är två år när man har börjat med den där fasta födan redan för länge sedan (Julia)

Denna rådgivningens roll som upprätthållare av normer gällde inte bara hur länge man skulle amma, utan också att man skulle amma, samt hur man skulle amma (utan hjälpmedel som amningsvårtskydd för att ta ett exempel). Mycket av de internaliserade normer informanterna bar på hänvisades till rådgivningen, och råden kunde nästan likställas med regler, som informanterna kände att de behövde följa, och om de bröt mot dem behövde de förklara sig.

Att sluta amma beskrevs ofta i termer av frihet, de kunde klä sig hur de ville och fick sin kropp tillbaka. Detta blir intressant med tanke på att också den offentliga amningen beskrivs i termer av frihet. Att amma offentligt innebar för informanterna frihet att röra sig i världen tillsammans med sitt (späd)barn. Denna frihet verkade dock minskas då barnet blev äldre. Detta kan förstås dels med föreställningen kring att barnet inte längre behöver mjölken och därför är det i enlighet med gott moderskap att sluta amma. Den press som vissa informanter nämnde finns inte längre kvar. Att amningen dessutom upplevdes som mer obekvämt i offentligheten påverkar troligtvis också upplevelsen av frihet och kan tänkas göra amningen mer opraktisk då barnet blivit äldre.

Varför det var annorlunda att amma äldre barn hade informanterna olika tankar om. En del menade att det handlade om att barnet skulle bli självständigt, andra att bröstet fick en mera sexuell betydelse. Centralt var ändå det faktum att barnet inte längre behövde mjölken på samma sätt som ett spädbarn. Så även om man kunde fortsätta amma för att det var en trygghet eller njutningsfullt för barnet, var detta inte den typen av amning som ansågs passande att visa offentligt. Orsaken till varför de skulle amma offentligt låg mycket i att barnet behöver få mat där och då, men detta gäller inte längre med ett äldre barn som kanske inte behöver få mat riktigt samma sekund det blir hungrigt och i de fall de blir hungriga kan äta annat än modersmjölk. Det verkade som att argumenten för offentlig amning slutade gälla då barnet blev ungefär ett, något som fick dem som ändå ammade offentligt med sitt barn att känna sig en aning olustiga.

Amningen verkade kunna delas in i en behovsstyrd och en luststyrd amning, och det var den behovsstyrda amningen som kunde visas offentligt. Detta hänger också ihop med informanternas betoning på att de inte ammade för skojs skull, utan att det faktiskt handlade om ett barn som behöver få mat. De menade att de förstås försöker amma hemma i första hand, och att offentlig amning inte var något man gjorde bara för att och ingenting de

egentligen ville göra. Så fort amningen handlade mer om njutning verkade den höra hemma i den privata sfären.

Kopplingen mellan bröstet och sexualitet verkade också bli starkare då barnet blev äldre, vilket leder tankarna till incest och perversitet. Incesttabu är mycket starkt och sexuella känslor vid amning är också mycket tabubelagda (Young 2005: 86f).

...att det är inte alls samma sak som att det skulle vara något sexuellt, det kan man ju inte ens tänka när det är ens eget barn, det är en så absurd tanke. Men kanske det också, att nu när barnet har blivit lite äldre så, och liksom barnet är en, har blivit en egen liten individ som talar och går och kan säga jag och sådant här, så blir det liksom också ett annat, det blir annorlunda att då erbjuda bröstet åt en sådan typ (Ines)

allteftersom det här barnet blir äldre så tycker man att det inte hör till deras värld och att liksom de här bröstet börjar kanske liksom ha en mer såhär sexuell betydelse också (Lisa)

Att amningen skulle ha en sexuell betydelse var för mina informanter alldeles absurt, det var näst intill otänkbart. Samtidigt har bröstet och bröstvårtan starka sexuella konnotationer, som måste försöka tonas ner under amning i offentligheten. Ett äldre barn som inte längre ammar för näringens skull, utan för njutningen, leder tankarna allt mer mot det sexuella.

7.2 Amning som inte fungerar och läckande kroppar

Det var inte bara njutningsfulla känslor som ansågs olämpliga i den offentliga miljön, utan också känslor som smärta och frustration över en jobbig amning. En informant berättar om hur hon på BB inte ville amma under besök, eftersom amningen gjorde ont och inte fungerade som den skulle.

...jag ville inte amma på Tyks när vi hade besök. Men då tog det så jätte sjukt och vi hade svårt liksom med det, så det minns jag att det var som, det ville jag inte göra. Och det gjorde jag inte heller. (Kajsa)

Hon pratar också om hur den offentliga amningen varit lättare vissa perioder och svårare under andra, beroende på hur amningen gått och hur barnet varit. Det var jobbigt då barnet var litet och amningen gjorde ont, och hon kände att hon inte ville visa åt alla hur ont det gjorde. Senare hade det igen blivit jobbigt när barnet blivit lite äldre och väldigt lätt distraherad, vilket gjorde att amningen igen avvek från hur den ideala offentliga amningen skulle gå till.

Problemet med lätt distraherade barn var något som flera informanter nämnde. Det fanns klara föreställningar om hur offentlig amning borde gå till där en viktig aspekt var att bröstet skulle synas så lite som möjligt. Ett lätt distraherat barn som gärna vände på huvudet då det ammade blev därmed ett problem för informanterna, och något som försvårade arbetet med att göra amningen passande för offentligheten.

Också de informanter som hade haft en i stort sett problemfri amningsperiod kunde nämna att de säkert hade känt annorlunda inför att amma offentligt om amningen inte hade löpt så smidigt som den gjorde.

alla bebisar är också olika, att vissa bebisar är sådana att dom störs jätte mycket av alla möjliga liksom ljud och rörelser och... ljus och sånt som finns som i omgivningen, att om det inte är ett bekant ställe så går det inte att amma, att just då kan det bli jätte mycket sådant där att barnet inte alls vill ha eller att barnet inte alls på något sätt lugnar ner sig där vid bröstet, att då blir det jätte mycket det där att man liksom sitter där med bara bröst och så försöker man som få den där bebisens uppmärksamhet och så skvätter det mjölk överallt och jag skulle inte heller vilja vara i den situationen på ett vanligt café så att säga, att det känns liksom obekvämt, att om det, att i och med att jag hade en sådan säkerhet i min amning, och har fortfarande att det här faktiskt funkar, och jag vet hur det funkar och mitt barn vet hur det funkar, så går det att göra det var som helst. Men om det inte skulle vara så, om det skulle finnas liksom mera problem med själva amningsprocessen så förstår jag också är det inte är liksom så kiva att göra det (Ines)

Här framkommer en tydlig norm kring vilket typ av amning som är passande för det offentliga rummet. Den ska helst vara problemfri, ren och diskret. Barn som skriker och krånglar och drar uppmärksamheten till sig passar inte in, inte heller barn som av någon anledning har svårt att koncentrera sig och vill vända på huvudet. Mjölk som skvätter eller läcker anses opassande och kan vara orsak till pinsamhet.

Och sen just den där risken för att släpper dom taget mitt i och så sprutar det överallt och... (Anna)

för att sen hade det läckt liksom igenom dom där padsen som jag hade i behån och sen började märka att det är liksom sådana här stora våta märken på t-skjortan, så då kändes det liksom obekvämt (Ines)

Robyn Longhurst har skrivit om den läckande kroppen i offentligheten och konstaterar att kroppsvätskor ofta anses pinsamma eller besvärliga i västerländsk kultur. Den kvinnliga

kroppen kopplas ihop med osäkra kroppsliga gränser och anses därför vara olämplig för det offentliga utrymmet (Longhurst 2001: 2, 30; Grosz 1994). Den kvinnliga kroppen läcker mensblod eller bröstmjolk och upplöser därmed gränserna för kroppen. Longhurst använder den gravida kroppen som exempel på en kropp vars gränser är instabila, och pekar på hur den gravida kroppen är en kropp som kraftigt disciplineras. Gravida kroppar följs upp, vägs och mäts, de förväntas följa vissa regler för vad de ska inta för föda, de förväntas ta hänsyn till fostret i magen och deras kroppar är ofta föremål för kommentarer och klappar på magen (Longhurst 2001: 6, 33f). Hennes undersökning om gravida kvinnor visar att deras livsutrymme kraftigt minskas då de blir gravida, och kvinnorna drar sig tillbaka från det offentliga utrymmet (Longhurst 2001: 33f).

Amningsperioden kan tänkas vara en annan period då kvinnokroppen anses vara instabil och farlig. Bröstmjolk är en kroppsvätska, och även om alla kroppsvätskor inte anses vara likadana i termer av hur smutsiga de anses vara (Grosz 1994: 195), finns det en tanke om att kroppsvätskor är äckliga. Kiss, bajs, blod och svett är sådant som i viss mån väcker äckelkänslor hos människor. Bland kommentarerna på Yle-artikeln fanns det vissa som drog paralleller mellan amning och att gå på wc eller ha sex, där denna syn på kroppsvätskor kan tänkas förklara detta.

Kissa och kacka är också helt naturligt men inte gör vi det öppet på en restaurang
heller (Rätt e rätt 26.07.2017 – 20:31)

Mary Douglas har skrivit om smuts och menar att det vi ser som smuts inte är smuts i sig självt utan materia som hamnat på fel plats. Vad som anses vara smuts är alltså beroende på sin kontext och omgivande ordning, där smuts är ett kränkande av ordningen (Douglas 1997: 54–56). Bröstmjölken anses inte vara smutsig då den är i barnets mun, för den är då på sin ”rätta plats”. Däremot anses bröstmjölken vara smuts då den hamnar någon annanstans, som på kläderna, stolen eller bordet.

det känns ju som att den [bröstmjölken] var lite överallt sådär i början, liksom det, när det just kunde spruta ut när barnet hade ätit färdigt och så kunde det just komma upp lite tillbaka från barnet som blev någonstans på kläder och sådär men, inte är det väl så farligt, men det kan ju blir lite sådär, lukta lite surt efter ett tag och liksom, så nog städar man ju upp efter sig och så (Julia)

Här ovan pratar Julia om bröstmjölken och hur hon uppfattat den. Ingen informant beskriver bröstmjölken som äcklig eller benämner den rakt ut som smutsig (bara mer indirekt som någonting som städas undan), och bland Yle-kommentarerna fanns det flera som upprörde

sig över jämförelserna med kiss och bajs. De hänvisade till att mjölken är mat, att det inte luktar, är ekologiskt och hälsosamt för barnet. Något som ska ätas eller sättas i munnen kontrasteras mot avföring och urin, där mat ses som rent medan avföring är smutsig.

Mjölken är för informanterna ändå något som städas bort, våta t-skjortor byts och spill torkas upp. Elizabeth Grosz skriver om den läckande kroppen och lyfter fram att läckor ger en signal om kroppens ofrånkomliga materialitet, de går inte att kontrollera utan måste förhindras med hjälp av vaksamhet. I den västerländska kulturen förknippas kroppsvätskor med oundviklighet och pinsamhet (Grosz 1994: 194). Den läckande kroppen betraktas med misstanke och läckor bör döljas. Så även om bröstmjölken inte ses som direkt smutsig eller äcklig, finns en föreställning om att kroppar i offentligheten är solida, fasta och inte läckande.

Det solida och fasta kopplas ofta ihop med den manliga kroppen, medan fluiditet kopplas ihop med det feminina (Grosz 1994: 203). Den kvinnliga kroppen reduceras till sin biologi, till sina "läckor", menstruation, barnafödande, laktation, medan den manliga kroppen föreställs vara fast. Läckor kan också ses som ett sätt som materia "sparkar tillbaka" (Barad 1996: 116) och formar normer kring hur vi kan förstå världen. Läckor gör motstånd mot uppfattningen att kroppen är enhetlig och fast. Detta kan vara en tänkbar förklaring till varför den reproduktiva kroppen ses som problematisk eller hotfull i offentligheten (jfr Lane 2014: 197). Den gör motstånd mot grundläggande uppfattningar om kroppar och hur de står under vår kontroll.

7.3 Det offentliga rummet

En fråga jag ställde informanterna var hur de definierade att amma offentligt. Svaren skiljde sig från varandra där vissa definierade offentlig amning enligt plats medan andra definierade offentlig amning enligt vilka personer som var närvarande. I intervjuerna förekom dock olika innebörder i begreppet offentlig amning, och det offentliga konstruerades i intervjuerna på olika och växlande sätt. I detta kapitel går jag närmare in på hur det offentliga konstruerades i intervjuerna och vad detta innebar för informanterna.

I USA har det forskats om hur afro-amerikanska kvinnor konstruerar det offentliga rummet diskursivt i berättelser om amning (Owens et al. 2016). Där finner de att detta görs på fyra olika sätt, nämligen genom en traditionell uppdelning i privat-offentlig där hemmet står för det privata medan det som är utanför hemmet står för det offentliga, genom att benämna specifika platser som offentliga, genom att konstruera vissa platser som mer eller mindre offentliga och slutligen genom en konstruktion av det offentliga som är beroende av vilka

personer som är närvarande där en plats kan gå från att vara privat till att vara offentlig beroende på specifika personers närvaro (Owens et al. 2016).

I mitt material kan man se liknande sätt att konstruera det offentliga på. Det offentliga beskrivs dels i termer av plats. Det kan, precis som i forskningen jag nämner ovan, handla om specifika platser som caféer, flygplan eller köpcentrum. Det kan också vara ett mer allmänt offentligt som definieras av termer utanför ett hem.

när man inte är hemma hos sig eller hemma hos någon annan så tycker jag att det är nog offentlig amning (Kajsa)

De två andra sätten att prata om det offentliga, i termer av vilka som är närvarande samt hur platser är mer eller mindre offentliga, är mer komplexa. Jag kommer att gå närmare in på vad som verkade konstruera dessa två senare kategorier i mina intervjuer.

Då det kom till människor som var närvarande kunde detta för vissa informanter göra att hemmet blev som en offentlig plats. Även de informanter som inte uttryckligen definierade dessa händelser som offentlig amning, talade ändå om sådana händelser under intervjun så att jag tolkade det som att erfarenheten hörde under samma kategori. Det gick inte att helt särskilja det privata från det offentliga i intervjuerna. En plats som var privat i ett sammanhang kunde vara offentlig i ett annat.

Vilka personer och eller händelser var det då som avgjorde ifall en plats upplevdes vara offentlig eller inte? Det mest framträdande gällande personer var att främlingar gjorde platser till offentliga. Närmaste familjen räknades som privat, medan besök utifrån kunde göra att amningen hemma i soffan blev offentlig. Här berodde det också på hurdant besök det var, där antalet människor kunde påverka upplevelsen, men också vilka människor det var.

men offentligt är just när det finns de här främmande människorna runt omkring en (Julia)

Platser beskrevs ofta i termer av mer eller mindre offentliga. Vad som gjorde dem mer eller mindre offentliga berodde på om det var en plats där de upplevde att de fick amma eller inte. De platser som andra också ammade eller där de upplevde att amning var välkommet, beskrev de ofta i termer av mindre offentligt, medan mer offentligt kopplades ihop med termer som högtidligt eller med människor som inte hade barn eller var på arbetet. På så vis skapades på sätt och vis en åtskillnad mellan olika offentliga platser. Platser som särskilt nämndes som mindre offentliga var familjecaféer, skötnutrymmen och rådgivningen.

det blir lite mindre offentligt för det är som gjort för det [att amma] (Kajsa)

På dessa platser upplevde informanterna inte heller att de behövde vara lika diskreta som på andra platser, även om de ammade offentligt.

Där tänker jag inte ens på att man behöver vara diskret för att vi är på rådgivningen liksom. Det känns nästan som hemma på något sätt. Det är en sådan omgivning kanske som sånt är liksom väldigt välkommet på också (Kajsa)

Dels handlade dessa platser om att det var tillåtet att amma där, till och med välkommet som informanten uttrycker sig i ovanstående citat. Det handlade också om att andra ammade på dessa ställen. Det att andra ammande mammor kunde se att de ammade verkade inte upplevas lika som andra personers blickar, och var inte något de behövde hantera på samma sätt.

men inte tänkte jag nu det där heller [på babycafé] skulle vara så jätte offentligt, för att där sitter vi ju alla i en ring och ammar (Ines)

Platser som främst befolkades av kvinnor och barn upplevdes som mindre offentliga. De mindre offentliga platserna beskrevs också ofta som små, medan de mer offentliga platserna var stora och befolkade av män eller var utan barn.

Jag har nog kommit hit och amma någon gång, till den här arbetsplatsen i alla fall om jag har varit på stan och kommit in så har jag nog gjort det, men det här är ju nog en liten arbetsplats med en annan anställd som råkar vara en kvinna så kanske det skulle finnas en skillnad där också att om det skulle vara en stor firma med majoriteten män (Julia)

Här svarar hon på frågan om hon ammat på arbetet, och försöker förklara varför hon känt att hon kunnat amma just på den arbetsplatsen. Annars var arbete och amning något som sågs som oförenligt, och det sågs nästan som en självklarhet att man skulle behöva sluta amma i alla fall dagtid om man arbetade. Människor som arbetade var också en sådan sak som förknippades med en mer offentlig plats.

I enlighet med Ahmeds teori om platser som förlängning av vissa sorters kroppar (Ahmed 2006), kan man här se dessa vissa platser, som babycaféer eller skötrum, som en förlängning av just dessa ammande kroppar, medan andra platser "skaver", som arbetsplatser och hektiska köpcentrum. Samtidigt blir det här väldigt tydligt att också kroppar transformerar platser, vilka kroppar som är närvarande påverkar på ett väldigt påtagligt sätt hur platsen upplevs. Här framkommer också en föreställning om vilka kroppar som ses som arbetande

kroppar, något som kunde länkas till Dahls resonemang kring amning som arbete. Hon konstaterade att naturlighetsdiskurser kring amning gjorde att amning sågs som något som inte krävde inläring eller arbete (Dahl 2004). Man kunde komplettera detta med att den ammande kroppen som sådan inte stämmer överens med föreställningar om en arbetande kropp, vilket gör det svårt att betrakta amning som arbete, och också att amma på arbetet. Arbetsplatsen är inte en förlängning av den ammande kroppen.

Vad som upplevdes som mer eller mindre offentligt kunde också handla om hur exponerade de kände sig, eller fysisk närhet till andra människor. Här var det intressant nog så att det som kanske i vanliga fall förknippas med det privata som närhet eller att amma "oskyddat" i detta fall gjorde att informanten upplevde själva amningen som mer offentlig.

om man sitter och ammar om man är liksom ett sällskap runt ett soffbord på ett annat sätt än på ett café där det ändå liksom finns sen andra också runt omkring. Så det är lite såhär svårt faktiskt, att hur det kan vara offentligt i hemmet, eller liksom mer på något sätt... Men är man kanske mer påträngande i ett hem, att när man sitter som närmare varandra (Anna)

men ja, nog är det ju liksom på ett sätt ganska offentligt där, för att sen sitter liksom där i deras soffa i mjukisbyxor och en t-skjorta full med sådana här mjölkfläckar och liksom visar båda bröstena sådär (Ines)

Ines beskriver hur hon ammar hemma hos sin sambos föräldrar. Det sättet som hon beskriver sitt agerande stämmer inte överens med hur hon vanligtvis beskriver att hon ammar på platser som hon upplever att är offentliga, där hon då har sagt att hon använder sig av en sjal för att upprätthålla diskretion. Samtidigt gör det faktum att hon inte använder sig av dessa medel som hon vanligtvis använder sig av att det känns som mer offentligt än vad det annars hade gjort. På basis av detta skulle man kunna tolka de handlingar som informanterna tar till då de ammar offentligt som ett sätt att upprätthålla det privata (jfr Owens et al. 2016), och på sätt och visa göra den offentliga amningen mindre offentlig. Det privata blir på detta vis något som görs snarare än något som är.

8 Sammanfattande slutdiskussion

Offentlig amning är präglad av normer och föreställningar kring kvinnlighet, kropp och moderskap. Syftet med denna avhandling har varit att undersöka hur moderskap och kvinnlighet görs i intervjuer om offentlig amning med hjälp av disciplinär makt, performativitet och diskurs-materialiteter. Intervjuerna har gjorts med kvinnor bosatta i Åbo år 2013 och 2016, som ammat under de senaste två åren innan tidpunkten för intervjun. Som kontextualiserande material har också 92 kommentarer på en artikel publicerad på svenska Yles hemsida analyserats. Artikeln behandlade en debatt på sociala medier kring en restaurang i Åbo som upprättat ett amningsrum för ammande mammor (Häggman 2017). För att analysera dessa intervjuer och kommentarer har jag använt mig av kulturanalys, närläsning och diskursanalys.

Det teoretiska ramverket har bestått av Foucaults maktteori och begreppet disciplinär makt (se Foucault 1990, Foucault 1998), samt en posthumanistisk syn på performativitet och hur det diskursiva och materiella intra-agerar (se Butler 1990, Barad 2008). Också Sara Ahmeds teori om platser som en förlängning av vissa sorters kroppar har använts (Ahmed 2006).

Att amma offentligt sågs som en självklarhet, men var inte problemfritt för informanterna. De var väldigt medvetna om olika normer kring offentlig amning och anpassade sig i hög utsträckning efter dessa, mer eller mindre medvetet. Detta handlar inte bara om normer kring hur amning bör gå till i offentligheten, utan informanterna förhåller sig till diskurser kring amning, moderskap, sexualitet, naturlighet och kvinnlighet. Centralt är åtskiljandet av det moderliga och det sexuella (jfr Stearns 1999, se också Young 2005), något som framkommer bland annat genom hur de förhåller sig till sina bröst. Bröst är något som i västvärlden förknippas mycket med det sexuella, samtidigt som moderskapet och sexualitet på ett diskursivt plan är i det närmaste oförenligt.

”Att vara kvinna är att vara mor”, skriver Nina Björk (Björk 1996: 87). Detta är förstås att dra det till sin spets, då kvinnor idag har många andra tillgängliga identiteter och roller (Brembeck 1998), men i mitt material framkommer ändå en koppling mellan amning, moderskap och kvinnlighet, där diskurser och materialiteter från det ena vävs in i det andra. Amningen gav tillgång till ett visst förverkligande av moderskapet, man blev en ammande mamma, något som värderades högt av mina informanter. Amning kopplades ihop med att vara en god mor, och amning innebar att bröstet gjorde det de var menade att göra, och att ha tillräckligt med mjölk sågs som att kroppen gjorde det den förväntades göra, något som bekräftade en kvinnlighet.

Olika diskurser om naturlighet framkom också i materialet. Naturlighet kunde stå för det som var gott, självklart eller av naturen givet och därmed ofrånkomligt. Föreställningen om amning som naturligt bidrar till att osynliggöra det arbete som amning innebär (Dahl 2004) och förlägger också en viss sorts moderskap till naturen. Detta stärker bilden av den ammande modern som den goda modern, i och med att amning är naturligt och det naturliga ses som gott. Det förlägger också en viss sorts kvinnlighet till naturen, där egenskaper som förknippas med denna goda mor också ses som naturgivna och essentiellt kvinnliga.

Diskretion var ett annat centralt tema, och alla informanter uppgav att de strävar efter att vara diskreta när de ammar. Att den offentliga amningen är så diskret uppgavs också som argument för varför människor inte borde störa sig på offentlig amning och varför det borde vara okej att göra var som helst av både informanterna och personer som kommenterat på Yles artikel. Detta kan ses som ett upprätthållande av status quo, och den reproduktiva kroppen ses förfarande som ett hot i offentligheten även om man talar för offentlig amning i och med betongen på det diskreta (jfr Lane 2014). Det leder också till att bara en viss sorts amning är okej i offentligheten.

För att vara diskreta använde sig informanterna av olika strategier. De kunde använda sig av sjalar som de lade över axeln och barnet medan det ammade. De använde sig av amningskläder som var designade för att bröstet inte skulle synas mer än nödvändigt och de valde sittplats med eftertanke och satte sig gärna i ett hörn eller med ryggen vänd mot andra människor. De kunde också välja att lämna platsen och gå till ett annat rum eller en annan plats som sågs som lugnare och mindre offentlig. Denna diskretion verkade grunda sig på två saker. Dels handlade det om synlighet och att hantera den manliga blicken, och dels om att visa hänsyn.

Synligheten handlade dels om att de inte ville sticka ut ur mängden och de fann trygghet i att inte vara de enda som ammade offentligt. Det handlade också om en rädsla för att bli sexualiserade och en osäkerhet kring var bröstet syns. Även om de själva såg sina bröst som asexuella medan de ammade, var de medvetna om att andra människor eventuellt kunde uppfatta bröstet som sexuella och för att värja sig mot detta blev diskretion ett verktyg. Den äldre mannen fick stå som symbol för amningsmotstånd för informanterna, som alla nämnde verkliga eller hypotetiska (äldre) män som kunde ha något emot att de ammade offentligt. Också i kommentarsfältet på Svenska Yle spekulerades det kring att de som uttryckte sig negativt om offentlig amning var män. Denna föreställning kunde tolkas som en manifestation av den internaliserade manliga blicken. Den manliga blicken används för att

skapa och kontrollera feminina kroppar (Bartky 1998) och fungerar genom att kvinnor internaliserat en utomstående manlig blick som är erotiserande och objektifierande. Denna blick var något som mina informanter förhöll sig till och hanterade genom diskretion.

Detta handlade också om att inte vilja ta plats, något som kan kopplas till konstruktionen av feminitet, där det ses som feminint att vara liten och inte ta upp plats i jämförelse med män som är stora och starka och tar upp mycket plats (Bartky 1998, Meurling 2006). Informanterna uttryckte en ovilja mot att ta upp plats, att "breda ut" sig. Också platsen som barnet upptog kunde ses som problematisk och användes för att resonera kring varför det kunde vara lämpligt att sluta amma då barnet närmade sig ett.

Den andra orsaken för att vara diskret som framkom i materialet var en förväntan om att visa hänsyn. Denna förväntan var något som framkom starkt i kommentarfältet på Svenska Yle där det framhölls som sunt förnuft. Denna förväntan var ändå något som en del av kvinnorna uttryckte ett verbalt motstånd mot, de ansåg att de inte skulle behöva visa hänsyn i den utsträckning de gjorde. De gjorde också motstånd mot sig själva och sina egna känslor och uppfattningar om sig själva, något som kan förstås i ljuset av att den disciplinära makten skapar de subjekt som den reglerar. De kunde se sig själva som pryda eller självupppoffrande eller någon som inte gillade att visa upp sig, vilket fick förklara varför de ansträngde sig för att vara diskreta även om de tyckte att de inte skulle behöva vara det.

Offentlig amning visade sig dock vara ett komplext fält och det fanns många olika faktorer som informanterna förhöll sig till. All offentlig amning var inte likadan, och det upplevdes som annorlunda att amma ett äldre barn jämfört med att amma ett spädbarn offentligt. Så länge informanterna ammade spädbarn förvarade de sin offentliga amning med att betona barnets behov av mat, och omformulerade den offentliga amningen till något barnet gjorde istället för de själva. Denna strategi slutade dock fungera då barnet blev äldre och inte kunde sägas behöva mjölken längre. Detta ledde till att informanterna kände sig mer obekväma med att amma offentligt. De hanterade detta genom att vara mer diskreta, sluta amma på dagen för att inte behöva amma offentligt eller genom att ha färdiga svar på varför de fortfarande ammade som betonade fördelarna för barnet.

Amningen kunde delas in i en behovsstyrd amning och en luststyrd amning, där den behovsstyrda amningen ansågs okej att visa i offentligheten, medan den luststyrda amningen sågs som mer privat och som något som inte på samma vis hade en självklar plats i offentligheten. Detta verkade också hänga ihop med bröstets sexuella betydelse, då bröstens sexuella roll framhövdes mer ju äldre barnet blev. Detta var på sätt och vis paradoxalt, i och

med att informanterna å ena sidan hävdade att det ammande, moderliga bröstet var bröstets "riktiga" roll, bröstet gjorde det de var menade att göra när de ammade, samtidigt som det väldigt tydligt kom fram att det ammande bröstet sågs som ett undantagstillstånd. Brösten var till låns under amningsperioden, det var inte längre deras egna bröst.

Också den problemfyllda amningen upplevdes annorlunda i offentligheten. Offentlig amning skulle helst ske smidigt och osynligt, och då blev barn som var skrikiga eller lätt distraherade ett problem. Också kroppen bjöd på problem i form av läckande bröst eller såriga bröstvårtor. Här framkom en tydlig norm kring hur den offentliga amningen skulle gå till, där det inte ingick skrikande barn som drog uppmärksamheten till sig eller bröstvårtor som syntes långa stunder. Känslor som smärta eller en problemfylld och svår amning gjorde också den offentliga amningen mer problematisk.

Det offentliga rummet konstruerades på olika sätt i intervjuerna och hade skiftande betydelse under intervjuens gång. Det rörde sig dels om konkreta platser som tåg, caféer eller köpcentrum. Det kunde också vara ett vagt utanför hemmet utan en specifik plats. De talade också om offentlighet i termer av vem som var närvarande, där platser som till exempel hemmet kunde konstrueras som offentliga beroende på vem som var närvarande. De talade också om offentlighet i termer av mer eller mindre offentligt. Platser upplevdes som mindre offentliga beroende på vilka andra människor som fanns där, samt om informanterna upplevde att det var välkommet att amma på den platsen. Exempel på omständigheter som gjorde den offentliga amningen mindre offentlig var om det fanns andra ammande mammor närvarande.

Hur görs då moderskap och kvinnlighet (jfr Butler 1993, Barad 2008) i kontexten offentlig amning? En viktig beståndsdel handlar om att framhäva det osjälviska och självuppoftande. Offentlig amning handlar för informanterna inte om deras egen vilja eller rätt till att göra vad de vill med sin kropp, utan det handlar om ett barn som får mat. Barnets behov framhävs och offentlig amning beskrivs som något de kanske inte ens själva skulle vilja göra, men gör i egenskap av att vara (goda) mödrar.

"Man känner sig kanske ännu mer som en kvinna efter att man har fått amma två barn" säger en informant i en av intervjuerna. Genom detta kan man läsa att kvinnligheten också görs genom moderskapet och genom amningen. Det är en viss sorts kvinnlighet som görs genom att kvinnorna positionerar sig som ammande mödrar. Detta var en kvinnlighet som legitimerades av anspråk på naturlighet.

En annan viktig del av att göra moderskap, och därmed också rätt sorts kvinnlighet, handlade om upprätthålla en gräns mellan det erotiska bröstet och det ammande bröstet. Att inte uppfattas som sexuella medan man ammade var viktigt för informanterna (jfr Stearns 1999). En internaliserad manlig blick gjorde att de ändå kände att de behövde anpassa sig till en potentiellt sexualiserande blick även om de själva såg tanken på att deras bröst skulle vara sexuella när de ammade som absurd. Denna anpassning skedde genom diskretion. Den manliga blicken skapar femininitet genom att den är internaliserad (Bartky 1998) och skapar på så vis självdisciplinerande subjekt (jfr Foucault 1998). Diskretionen handlade också om att inte sticka ut eller ta för mycket plats i det offentliga rummet, vilket också kan ses som ett sätt att göra kvinnlighet på. Litenhet och att ta upp mindre plats är något som förknippas med att göra femininitet (se Young 2005, Bartky 1998, Meurling 2006, Lundgren & Kroon 1996). Detta gällde för informanterna både att ta plats i rummet och i bemärkelsen av att väcka uppmärksamhet eller ha mycket ljud.

Det kvinnliga konstruerades också genom platser och materialiteter, såsom amningskläder och sjalar som informanterna använde sig av för att upprätthålla diskretion och skapa ett privat utrymme inom det offentliga. Det privata och det kvinnliga är diskursivt sammankopplat och den privata sfären ses ofta som den kvinnliga sfären (Nätkin 2003: 18). Offentliga platser är inte en förlängning av den ammande kroppen (jfr Ahmed 2006) och platsen påverkar hur kropparna rör sig och vilka disciplinära åtgärder kvinnorna använder sig av för att passa in. Samtidigt påverkar den ammande kroppen de platser den rör sig på ett påtagligt sätt, genom att andra ammande kvinnor hade en stor inverkan på hur bekväma informanterna kände sig att amma på en plats. Kroppar påverkas alltså av de rum de rör sig i, men rummet transformeras också av kroppen.

Kvinnlighet görs också genom hur kroppen rör sig genom rum. I fallet med den ammande kroppen är dock konnotationerna till kvinnlighet såpass starka att en ammande kropp knappast skulle läsas som något annat än kvinna. Kvinnlighet konstrueras som en förutsättning för amning. Därför handlar det för informanterna mer om att göra rätt sorts kvinnlighet och moderskap. De riskerar inte att göra sitt kön obegripligt genom att inte följa normer kring att amma offentligt, däremot riskerar de att betraktas som dåliga kvinnor eller dåliga mödrar i och med att de inte följer normen för hur en god mor eller god kvinna ska göra genom att inte ta hänsyn till andra människor eller inte vara tillräckligt anständiga.

Informanterna gör inte bara kvinnlighet eller moderskap, de gör också kategorier som vithet och (medel)klass. I egenskap av dessa har de vissa privilegier och möjligheter till andra

subjektspositioner än vad till exempel rasifierade kvinnor, transkvinnor eller arbetarklasskvinnor skulle ha. Dessa intersektioner har inte varit i fokus i denna avhandling, även om det intersektionella legat som en bakgrund i och med att jag valt att använda mig av feministisk kritisk diskursanalys. Även om jag inte gått in på just hur vithet eller medelklass konstrueras med kvinnligheten, har det förhoppningsvis varit underförstått att den kvinnlighet som konstrueras i dessa intervjuer och i kommentarsfältet är baserad på en vit medelklasskvinna och inte representativ för kvinnor i stort. Detta är dock något som skulle vara angeläget i vidare studier. På vilket sätt görs kategorier som ras, etnicitet och klass i detta sammanhang och hur intra-agerar dessa med varandra och könskategorier?

Offentlig amning är också ett område där kön aktualiseras och där liknande diskurser verkar som på områden som till exempel sexuellt våld mot kvinnor. Offentlig amning blir därmed också en arena där det är möjligt att göra motstånd och där en förskjutning av normen har potential att påverka mycket mer än bara var det är möjligt för kvinnor att amma. Detta tangerar också Lane (2014) i sin studie där hon konstaterar att en stor del av amningsaktivismen upprätthåller status quo och därmed inte bidrar till en förändring i egentlig mening, även om det kanske blir lättare för kvinnor att amma offentligt. Genom att förändra diskurser och praktiker kring offentlig amning finns ändå potential för en större förändring än så.

Referenser

Intervjuer/arkivmaterial:

Anna. Åbo, Åbo Akademi, Kulturvetenskapliga arkivet Cultura, IF mgt 2017/072

Ines. Åbo, Åbo Akademi, Kulturvetenskapliga arkivet Cultura, IF mgt 2017/074

Julia. Åbo, Åbo Akademi, Kulturvetenskapliga arkivet Cultura, IF mgt 2017/075

Kajsa. Åbo, Åbo Akademi, Kulturvetenskapliga arkivet Cultura, IF mgt 2017/073

Lisa. Åbo, Åbo Akademi, Kulturvetenskapliga arkivet Cultura, IF mgt 2013/012

Kommentarsfält:

Häggman, Fredrik (2017). Amningsrum på Åbo restaurang väcker starka känslor på sociala medier. *Svenska Yle*. 26.07.2017.

<https://svenska.yle.fi/artikel/2017/07/26/amningsrum-pa-aborestaurang-vacker-starka-kanslor-pa-sociala-medier> hämtad 18.08.2017.

Litteratur:

Acker, Michele (2009). Breast is Best... But Not Everywhere: Ambivalent Sexism and Attitudes Toward Private and Public Breastfeeding. *Sex Roles* 2009, 61. 476–490.

Ahmed, Sara (2004). *The cultural politics of emotion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Ahmed, Sara (2006). *Queer phenomenology: orientations, objects, others*. Durham, N.C.: Duke University Press.

Alaimo, Stacy & Hekman, Susan (2008). Introduction: emerging models of materiality in feminist theory. I: *Material feminisms*. Red. Alaimo, Stacy & Hekman, Susan. Bloomington: Indiana University Press. 1–19.

American Academy of Pediatrics (2012). Breastfeeding and the use of human milk. *Pediatrics* 129:3. e827–e841.

Barad, Karen (1996). Getting real: technoscientific practices and the materialization of reality. *differences. A Journal of Feminist Cultural Studies* 10:2. 87–128.

Barad, Karen (2008). Posthumanist performativity: toward an understanding of how matter comes to matter. I: *Material feminisms*. Red. Alaimo, Stacy & Hekman, Susan. Bloomington: Indiana University Press. 120–154.

- Bartky, Sandra Lee (1998). Foucault, Femininity and the Modernization of Patriarchal Power. I: *The politics of women's bodies: sexuality, appearance and behaviour*. Red. Weitz, Rose. New York: Oxford Univ. Press. 25–45.
- Baier, Matthias & Svensson, Måns (2009). *Om normer*. Malmö: Liber.
- Bjöl, Erling (1980). *Vår tids kulturhistoria. Del 3: Efter 1945*. Stockholm: Bonnier.
- Björk, Nina (1996). *Under det rosa täcket: om kvinnlighetens vara och feministiska strategier*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.
- Boyer, Kate (2010). "The way to break the taboo is to do the taboo thing" breastfeeding in public and citizen-activism in the UK. *Health & Place* 17 (2011). 430–437.
- Boyer, Kate (2012). Affect, corporeality and the limits of belonging: Breastfeeding in public in contemporary UK. *Health & Place* 18 (2012). 552–560.
- Brembeck, Helene (1998). *Inte bara mamma: en etnologisk studie av unga kvinnors syn på moderskap, barn och familj*. Diss. Göteborg: Etnologiska institutionen Univ.
- Bremer, Signe (2011) Med kroppen in i berättarrummet – om närvaro och etik. I: *Etnografiska hållplatser - om metodprocesser och reflexivitet*. Red. Gunnemark Kerstin. Lund: Studentlitteratur
- Butler, Judith (1993). *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2007). *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.
- Callaghan, Jane E.M. & Lazard, Lisa (2012). 'Please don't put the whole dang thing out there!': A discursive analysis of internet discussions around infant feeding. *Psychology and Health* 27:8. 938–955.
- CDC (2010). *Breastfeeding report card – United States, 2010*. Finns tillgänglig på internet: <https://www.cdc.gov/breastfeeding/pdf/breastfeedingreportcard2010.pdf>
- Dahl, Lena (2004). *Amningspraktikens villkor. En intervjustudie av en grupp kvinnors föreställningar om förväntningar på och erfarenheter av amning*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

- Davies, Charlotte Aull (2008). *Reflexive ethnography: a guide to researching selves and others*. 2., [rev. and updated] ed. London: Routledge.
- Douglas, Mary (1997). *Renhet och fara: en analys av begreppen orenande och tabu*. Nora: Nya Doxa.
- Ehn, Billy & Klein, Barbro (1994). *Från erfarenhet till text: om kulturvetenskaplig reflexivitet*. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar (2001). *Kulturanalyser*. 2., [omarb.] uppl. Malmö: Gleerup.
- Ekenstam, Claes (1993). *Kroppens idéhistoria: disciplinering och karaktärsdaning i Sverige 1700–1950*. Diss. Göteborg: Univ.
- Foucault, Michel (1990). *The history of sexuality. An introduction*. R. Hurley (translated). London: Penguin Books.
- Foucault, Michel (1998). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. 2., översatta uppl. Lund: Arkiv.
- Fredrickson, Barbara (1997). Objectification Theory. *Psychology of Women Quarterly* 21: 2. 173–206.
- Fägerborg, Eva (1999). Intervjuer. I: *Etnologiskt fältarbete*. Red. Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus. Lund: Studentlitteratur.
- Gerholm, Lena (1993). Fältarbete och intervjuer. I: *Muntliga möten: om intervjuer i museernas samtidsdokumentation*. Red. Silvén, Eva. Stockholm: Nordiska museet. 36–45.
- Grosz, Elizabeth (1994). *Volatile bodies: toward a corporeal feminism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Göransson, Michell (2011). Stadens sexualiserade geografi. I: *Andra Stockholm: liv, plats och identitet i storstaden*. Red. Larsson, Bo & Svensson, Birgitta. Stockholm, Stockholmia. 151–178.
- Göransson, Michell (2012). *Materialiserade sexualiteter: om hur normer framträder förhandlas och ges hållbarhet*. Diss. Stockholms universitet. Stockholm: Makadam.
- Hagström, Charlotte (1998). Manligt, kvinnligt, naturligt? Föreställningar om kön och naturlighet med utgångspunkt i rådgivningslitteratur. I: *Naturlighetens positioner*:

- nordiska kulturforskare om födsel och föräldraskap*. Red. Hörnfeldt, Helena; Fjell, Tove Ingebjørg; Nylund Skog, Susanne & Hagström, Charlotte. Åbo: Nordiskt nätverk för folkloristik. 187–203.
- Hall, Stuart (2006). The west and the rest. Discourse and power. I: *The Indigenous Experience: Global Perspectives*. Red. Maaka, Roger & Andersen, Chris. Toronto: Canadian Scholars' Press. 165–173.
- Hasunen, Kaija & Rynänen, Sanna (2006). *Imeväisikäisten ruokinta Suomessa vuonna 2005*. Social och hälsovårdsministeriets rapporter. Helsingfors.
- Henriksson, Blanka (2004). En introduktion till kulturanalys. I: *Metodkompassen: kulturvetarens metodbok*. Red. Marander-Eklund, Lena; Illman, Ruth & Henriksson, Blanka. Åbo: Åbo Akademi. 167–188.
- Henriksson, Blanka (2007). "Var trogen i allt". *Den goda kvinnan som konstruktion i svenska och finlandssvenska minnesböcker 1800–1980*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Holmberg, Carin (2009). *Det kallas kärlek: en socialpsykologisk studie om kvinnors underordning och mäns överordning bland unga jämställda par*. [Ny utg.] Norhaven A/S, Danmark: Alfabeta.
- Hörnfeldt, Helena (2009). *Prima barn, helt u.a.: normalisering och utvecklingstänkande i svensk barnhälsovård 1923-2007*. Diss. Stockholms universitet. Göteborg: Makadam.
- Johnston-Robledo, Ingrid; Stephanie Wares, Jessica Fricker & Leigh Pasek (2007). Indecent Exposure: Self-objectification and Young Women's Attitudes Toward Breastfeeding. *Sex Roles* (2007) 56. 429–437.
- Klein, Barbro (1990). Transkribering är en analytisk akt. *Rig* 73:2. 41–66.
- Laanterä, Sari; Tarja Pölkki, Anette Ekström & Anna-Maija Pietilä (2010). Breastfeeding attitudes of Finnish parents during pregnancy. *BMC Pregnancy and Childbirth* 2010, 10:79. 1–8.
- Lane, Rebecca (2014). Healthy discretion? Breastfeeding and the mutual maintenance of motherhood and public space. *Gender, Place & Culture*, 21:2. 195–210.
- Lazar, Michelle M. (2007). Feminist critical discourse analysis. Articulating a feminist discourse praxis. *Critical Discourse Studies*, 4:2. 141–164.

- Lilja, Mona & Vinthagen, Stellan (2009a). Maktteorier. I: *Motstånd*. Red. Lilja, Mona & Vinthagen, Staffan. Malmö: Liber. 27–46.
- Lilja, Mona & Vinthagen, Stellan (2009b). Motståndsteorier. I: *Motstånd*. Red. Lilja, Mona & Vinthagen, Staffan. Malmö: Liber. 47–93.
- Lithell, Ulla-Britt (1981). *Breast feeding and reproduction. Studies in marital fertility and infant mortality in 19th century Finland and Sweden*. Diss. (sammanfattning) Uppsala : Univ.
- Longhurst, Robyn (2001). *Bodies: exploring fluid boundaries* [elektronisk resurs]. London: Routledge.
- Lundgren, Eva & Kroon, Ann (1996). Den öppna kroppen och det låsta könet. Den symboliska och dynamiska kroppen speglad mot psykiatrisk konstruktion av transsexualitet. *Sociologi idag*. 4/1996. 79–110.
- Lykke, Nina (2009). *Genusforskning – en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Liber, Stockholm.
- Lynch, Richard A (2014). Foucault's theory of Power. *Michel Foucault: Key concepts*. Red. Taylor, Dianna. 13–26.
- Mahon-Daly, Patricia & Andrews, Gavis J. (2002). Liminality and breastfeeding: women negotiating space and two bodies. *Health & Place* 8 (2002): 61–76.
- Marander-Eklund, Lena (2000). *Berättelser om barnafödande: form, innehåll och betydelse i kvinnors muntliga skildring av födsel*. Diss. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Marander-Eklund, Lena (2004). Att skapa och analysera ett muntligt forskningsmaterial. I: *Metodkompassen: kulturvetarens metodbok*. Red. Marander-Eklund, Lena; Illman, Ruth & Henriksson, Blanka. Åbo: Åbo Akademi. 93-115.
- McAndrew, Fiona; Jane Thompson, Lydia Fellows, Alice Large, Mark Speed & Mary J. Renfrew (2012). *Infant Feeding Survey 2010: Summary*. NHS: The information centre for health and social care.
- McNay, Lois (2000). *Gender and Agency: reconfiguring the subject in feminist and social theory*. Malden, Mass.: Polity Press.
- McNeill, Lynne (2013). *Folklore rules: a fun, quick, and useful introduction to the field of academic folklore studies*. Colorado: Utah State University Press.

- Metsämäki, Lina (2015). *Den (o)synliga amningen. En analys av en intervju om offentlig amning ur ett feministiskt perspektiv*. Kandidatavhandling i Nordisk folkloristik, Åbo Akademi.
- Meurling, Birgitta (2006). Melon och gurka. Berättelser om självvält. I: *Nytänkande och eftertankar: kön, kulturella föreställningar och livsvillkor: ett urval artiklar från STRAS-projektet*. Red. Zackariasson, Maria & Meurling, Birgitta. 70-87. Uppsala: Etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Miller, Montana (2012). Face-to-face with the digital folk: The ethics of fieldwork on Facebook. I: *Folk culture in the digital age: the emergent dynamics of human interaction*. Red. Blank, Trevor. Utah State University Press. 212–232.
- Murphy, Elizabeth (1999). 'Breast is best': infant feeding decisions and maternal deviance. *Sociology of health and illness*. 21:2. 187–208.
- Mulvey, Laura (1975). Visual pleasure and narrative cinema. *Screen* 16: 3. 6–18.
- Norwood, Kristen & Turner, Paaige K (2013). The Breast Is (Always) for Sex: Breastfeeding Discourse in Response to May 21, 2012 *TIME Magazine* Cover. *Qualitative Research Reports in Communication*. 14:1. 79–86.
- Nätkin, Ritva (2003). Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. I: *Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Red. Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva. 16–38.
- Oinas, Elina & Ahlbeck-Rehn, Jutta (2007). Blod, fläsk och performativitet. I: *Kvinnor, kropp och hälsa*. 1. Uppl. Lund: Studentlitteratur. 11–43
- Oksala, Johanna (2014): In defense of experience. *Hypatia* 29:2. 388–403.
- Ordninglagen 2003/612. Finland.
- Owens, Nicole; Shannon K. Carter; Chelsea J. Nordham & Jason A. Ford (2016). Neutralizing the maternal breast. Accounts of public breastfeeding by African American mothers. *Journal of Family Issues*. 39:2. 430–450.
- Pripp, Oscar (1999). Reflektion och etik. I: *Etnologiskt fältarbete*. Red. Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus. Lund: Studentlitteratur.
- Scott, Joan W. (1986). Gender: a useful category of historical analysis. *American Historical Review* 91:5. 1053–1075.

- Sears, William & Sears, Martha (2008). *Kiintymisvanhemmuuden kirja. Onnelisen vauvan hoito-opas*. Helsingfors: Green spot.
- Socialstyrelsen (2014). *Har sociodemografin betydelse för amningsfrekvensen?* Tillgänglig på internet:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19562/2014-10-24.pdf>
- Socialstyrelsen (2017). *Statistik om amning 2015*. Tillgänglig på internet:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20662/2017-9-4.pdf>
- Spock, Benjamin (1970). *Sunt förnuft i barnavård och barnuppfostran från födelsen till brytningsåren*. Stockholm: Natur och kultur.
- Spurles, Patricia Kelly & Babineau, Jessica (2011). A Qualitative study of Attitudes Toward Public Breastfeeding Among Young Canadian Men and Women. *J Hum Lact.* 27:2. 131–137.
- Stearns, Cindy (1999). The good maternal body. *Gender and Society.* 13:3. 308–325.
- Svensson (2011). Liv plats och identitet i det urbana rummet. I: *Andra Stockholm: liv, plats och identitet i storstaden*. Red. Larsson, Bo & Svensson, Birgitta. Stockholm: Stockholmia. 21–32.
- THL, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, Kansallinen imetyksen edistämisen asiantuntijaryhmä (2009). *Imetyksen edistäminen Suomessa. Toimintaohjelma 2009–2012* [Främjande av amning i Finland. Handlingsprogram 2009–2012]. Institutet för hälsa och välfärd THL, Rapport 32/2009. 137 sidor. Helsingfors 2009. Tillgänglig på internet:
<https://www.thl.fi/documents/10531/104907/Raportti%202009%2032.pdf>
- THL, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2016). *Tillsammans vid matbordet – kostrekommendationer till barnfamiljer*. Institutet för hälsa och välfärd. Tammerfors. Tillgänglig på internet:
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130021/KIDE27_RUOTSI_WEB.pdf?sequence=1
- THL, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2018). Amningsrekommendationer, hämtad 12.1 2018
<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketti/imetys/imetyssuosituksset>

- Tähtinen, Juhani (1992). *Miten kasvattaa pikkulapsia: kasvatusteorian ja -suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1850-1989 suomenkielisten kasvatusteorian ja hoito-oppaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana*. Turku, Turun Yliopisto.
- Uusitalo, Liisa; Heidi Nyberg, Marjaana Pelkonen, Sirpa Sarlio-Lähteenkorva, Tuovi Hakulinen-Viitanen, Suvi Virtanen (2010). *Imeväisikäisten ruokinta Suomessa vuonna 2010*
- Wahlgren, Anna (1986) [1983]. *Barnaboken [barnavård, barnuppfostran, 0–16 år]*. Stockholm: Bonniers juniorförlag.
- Winblad, Louise (2016). Det här med att amma offentligt... *Hej hej vardag* [blogg]. 02.03.2016. Tillgänglig på internet: <http://blogg.amelia.se/hejhejvardag/2016/03/02/det-har-med-att-amma-offentligt/> Hämtad: 30.04.2018.
- Winther Jørgensen, Marianne och Louise Phillips (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wodak, Ruth (2007). Critical discourse analysis. I: *Qualitative research practice: Concise paperback edition*. Red. Seale, Clive; Silverman, David; Gubrium, Jaber F & Gobo, Giampietro. London. 185–201.
- Wrede, Sirpa (2001). *Decentering care for mothers: the politics of midwifery and the design of Finnish maternity services*. Diss. Åbo: Åbo Akademi.
- Young, Iris Marion (2005). *On female body experience. "Throwing like a girl" and other essays*. New York: Oxford University Press.
- Zytomierska, Katrin (2015). Bara för att bebisen är hungrig måste du inte hala fram bröstet offentligt. *Metro*. 17.11.2015 (uppdaterad 20.11.2015). Tillgänglig på internet: <https://www.metro.se/artikel/bara-f%C3%B6r-att-bebisen-%C3%A4r-hungrig-m%C3%A5ste-du-inte-hala-fram-br%C3%B6stet-offentligt-xr> Hämtad: 30.04.2018.
- Zwedberg, Sofia (2010). *Ville amma!: en hermeneutisk studie av mödrar med amningsbesvär: deras upplevelser, problemlösning samt amningskonsultativa möten*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-38122>
- Åkesson, Lynn (1991). *De ovanligas betydelse*. Stockholm, Carlssons bokförlag.

Åsberg, Cecilia (2012). Läskunnighet bortom humanioras bekvämlighetszoner. En inledning. I: *Posthumanistiska nyckeltexter*. Red. Åsberg, Cecilia; Hultman, Martin & Lee, Francis. Lund: Studentlitteratur. 7–21.

Åsberg, Cecilia; Hultman, Martin & Lee, Francis (2012). Möt den posthumanistiska utmaningen. I: *Posthumanistiska nyckeltexter*. Red. Åsberg, Cecilia; Hultman, Martin & Lee, Francis. Lund: Studentlitteratur. 29–45.